Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

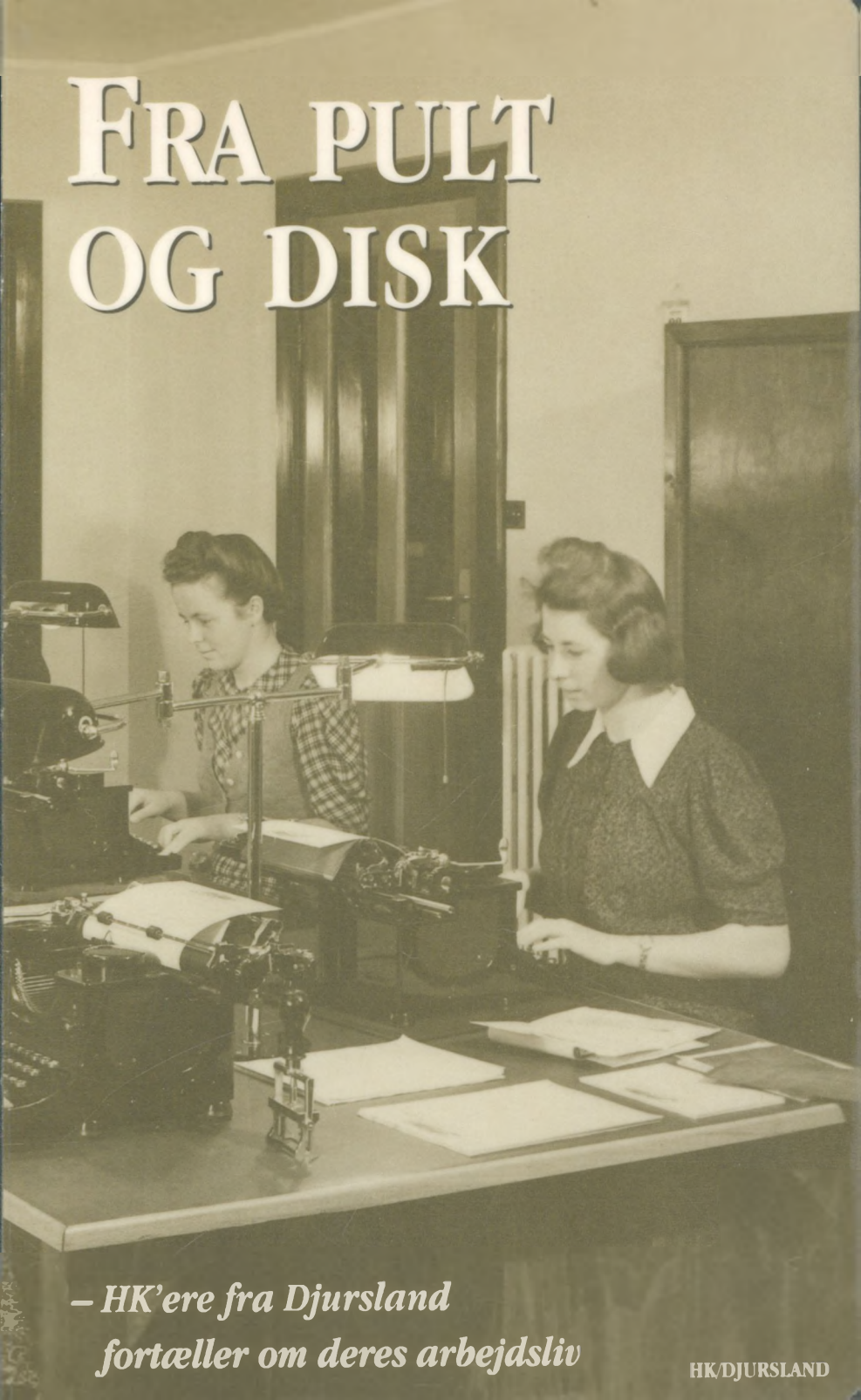
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FRA PULT OG DISK



– HK'ere fra Djursland fortæller om deres arbejdsliv

HK/DJURSLAND

FRA PULT OG DISK

– HK'ere fra Djursland fortæller om deres arbejdsliv

FRA PULT OG DISK
– HK'ere fra Djursland
fortæller om deres arbejdsliv

Redaktion og tilrettelæggelse:
Børge Kjær, Grenaa Egnsarkiv

Lay-out:
Niels Busk Sørensen

Tryk:
Center Offset Grafisk Support

Udgivet i 2000 af HK/Djursland
i anledning af afdelingens 90-års jubilæum

ISBN 87-988115-0-9

Omslag:
Grenaa Dampvæveri har i en meget lang årrække været den altdominerende virksomhed i Grenaa. I 1943 udgav den et 50 års jubilæumsskrift med titlen Lad Skyttelen gaa, og heri var en del fotografier fra de forskellige dele af det store fabrikskompleks. Kontormiljøet blev også foreviget og gengives her.

Indhold

Forord *5*

Jørgen Hansen og Børge Kjær: HK på Djursland *7*

Emil Olesen: Jeg løb på land i Glesborg Kær *11*

Grethe Thorup: Gift ind i landbruget – ikke mig *19*

Aage Rasmussen Helbo: Fra disk til pult *31*

Bobby Berkhuijsen: Turistchef i Rønde i 1980erne *45*

Benny Thomsen: Mit liv i Tirstrup Lufthavn *53*

Arne Astman: Bag butiksruden i 40 år *67*

Willy Helbo: Mig landmand – nej tak *77*

Hans-Jørgen Villsen: Jeg endte som sælger *95*

Jørgen Hansen: En københavner blev aktiv HK'er på Djursland *105*

Ane Andrea Holm: Et højskoleophold på 17 år *113*

Tove Astman: Mine arbejdsår ved Grenaa Kommune *121*

Aase Bendixen: Min tid i "Væsenet" *129*

Erik Danielsen: Efter 30 år med møbler endte jeg i HK *135*

Inga Chandorf Jensen: Mødet med den dømmende magt – det varede i 22 år *145*

Agda Brændstrup: Men alting får jo en ende *154*

Inga Witt: Grenaa Dampvæveri var mit udgangspunkt *165*

Forord

"Fra pult og disk" lyder her i år 2000, hvor mange danskere har egen hjemme-pc og internetadgang, som et ekko fra meget gammel tid. Men det er ikke ret mange år siden, at disse ord var daglig tale og blev forstået af alle. Udviklingen de sidste 50 år er gået rivende stærkt, men på mange områder fremgår det imidlertid, at udviklingen ikke nødvendigvis har medført en øget livskvalitet for den enkelte.

Bogens 16 forfattere inviterer indenfor i deres liv. Med nogle meget varme, vedkommende og til tider barske skildringer af deres arbejds- og privatliv på Djursland. Bogen henvender sig ikke kun til de, der har oplevet tiden. De yngre generationer kan høste megen generel viden om den egn, de bor på, og hvordan den har udviklet sig til det, den er i dag. "Fra pult og disk" er også et interessant tidsbillede og et stykke egnshistorie om Djursland.

HK's indsats på områder som lukkelov, arbejdsmiljø, lige behandling af kvinder og mænd, barselsorlov, ferielov, ud over indsatsen for bedre løn og arbejdsvilkår, sættes i relief af forfatterne. Man oplever, at vi har nået meget, men også at langt fra alle mål er nået.

HK/Djursland ønsker med udgivelsen af bogen at markere afdelingens 90 års jubilæum.
Bogen er et resultat af et kursusarbejde i samarbejde med Folkeuniversitetet, og lederen af Grenaa Egnsarkiv, Børge Kjær, har stået for undervisningen og redaktionsarbejdet. I sidste fase af udgivelsesarbejdet har lægesekretær Inge Larsen læst en grundig korrektur, og bestyrelsesmedlem i HK/Djursland fra det grafiske område, Niels Busk Sørensen, har påtaget sig bogens grafiske tilrettelæggelse. En stor tak til disse tre for vel udført arbejde.

God fornøjelse med læsningen

Kell Pedersen
Formand HK/Djursland

HK på Djursland

Af Jørgen Hansen og Børge Kjær

De fleste store organisationer inden for fagbevægelsen i Danmark har holdt deres 100 års jubilæer, men først her i år 2000 er det HK's tur. Organiseringen kom med andre ord sent på handels- og kontorområdet. I 1897 stiftedes ganske vist De danske Handelsmedhjælperes Forbund, men det havde kun medlemmer i København. Flere lokale fagforeninger etableredes i de efterfølgende år, og i 1899 dannedes én i Århus. Herfra udgik initiativet til at samle de nye organisationer i Centralorganisationen af Danske Handels- og Kontormedhjælperforeninger. Den stiftedes den 23. september 1900.

I Grenaa oprettedes en afdeling af centralorganisationen i 1910. Det første møde i den anledning blev afholdt den 2. november, og ifølge avisreferater dagen efter havde 20 personer straks meldt sig som medlemmer. Efter nogle måneders aktivitet gik arbejdet i afdelingen i stå, og i 1913 måtte man begynde på ny. På et møde den 22. april genetableredes foreningen, og hermed var afdelingen kommet for at blive.

I 1937 udbyggedes HK i Grenaa med en ungdomsafdeling. Af de bevarede forhandlingsprotokoller kan man se, at denne afdeling først og fremmest havde kammeratlig samværd og selskabelighed på programmer, men der blev også afholdt faglige foredrag og kurser. De unge skulle gøres fortrolige med det organisatoriske arbejde, således at de automatisk gled over i afdelingen for voksne ansatte. Det var nemlig langt fra en selvfølge, at man inden for handels- og kontorområdet var organiseret.

I 1963 fik HK Grenaa eget kontor i ejendommen Kannikegade 1, og der blev ansat en afdelingssekretær. Der blev i de følgende år oprettet mange overenskomster, og afdelingen voksede stærkt. I 1970 optog man medlem nummer 1000. Afdelingen købte i 1977 ejendommen Lillegade 24 i Grenaa, hvor der ud over kontorer blev indrettet kursus- og mødelokaler. Dette er stadigvæk HK/Djurslands hovedkvarter.

Fra midten af 1960erne begyndte oprettelsen af klubber for HK-ansatte på de enkelte arbejdspladser. Den første klub var for ansatte i Grenaa Kommune og senere fulgte Ebeltoft Kommune. Fra slutningen af 1970erne og op gennem 1980 gik det stærkt med etablering af klubber på private virksomheder, og på helt små arbejdspladser

blev der dannet klubber inden for en bestemt branche, for eksempel en klub for skolesekretærer, advokatsekretærer, tandklinikassistenter og så videre. Klubberne er organiseret omkring HK-tillidsmændenes arbejde.

Siden stiftelsen i 1910 har HK i Grenaa i realiteten dækket hele Djursland. Heller ikke Ebeltoft har haft nogen selvstændig HK-afdeling. Fra den 1. maj 2000 har man taget konsekvensen af dette og ændret navnet til HK/Djursland, men stadigvæk er afdelingens hovedkvarter placeret i Grenaa. Der er i august 2000 3.237 medlemmer.

Den stærke medlemstilgang til HK Grenaa i 1960erne og 1970erne betød, at mange HK'ere en del år senere var på pension og efterløn. Det dannede baggrunden for oprettelse af et seniorudvalg i 1992 inden for afdelingen, og i marts året efter dannedes en mere selvstændig klub med navnet HK Senior Grenaa – fra 1. maj 2000 ændret til HK Senior Djursland. Med økonomisk støtte fra afdelingen har seniorklubben afholdt månedlige arrangementer af kulturel og social art, og den har taget initiativ til det kursusarbejde, som har ført til denne bogudgivelse. HK Senior Djursland har 376 medlemmer.

En lidt mere udførlig redegørelse for HK's historie i Grenaa kan man læse i årbogen Grenaa og Omegn før og nu, 1987.





Forfatterne og redaktøren er her fotograferet i HK/Djurslands kursuslokale på Lillegade i Grenaa kort for bogudgivelsen. Vi kender lokalet ganske godt. I en længere periode har vi arbejdet intenst sammen om at inspirere hinanden til at huske og skrive. Resultatet er denne bogs artikler. 1: Grethe Thorup, 2: Tove Astman, 3: Inga Witt, 4: Ane Andrea Holm, 5: Agda Brændstrup, 6: Benny Thomsen, 7: Erik Danielsen, 8: Bobby Berkhuijsen, 9: Inga Chandorf Jensen, 10: Aase Bendixen, 11: Emil Olesen, 12: Børge Kjær, 13: Aage Rasmussen Helbo, 14: Jørgen Hansen, 15: Hans-Jørgen Villsen, 16: Willy Helbo, 17: Arne Astman.

Jeg løb på land i Glesborg Kær

Af Emil Olesen

Emil Olesen er født i Nørre Rubjerg i Mårup Sogn i 1927. Han har arbejdet lidt ved landbruget på sin hjemegn og ellers været med som fisker på forskellige kuttere ved Vesterhavet. I 1950 kom han til Djursland, og derefter begyndte et helt andet kapitel i hans livshistorie. Det fortæller han om her.

Red.

En dag lå vi i Thyborøn, og da blev kutteren HG 101 "Hjørring" beslaglagt og erklæret konkurs. Vi fik beskeden uden at have haft den mindste anelse om økonomiske problemer. Der blev bare sagt, at vi godt kunne blive ombord, men der var ingen penge. Vi kunne ved fælles hjælp skrabe så meget sammen, at vi kunne rejse hjem. - Nå, sådan kan det også gå. Jeg var nu ikke så bekymret. Jeg kunne sagtens få arbejde.

Den 1. november 1950 skulle min kæreste rejse fra en fotograf i Hjørring. Hun skulle hjem til Glesborg Kær på Djursland, og så fulgte jeg bare med. Vi boede der en tre måneders tid. Senere fik vi en lejlighed i Voldby, hvor vi flyttede ind den 10. marts 1951. Vi var i mellemtiden blevet gift i Glesborg Kirke den 28. januar.

Dagen efter at vi var flyttet ind i lejligheden i Voldby, stod jeg udenfor på trappen om morgenen, og jeg husker tydeligt, at en vældig kraftkarl i bare skjorteærmer kom forbi på cykel. Han sagde, at hvis jeg ville have arbejde, så var det nu. Jeg var straks klar. Det viste sig at være på Nørre Herreds Elværk, der lå omkring 100 meter fra vores nye bopæl i Voldby. Det var et jævnstrømsværk fra 1912, hvor der skulle opstilles en ny, stor motor.

Først skulle der fjernes et betonfundament med luftmejsel. Det foregik i megen støv og støj, men det var alligevel lige noget for mig, og kraftkarlen af en arbejdsmand - Frode hed han - knoklede og svedte og nød arbejdet. Elværksbestyrer var Niels Lauridsen. Han var en mand, som man fik stor respekt for. Han gik altid i spidsen, når der skulle laves noget, selv om det var det mest beskidte arbejde. Aldrig har jeg set

ham føle sig for fin til at tage fat. Han var ubestridt Elværket en god mand, og han havde været bestyrer i mange år.

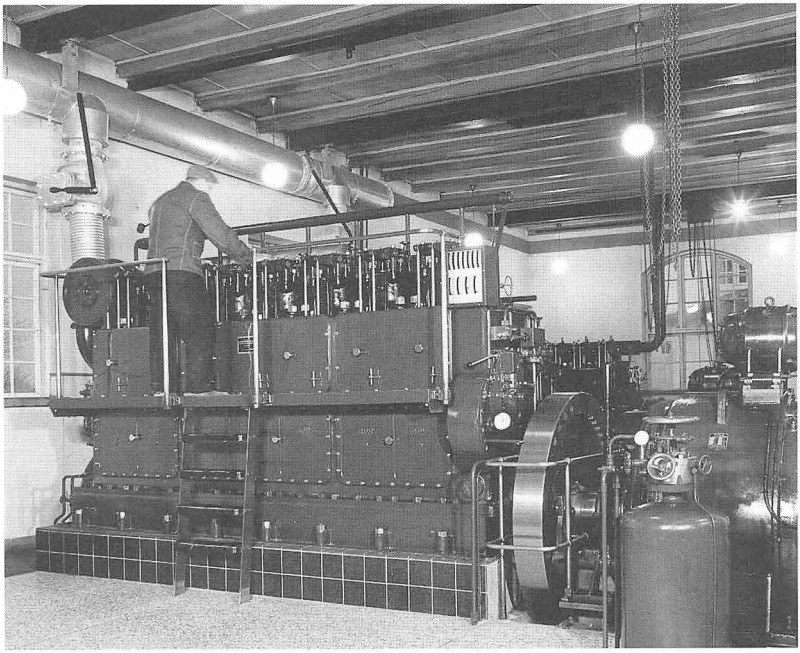
Da vi var færdige med den nye motor, spurgte han mig, om jeg kunne grave en stor kælder, hvor der kunne anbringes kedler, som skulle forsyne en kommende skole med varme. I forvejen var der en lille kælder, hvorfra en kedel forsynede et gartneri, som på det tidspunkt slet ikke var så lille. En mægtig kælder blev gravet og gjort klar med kedler og oliefyr, således at der også kunne leveres varme til den store fælles-skole, som skulle bygges i Voldby.

Vi boede hos en utrolig besværlig husejer, og vi havde mange sammenstød. Det stod klart, at her ville vi ikke blive boende. Det var ikke let at opdrive en anden lejlighed, og derfor begyndte jeg at lave nogle tegninger over, hvorledes et hus kunne tage sig ud. Jeg gik til et savværk, og dér blev alle brædder skåret op. Det varede ikke længe, før træet kunne hentes, og jeg havde fået lov til at stille et træhus op på min svogers grund i Glesborg. Jeg havde fået siderne til huset slået sammen, men så gik det op for Lauridsen på Elværket, hvad jeg havde planer om. Han sagde, at jeg ikke måtte flytte til Glesborg, da værket havde brug for mig.

Nu var gode råd dyre. Jeg kunne ikke finde et sted at stille mit hus. Der var et stykke jord midt i Voldby, og det var gadejord. Det blev ikke brugt til noget, og der blev smidt gammelt cykelskrammel på grunden. Jeg tog hen til oldermanden og forelagde mine planer om at bygge et hus på stedet, og han syntes absolut, det var en god ide. Jeg var glad, for nu kunne jeg bare gå i gang, men jeg skulle jo have hele balladen flyttet fra Glesborg til Voldby. Det klarede vognmanden, og jeg gik i gang med at lave huset.

Det gik hurtigt, men en dag, da jeg sad oppe på loftet og arbejdede, kom en landmand, som havde sin gård lige bagved, og han var kendt for, at ham skulle man ikke komme for nær. Jeg husker, han spurgte, hvad det her var for noget lort, og hvad jeg ville med det. Jeg sagde måske ret bestemt, at når jeg lavede et hus, var det for at bo i det. Jeg sprang derefter ned fra loftet, mens hr. gårdejeren var i skarpt trav på vej hjem igennem sin egen indhegning. Han løb, og så troede jeg, den sag var slut.

Efter en uges tid fik jeg et brev om, at der ville blive indkaldt til møde i Voldby Forsamlingshus, hvor der ville blive taget stilling til, om jeg måtte bo der. Der var kommet en klage over mig. Nå, jeg mødte, som jeg var blevet bedt om, og til min store



I 1962 fejrede Nørre Herreds Elværk i Voldby 50 års jubilæum, og der blev i den anledning udgivet et jubilæumsskrift, udarbejdet af journalist Otto Rasmussen på Grenaa Folketidende. Der blev fotograferet til dette skrift, og Emil Olesen blev placeret ved værkets største og nyeste dieselmotor til ære for fotografen. Billedet er stillet til rådighed af Øvlesen Foto, Grenaa.

forbavselse var den lille sal fyldt af beboere. Jeg var helt rolig, for jeg kunne på ingen måde forstå, at jeg havde lavet noget galt. Da jeg kom ind, sagde dirigenten straks, at vi godt kunne begynde, og den første, der fik ordet, spurgte omtalte gårdejer, hvad Olesen havde gjort ham. Gårdejeren måtte indrømme, at jeg egentlig ikke havde gjort ham noget, men det nye hus ville tage hans udsigt. Så sprang den lille smed op, slog i bordet og bandede, " - - hvis nogen skulle smides ud af byen, så var det gårdejeren!".

Det blev ført til protokols, at jeg måtte bo på gadestykket. Det var en næse til gårdejeren, men det påvirkede ikke mig. Mig var han bange for, og jeg havde det meget godt i det 27 kvadratmeter store træhus. Straks efter denne begivenhed fik jeg besked om, at jeg var fastansat på Elværket. Jeg var glad og skulle til at lære noget. Der var virkelig mange nye ting. Det var ikke nok, at man kunne passe en motor. Vi skulle jo også lave luftledningsarbejde og ledningsarbejde med rør. Vi havde også et var-

meanlæg, som forsynede fællesskolen og et stort gartneri. Dette varmeforbrug svarede til opvarmning af 78 lejligheder. Der var tale om overskudsvarme fra de motorer, som lavede elektriciteten.

Det var jævnstrøm, vi lavede på Elværket, og det var meget svært at få tilstrækkelig spænding på i yderområderne. Forbruget steg også år for år. Der kom køle- og fryseskabe, og elektriske komfurer blev taget i brug mange steder. Der var endnu ingen mejetærskere, men det betød til gengæld, at der skulle tærskes om vinteren. Det brugte megen strøm. Hvis elværket fortsat skulle bestå, måtte det hele laves om til vekselstrøm med højspændingsledninger og transformere og alt, hvad dertil hører. Værkets generalforsamling gik ind for denne omstilling på betingelse af, at værkets egne folk kunne lave arbejdet med nye luftledninger. Det gjorde vi så bare.

Alle højspændingsbeslag og master lavede vi. Vi havde travlt, meget travlt. Dynamoerne blev udskiftet med generatorer, og den periode, hvor vi kørte med jævnstrøm og vekselstrøm på samme tid, glemmer man ikke så let. Det var svært at styre. Vi kørte omformere og ensrettere på samme tid, men vi kom omsider igennem hele omforandringsperioden, og det blev virkelig en lettelse. Nu kørte det bare, og vi var stolte af, at vore anstrengelser havde givet et godt resultat. Nu var vi endelig færdige.

Jeg var på jagt efter en byggegrund, men ingen ville sælge jord i slutningen af 1950erne. Lauridsen havde et stykke, som grænsede op til elværket, og han gik med til, at jeg købte halvparten af det. Jeg forberedte, at nu skulle der bygges hus, og jeg ville selv lave det. Jeg havde lært en karetmager, David Jensen, at kende. Han havde et savværk i Glesborg, og han og jeg arbejdede godt sammen. Han tilbød, at han kunne save alt træ, jeg skulle bruge, og det kunne jeg stole på. Han vidste også, hvor det rigtige træ stod, og det var bare at tage øksen med, næste gang jeg kom. Ganske rigtigt, skovejeren var let at handle med, og jeg skulle bare tage de bedste stammer og kun den del, jeg vidste, jeg skulle bruge.

Jeg svingede øksen. Det havde jeg lært hjemmefra, og det var en let sag for mig. Vi savede det hele til på Davids savværk, og der kom hurtigt gang i sagerne. Jeg fik mit hus gjort færdigt, og jeg flyttede ud af træhuset og ind i det noget større hus. Træhuset solgte jeg, og det kom til at stå på Frejasvej i Grenaa.

Der skete så det, at en kollega, som havde været på Elværket i 30 år, fik sit højre ben sat af på grund af koldbrand. Han måtte ikke passe maskinerne for Arbejdstilsynet, og vi måtte tage afsked med ham. Jeg var blevet valgt til kasserer for Karlby-Voldby Sygekasse, og jeg husker, at den afgåede kollega havde det svært. Han fik kontortid to eftermiddage om ugen, hvilket han var meget glad for. Der kom nogen, han kunne snakke med, men det varede kun et par år, før han døde. Kort tid efter døde en anden kollega, som kun lige var blevet 50 år.

Vi var nu kun to mand tilbage på Elværket. Det var ikke muligt at køre på den måde, og vi fik ansat en mand. Han kunne ikke gå i masterne, men han var god til at passe maskinerne. Der blev hos mig installeret instrumenter og alarm, således at jeg hele tiden kunne overvåge det hele. Lauridsen var blevet skatterådsmedlem, og han var ikke meget hjemme. Han skulle deltage i ligningsarbejdet i kommunerne. Nu skal man huske på, at vi ved overgangen til vekselstrøm havde lavet hele ledningsværket i 60 kilometers omkreds. På det punkt var der ikke så meget at lave, og både el- og varmeværket kørte bare. Derfor kunne det fungere, selv om vi også havde bijob.

Mit arbejde på Elværket bestod nu i, at jeg passede maskinerne, mens jeg samtidig lavede regnskab. Mange forbrugere havde fået et lån til omkostningerne ved overgang fra jævn- til vekselstrøm. Disse lån skulle afdrages og forrentes gennem Elværket, og der skulle aflæses målere og kræves penge ind. Det drejede sig om mange penge, men vi havde en andelskasse i Voldby, som ganske vist kun havde åbent to gange om ugen. Det var ikke småpenge, jeg lå inde med. Jeg havde også sygekassens penge.

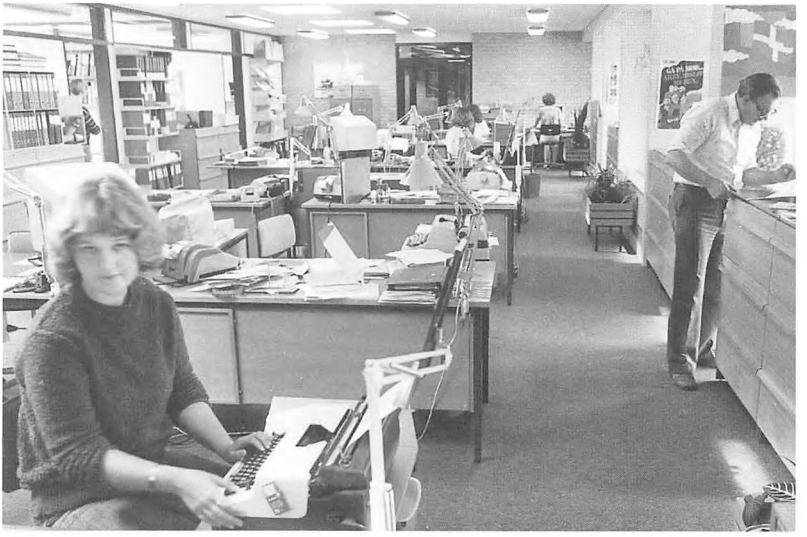
Fra 1963 måtte jeg også tage mig af hjemmesygeplejeforeningen, der var fælles for Hammelev-Enslev, Gammelsogn, Karlby-Voldby og Veggerslev-Villersø kommuner. Det var et arbejde, som bestod i at aflønne sygeplejerskerne og sørge for, at der var bil til rådighed til dem. Der blev også lavet en ferieplan, men ellers kørte sygeplejerskerne selv løbet. Det gik meget godt. Vi havde en årlig udflugt, hvor kassen var vært - en god tid synes jeg.

Vi havde nogle år, hvor alt kørte godt på Elværket, men jeg var ikke glad for fremtidsudsigterne. Jeg var bekymret for, at værket ikke kunne blive ved med at klare sig. Det var ikke forbundet med andre værker, og det var helt og holdent baseret på dieseldrift. Det gjorde os meget sårbare. Man var også i gang med at forberede en ny kommunestruktur og ændre sygekasserne. Syv landkommuner vedtog at slå sig sammen til det, der kom til at hedde Nørre Djurs Kommune. Det skete den 1. april 1966, og

en tilsvarende sammenlægning skete med sygekasserne, hvor der altså dannedes en Nørre Djurs Sygekasse.

Jeg havde søgt stillingen som assistent ved denne sygekasse, og der var vist ialt fem, som søgte den. Jeg blev ansat, og jeg måtte tage afsked med Elværket. Det gjorde mig ondt - især at Lauridsen måtte opgive sit job som ligningsmand. Han var nødt til at komme hjem til Elværket, og der blev ansat en anden i mit sted. Han havde hjulpet til under den store omstilling til vekselstrøm.

Jeg skulle altså fremover arbejde med sygekassen, og den var blevet indrettet i et stort stuehus til en gård i Veggerslev. Der var en forretningsfører, mig samt en elev. Vi havde i høj grad brug for det store stuehus. Vi brugte hele loftet til det kæmpemæssige arbejde, der bestod i at gennemgå alle de afleverede ting fra de enkelte sygekasser. Det kunne dreje sig om hele billæs. Sygekasserne var jo gamle foretagender, og mange love og cirkulærer var ikke smidt væk efterhånden, som nye trådte i stedet. Det var et kolossalt sorteringsarbejde og meget lidt spændende, men det skulle gøres. Der var også mange læs til forbrænding.



Fotografi fra socialforvaltningen på Nørre Djurs Kommunes rådhus i Glesborg taget i slutningen af 1970erne. Emil Olesen står til højre i billedet, mens Annelise Sørensen sidder til venstre. De to samarbejdede i sygekassen og fortsatte i kommunens socialforvaltning efter sygekassernes nedlæggelse i 1973.

Vi skulle køre hele medlemsskaren over et litografanlæg. Det bestod af nogle små metalplader, som blev påtrykt navn og adresse samt et medlemsnummer. Dette stod vores elev for, mens vi andre på det nærmeste sloges om at få regnskab og lignende til at stemme. Nok hed det sig, at alt var afstemt, da vi overtog kasserne, men der var restancer i medlemskontingenterne, og de var vanskelige at inddrive. Når vi rykkede for gamle restancer, og medlemmerne hårdnakket påstod, at de ikke skyldte noget, ja så fik vi let skylden for ikke at kunne finde ud af noget som helst.

Det blev bestemt ikke lettere af, at fire andre var blevet forbigået ved ansættelse af personale ved sammenlægningen, og et par af de afgående kasserere blev medlem af den nye bestyrelse. En kasserer ville for eksempel ikke aflevere kassens ting, og vi måtte ud at hente dem. Forretningsføreren og jeg arbejdede næsten hver dag til klokken 11 om aftenen, men vi ville ikke lade os gå på af de noget specielle forhold. Der var ingen plads til klynk, og vi arbejdede os igennem og sejrede.

Vi skulle så flytte fra Veggerslev til en ejendom i Glesborg. Det var også langt bedre. Vi havde to gange om ugen haft kontortid i Ørum, og det slap vi nu for efter flytningen til Glesborg. Men det blev et problem, at vores afholdte forretningsfører ikke ville være ved Nørre Djurs Sygekasse længere. Han søgte en stilling i Ringkøbing og fik den. Jeg blev opfordret til at søge stillingen som forretningsfører og skrev da også et par ord til bestyrelsen. Jeg fik flere ord tilbage, men beklageligvis ikke til min fordel. Jeg blev ikke forretningsfører.

Jeg var egentlig glad for, at det gik sådan, da jeg ikke var særlig begejstret for bestyrelsen. Vi fik så en ny forretningsfører og en ny elev. Den sidste person var jeg glad for, og hun var mig til stor hjælp. Forretningsføreren havde et kontor for sig, og hvis der var noget ekstraordinært, skulle man henvise til ham. Jeg husker kun en enkelt gang, at vi henviste til ham. Det var, da en bil var kørt igennem en mur på sygekassens grund, fordi chaufføren havde glemt at trække håndbremsen. Han fik forelagt store erstatningskrav og bødeforlæg, og det var en rystet mand, vi havde i lokalet. Det gik nu ikke så galt endda. Muren blev da bare muret op igen, og så var det i orden.

Den tid nærmede sig, da sygekassernes æra var forbi. De blev nedlagt den 1. april 1973, og lidt tidligere var hjemmesygeplejeforeningerne blevet ophævet. Nu hed det sygesikringen, og den skulle styres fra Nørre Djurs kommune. Vi blev altså overflyttet hertil. Det gik egentlig let nok. Vi arbejdede omtrent, som vi plejede. Dog skulle vi ikke længere afregne med lægerne. Det skulle amtet stå for. Vi fik efterhånden også

andre opgaver, og der var nok at gøre. Der blev flere og flere arbejdspladser på kommunekontoret, men vi trivedes godt med de mange nye ansigter.

Jeg var ansat på Nørre Djurs Kommune indtil 1986, da jeg gik på efterløn. Mit helbred var ikke det allerbedste, og derfor valgte jeg denne løsning. Det har jeg heller aldrig fortrudt.

Jeg kan også lige nævne, at Elværket og senere også Varmecentralen i Voldby var blevet nedlagt. Der var ikke økonomisk mulighed for at drive værket videre, og i januar 1970 blev Danmarks sidste selvstændige elproducerende værk lukket. Elforsyningen blev overtaget af Elselskabet ARKE.

Gift ind i landbruget - ikke mig

Af Grethe Thorup

Grethe Thorup er født i Åbyhøj ved Århus i 1926. Som otte-årig flyttede hun med sine forældre til en gård i Tirstrup, og her boede familien resten af hendes barndom. I landsbyskolen i Tirstrup havde hun hovedparten af sin skolegang. Som det vil fremgå, var hun ude at tjene som ung pige på en gård, inden hun i 1946 flyttede til Grenaa. Her arbejdede hun på kontor, indtil hun i 1984 blev arbejdsløs. To år senere kunne hun gå på efterløn. Hendes arbejdsliv har været afbrudt af nogle få år som "hjemmegående", mens børnene var små, og fra 1968 til 1984 har hun arbejdet på halv tid.

Red.

Den 1. november 1946 skulle jeg begynde som "kontordame" på Grenaa Hørskætteri. Først havde jeg fundet et sted at bo. Det blev hos Inger og Theodor Thomsen på Havnevejen 113. Jeg skulle kun bo der midlertidigt, indtil jeg fandt et værelse. Men det "midlertidige" ophold kom til at vare fem år. Jeg blev der, indtil jeg blev gift, og følte det som mit andet hjem. Theodor arbejdede også på hørskætteriet, og om sommeren var han ude at ruske hør. Han stammede fra Tirstrup, men ellers kendte jeg ikke ham eller Inger. De havde en lille datter, Lene, på tre år.

En ny tilværelse begyndte for mig. Jeg havde hele tiden ønsket mig en uddannelse, så jeg kunne forsørge mig selv. Bare at gå og vente på at blive gift, som det skete for mange af mine jævnaldrende, var ikke rigtig mig. Gårdmandssønnerne, som jeg mest kendte, tiltrak mig heller ikke. Jeg havde nu også fået en skræk for nogle af typen, da jeg havde tjent på en gård. Manden havde arvet gården og havde altid gået hjemme hos sin mor. Jeg tror, de var meget velhavende, eller "sad godt i det ", som man siger. Han var omkring 30 år, da han blev gift med en sygeplejerske, som han havde lært at kende under et sygehusophold.

Det varede ikke længe, inden jeg opdagede, at alt skulle være, som da hans mor levede. Dengang henkogte man meget, når der blev slagtet gris. Noget af dette var ble-

vet fordærvet, og mens han var i marken, brændte fruen og jeg det hele i komfuret. Han måtte endelig ikke opdage det. Hun var en meget tiltalende og dygtig kone, og nok også meget selvstændig. Men manden var ikke god ved hende. I et enkelt tilfælde var det tydeligt, at han havde slået hende.

Jeg syntes, at mange af de gårdmandssønner, som aldrig havde været hjemmefra, var så egensindige og nedvurderende i deres tankegang over for andre: De, der sad på kontor, var da ikke noget. En arbejder var en, der altid stod og hang over en skovl og ikke gad lave noget - og mere i den dur. Der måtte da findes andre typer, mente jeg, og jeg drog så til Grenaa for at prøve lykken. Min mor var nok den, der var mest skuffet. Hun havde bestemt allerhelst set mig gift med en stabil gårdmandssøn.

En regntung dag rejste jeg til Grenaa - medbringende sengetøj og en kuffert. Jeg blev godt modtaget af familien på Havnevejen, og næste dag mødte jeg på Hørskætteriet. Kontoret var i en bungalow, der også fungerede som direktør Helge Højbys privatbolig. Der var en bogholder og en ung mand ansat, da jeg ankom. Også dér blev jeg godt modtaget og blev stille og roligt sat ind i de forskellige opgaver. Jeg skulle passe telefonomstillingen, hjælpe til med at regne lønninger ud og meget andet. - Vi havde det godt. I middagsstunden smuttede jeg hjem til Inger og fik min varme middagsmad. Om aftenen gik jeg på handelsskole indtil klokken 20 i den ikke-sproglige linie. Jeg har senere savnet, at jeg ikke har lært fremmede sprog.

Direktør Højby var en behagelig og stille mand. Jeg tror, der var store problemer med at drive fabrikken. Der var ikke den store efterspørgsel efter hørvarer længere. Han rejste tit og var enten i Tommerup eller Kolding, hvor der også var hørfabrikker. På sådanne dage havde vi det jo for os selv på kontoret. Det gav anledning til betroelser fra bogholderens side, som gjorde et stort indtryk på mig. Han kunne bruge timer på at vandre op og ned ad gulvet, mens han fortalte om, hvad han havde været udsat for efter befrielsen i maj 1945. Han var blevet hentet i sit hjem af modstandsfolk, hevet på en lastbil med åbent lad og kørt gennem Grenaas gader til spot og spe for alle. Det var grimt at være vidne til en sådan ydmygelse af en mand, men han fik måske luft for sin fornedrelse, når han talte om den. Hans eneste "fejl" var vistnok, at han var gift med en tysk kvinde - et i øvrigt meget respekteret og fint menneske. Jeg ved det ikke. - Han kaldte mig for øvrigt altid for "bette Noes". Noes var mit pigenavn

I foråret 1950 syntes jeg, at der skulle nye udfordringer til. Dagligt cyklede jeg forbi Grenaa Dampvæveri og var vidne til den aktivitet, der altid var på den store virksom-

hed. En dag tog jeg mod til mig og gik op ad trappen til hovedbygningen for at høre, om de manglede en kontordame. Jeg blev skrevet op, og kort tid efter kom der brev - om jeg ville møde til samtale hos personalechefen, Kragsnæs. Samtalen forløb godt, og jeg blev antaget til at skulle begynde den 1. maj Først skulle jeg have sagt op på Hørskætteriet. Direktør Højby forstod mig godt og ønskede mig held og lykke. Jeg tror, han på dette tidspunkt vidste, hvor det bar hen med virksomheden.

Nu begyndte en spændende tid. Grenaa Dampvæveri var Grenaas største virksomhed, og mange familier i byen havde et eller flere medlemmer, som arbejdede på fabrikken. Jeg mener, vi var omkring 900 ansatte på dette tidspunkt. Fabrikken lå nord for Havnevejen med vævesale, farveri, smedeværksted, kantine, laboratorium m.m. "Porten" var indgangen, hvor alle skulle stemple ind og ud, når de gik til og fra arbejde, og der var portnere døgnet rundt. På den modsatte side af Havnevejen lå hovedbygningen. I underetagen var alle de store kontorer, hvor de forskellige direktører og chefer havde deres eget kontor. I kælderen var lageret, og på første sal var hovedbogholderiet, driftsbogholderiet, hulkort og skrivestuerne.



Grenaa Dampvæveri var aktiv inden for firmasport, og der blev ofte arrangeret ture til sportsbegivenheder andre steder i landet. Virksomheden stillede busser til rådighed og sponsorerede udklædningen. På fotografiet her er et fodboldhold iført pyjamas. Billedet er taget i begyndelsen af 1950erne på Grenaa Stadion, og man bemærker, at både mænd og kvinder er med på holdet. Forrest fra venstre er personerne: 1: Valther Nielsen, 2: Henning Ottzen, 3: Ivar Madsen, 4: Grethe Noes – senere gift Thorup, 5: Lilian Hansen. Bagerst fra venstre: 1: Ernst ? 2: Carl Johan Krogenberg, 3: Ove Schmidt, 4 og 5: praktikanter, 6: Henry Jensen.

Jeg blev placeret i driftsbogholderiet. Vi var 12 af forskelligt køn med hver sit skrivebord - seks på hver side. I et hjørne sad vor chef , Thorvald Christensen. Mandag og tirsdag regnede vi løn ud til de timelønnede. Alle lønningsbøger og stempelkort var allerede sidst på ugen blevet bragt over til os, så vi var klar til at gå i gang mandag morgen. Vi skulle godt nok rubbe os. Én regnede løn ud, modparten regnede efter, og bøgerne fløj over bordene. I et rum ved siden af sad en person og bogførte alt fra de forskellige faggrupper. Det foregik på en stor Astra maskine. Derefter gik lønningsposerne ned til kassen, hvor pengene blev puttet i, og det var kontanter dengang. Onsdag var udbetalingsdag. De øvrige dage udregnedes provision til de mange repræsentanter, som rejste ude i landet. Fakturaerne inde fra hulkortafdelingen blev også gennemgået for regnefejl.

Der var velstand over hele linien, da jeg kom. Der blev solgt alt det tøj, fabrikken kunne fremstille. Efterspørgslen var stor, og det var kvalitetsvarer, der blev fremstillet. Mange hjem har nok endnu gredanatøj i skufferne. Også til eksport gik der meget.

Jeg begyndte altså den 1. maj 1950, og månedslønnen var på 350 kroner. Den 5. maj blev vi alle kaldt ned på Kragsnæs´ kontor, og så var der udbetaling af gratiale. Humøret var højt. Der blev købt en ekstra sølvske eller noget til det spisestel, vi samlede på. Da samlede piger udstyr. Vi var alle ugifte i driftsbogholderiet. Pigerne var næsten alle fra oplandet, og mændene kom fra Århus. Mændene fik i øvrigt mere i løn end os piger. Det gik vi nu ikke så højt op i. På dette tidspunkt blev jeg også meldt ind i HK. Vi havde også meget overarbejde. Lageret blev talt op flere gange om året, og så sad vi og regnede de lange lister ud. Det gav gode overarbejdspenge.

Vi havde det sjovt, ingen sure miner, og blev vi for højrøstede eller for fnisende, kom der kun et lille grynt henne fra hjørnet fra vores chef. Direktør Rosenvinge så vi sjældent. Der var ikke en dag, jeg var ked af at komme på arbejde.

På sådan en stor arbejdsplads skete der meget. Vore toiletter var i underetagen og blev kaldt "Hjørnet". Jeg skal love for, at her blev der sladret og diskuteret. Vi nye havde lange ører, og måbende opdagede vi, hvor naive vi var. Der foregik ting og sager, som ikke står tilbage for vor tids sexskandaler. Heldigvis var der ikke emsige journalister, som fik deres næser i sagerne. Dernede i "Hjørnet" græd også de piger ud, som var blevet svigtet. Det var måske af en forkælet fars søn af en fabrikant fra København, der så viste sig at være forlovet med en pige derhjemme. Måske var en pige blevet

uønsket gravid og måtte væk i tre dage for at få en abort. Så trøstede vi andre, så godt vi kunne. Mange er de kærestesorger, vi lagde skuldre til. Jo, vi holdt sammen.

Der skete hele tiden noget - også morsomme ting. Theodor havde fået arbejde på Grenaa Dampvæveri. Han kom en dag og fortalte om en episode, da han havde været på natarbejde. En af arbejderne var kommet til skade og skulle på skadestuen. Da han lå på båren, begyndte han at råbe: "Tøjet, tøjet". Det viste sig, at han havde rullet tøj om hele maven. Det var tøj, som skulle med hjem til Sinne. Det var altså en måde at stjæle på.

I sommeren 1951 var der kongebesøg på Grenaa Dampvæveri. Alle sejl blev sat til. Der blev malet, pudset og plantet blomster i lange baner. Hele fabrikken blev skuret både indvendig og udvendig til den store dag. Vi fra kontoret havde fået lov til at løbe ned og se, når det store følge kom. Der var amtmand med hat, borgmester og mange flere med. Der blev serveret små pindemadder, kransekage og "dansk vand". Det var en stor begivenhed for virksomheden og for Grenaa by. I øvrigt var det den eneste gang, jeg så de kongelige og var dem på nært hold.

Det blev hverdag igen. Jeg var begyndt at få mere selvstændigt arbejde og var blevet lært op i at føre lønnen inde på den store bogholderimaskine. Et arbejde, som jeg var meget glad for.

Der begyndte nu at ske ting, som vi ikke rigtig forstod. Dengang blev vi små lønslaver ikke informeret om nogen ting. Først begyndte fru Rosenvinge at indfinde sig før klokken otte om morgenen. Hende havde vi ellers kun set køre op og ned ad Havnevejen i en åben sportsvogn iført en gammel grå pels. Nu stillede hun sig i et vindue hver morgen og noterede alle dem, der kom for sent. Hendes mand begyndte også at vise sig rundt omkring på de forskellige kontorer. En dag overfusede han en ung elev inde hos os, fordi han ikke hørte eleven sige "God morgen". Det var vi virkelig fortørnede over.

Et andet problem fik vi, da fru Rosenvinge begyndte at dukke op nede på "Hjørnet", og flokken spredtes hurtigt, når hun viste sig. Hvad var der galt? En dag blev lagerchefen fyret omgående og var væk inden middag. Rygterne svirrede. Jeg tror, alle de høje herrer gik i en evig angst for, hvad der nu skete. Vi andre passede bare vort arbejde. Vi havde ingen dårlig samvittighed. Det var nok blevet opdaget, at store tyverier fandt sted inde fra fabrikken. Hvad ved jeg? Fru Rosenvinge holdt dog snart op



Familiefotografi fra bryllup på Teglgården i Tirstrup den 16. maj 1953.

med sin snagen. Vi trak vejret lettet igen, og livet fortsatte sin vante gang.

På det private område var der to smertelige oplevelser i 1951, som jeg aldrig glemmer. I marts måned blev jeg syg på mit arbejde og omgående indlagt på Grenaa Sygehus. Det viste sig, at jeg havde galdesten, og samtidig fandt man en løs nyre. Jeg huskede godt, at jeg var blevet slået i lænden under en håndboldkamp i Kolind nogle år tidligere. Det var et af de grimme svingkast, som også senere blev forbudt, der var skyld i det. Det var en drøj operation at komme igennem. Jeg tror, jeg lå på sygehuset i en hel måned.

Fra den tid husker jeg, at man på sygehusene havde "vågekoner". De sad om natten ved et lille bord for enden af sengen. En grøn lampe var tændt, og så gav de patienterne vand af en besynderlig kande. På den tid styrede overlæge Kofoed Grenaa Sygehus. Aldrig har jeg mødt så dejlig en læge. Han var elsket af alle, han kom i berøring med. Det må have været hårdt at være overlæge dengang. Da de en tid efter operationen tog morfinen fra mig, gik jeg en nat helt amok. Hvem måtte så op og over på sygehuset? Det måtte overlægen. Han kom i en kittel over nattøjet. Jeg fik et bæger med noget grønt stads, og så var det ovre. Det er åbenbart nemt at blive afhængig af morfin.

I november mistede jeg min lillebror Flemming, og hos Inger og Theodor var der problemer. Theodor blev indlagt på sygehuset lige før jul. Pengene var små i det lille

hjem, men Inger var ikke for ingen ting datter af købmand Brahe i Hyllested. Hun fik et læs juletræer fra sin svigerfar i Tirstrup, og så blev der ellers solgt juletræer fra haven på Havnevejen. Julen blev reddet.

Jeg var begyndt at se langt efter en målmand fra Randers Frejas divisionshold i fodbold. Han var en flot fyr og havde fået arbejde på Grenaa Dampvæveri. Det betød, at jeg ikke var så meget hjemme i Tirstrup længere. Jeg havde frigjort mig, og jeg trivedes godt i Grenaa. "Min målmand", Orla, måtte i øvrigt afgive blod til min operation, da min faders ikke kunne bruges. Således gjorde man dengang.

Orla og jeg var også begyndt at tænke på giftermål, men det var temmelig umuligt at finde en lejlighed. Grenaa Dampvæveri havde mange huse, som de lejede ud, men da jeg forhørte mig om et af disse, fik jeg at vide, at min mand jo ikke var funktionær. Derfor kunne vi nok ikke komme i betragtning. Vi fik her at føle, at der var forskel på funktionær og arbejder. Vi måtte så starte med to små værelser i en kælder, for giftes ville vi nu.

Pinselørdag i 1953 var der indbudt til bryllup i mit hjem, Teglgården i Tirstrup, med hele vor store familie. Det var nok sidste gang, vi alle skulle være samlet med mine bedsteforældre på begge sider. Det var en dejlig dag. Pigerne fra driftsbogholderiet var cyklet helt til Tirstrup til globryllup. Mærkeligt! Men præst og degn var også budt med. Det morede vi os tit over, men min mor blev sur, når vi omtalte det.

Heldigvis fik vi en lille kvistlejlighed et år senere. Jeg tror, den kostede 75 kroner om måneden, men aldrig har vi været så glade for noget, som da vi flyttede ind i denne lille lejlighed - ikke engang, da vi mange år senere købte hus.

Den 1. maj 1955 måtte jeg sige farvel til Grenaa Dampvæveri i denne omgang. Jeg var gravid, og på den tid var det utænkeligt at gå på arbejde med stor mave, og der var ikke noget, der hed barselsorlov. Jeg mener også, jeg meldte mig ud af H.K. Der skulle spares, hvor vi kunne. Det var farvel til alle mine kolleger. De fleste var også blevet gift eller forlovet, og hele holdet fra dengang, da jeg begyndte, var nu splittet. Det havde været fem gode år på Grenaa Dampvæveri. Endnu møder jeg enkelte, som var der på samme tid, og så går snakken: "Kan du huske - - "

- - - - - - - -

Den lille kvistlejlighed, vi var flyttet i på Århusvej 7, var ved at blive for trang, da vi havde fået vor søn Carsten i september 1955. I ejendommen var der 6 lejligheder, der alle blev opvarmet med kaminer. Et evigt problem var, om ilden nu var gået ud om natten. - Efter et par år fik vi tilbudt en stuelejlighed, hvor der blev installeret centralvarme, og alt blev lettere. Jeg kom med i en ring af husmødre, som købte en Ferm vaskemaskine, der gik på omgang. Igen en forbedring, der betød, at storvasken blev lettere nede i den kolde vaskekælder.

Ellers havde vi ikke mange af nutidens hjælpemidler. Der gik mange år, inden vi fik telefon, og kommunikationen med familien i Tirstrup foregik fra en telefonboks. Skulle de have fat i os, blev en rutebilchauffør fra DSB ofte brugt. Der var service dengang. Han var ikke bleg for lige at stikke en pakke med lidt godt hjemmefra ind til os - enten en kylling eller slagtervarer. En episode fra den tid glemmer min mand aldrig. Min mor havde lige rykket snøvsen af en pose Safir mel, og på denne havde hun skrevet: "Orla kan du være fader til Ruths søn på næste søndag, hilsen Magda". Den besked var smidt ind ad brevsprækken. Jo, han kunne godt være fadder.

I den kvistlejlighed, vi var flyttet fra, var der kommet en enlig dame, Ebba Stegman, med sin lille datter. Hun var ansat hos autoforhandler Helge Dahl på Torvet 6, og en aften opsøgte hun mig for at høre, om jeg kunne tænke mig et job. Firmaet manglede en dame til bogholderiet.

Jeg havde efterhånden opdaget, at man skulle være en god "finansminister" for at få en arbejderløn til at slå til. Lønningsdag var onsdag, og når vi nåede mandag, og mælkeregningen var betalt, så var der ikke mange penge tilbage. Dengang stod mælken i flasker uden for døren hver morgen - plus smør og rundstykker søndag. Det var svært at få råd til noget ekstra, og tilbuddet om at komme til at tjene noget var derfor fristende.

Problemet var at få vor søn passet. Han var på det tidspunkt to år. Vi havde ingen forældre eller pårørende, der kunne hjælpe, og i Grenaa fandtes der kun én institution for småbørn. Det blev kaldt "Asylet" og var nok mest beregnet til enlige mødre. Jeg forhørte mig, og aftalen blev, at de godt ville tage Carsten den halve dag, jeg skulle arbejde.

Den 1. august 1957 begyndte jeg så at arbejde hos Helge Dahl. Det var et lille firma. På værkstedet var der en værkfører, tre-fire svende og et par lærlinge samt en lager-

chef, og på kontoret var en sælger, fru Stegman og mig. På gårdspladsen havde vi Bjørn. Han var måske det, man kalder udviklingshæmmet, og han styrede det hele derude. Som en anden konge dirigerede han bilerne ud og ind ad porten. Firmaet lå i ejendommen Torvet 6, og der var vanskelige til- og frakørselsforhold. Bjørn vaskede også bilerne. Han følte sig værdsat og tjente selv til livets ophold. Ham var der også plads til.

Der begyndte nu en spændende tid for mig. Det var et firma i rivende udvikling. Dahl havde eneforhandling af folkevogne i Grenaa. Den almindelige dansker var begyndt at få råd til bil, og vi kunne sælge alle dem, vi kunne få tildelt. Der var til tider op til et halvt års leveringstid, og vi havde ofte de utålmodige kunder i telefonen.

Der var altid spænding på, når de nye biler kom. Var det nu de farver, kunderne havde bestilt? Ellers gav det ekstra arbejde med at bytte hos en anden forhandler i landet. Klargøring af vognene tog også tid. Der var en masse papirer, som skulle ordnes, synsattest, forsikring og så videre, og der skulle hentes nummerplader på motorkontoret. Det var stolte kunder, der kørte ud ad porten i deres nye "Boble".

Der blev også handlet med brugte biler af andre mærker, og vi havde en meget dygtig værkfører, Niels Rasmussen. De lærlinge, han oplærte, fik lært deres fag til bunds. - Helge Dahl selv var en stor personlighed. Han krævede meget af os, men han skånede heller ikke sig selv. Han havde sat sig store mål, og dem nåede han. Kort tid efter at jeg var rejst, den 1. maj 1963, flyttede firmaet ind i moderne og tidssvarende bygninger ved Ringvejen. Det berørte mig dybt, da jeg læste i avisen, at Helge Dahl var død som kun 50-årig. Han havde lige solgt virksomheden og skulle til at nyde livet.

Da vores søn Carsten var knap tre år, blev det opdaget, at han var helt døv. Hele flokken af børn fra "Asylet" var taget til stranden, og her blev han væk - enhver pædagogs mareridt. Da de fandt ham, tog børnehavens leder, frøken Borg, ham resolut med op til vores daværende ørelæge, Trabjerg. Fra den dag kom vi ind i "systemet", og vores hverdag ændredes totalt. Vi havde aldrig hørt om døve. Ti år senere viste det sig, at vor datter, Lone, som er otte år yngre, også havde en meget svær hørenedsættelse. Det blev et livslangt forløb, hvor vi skulle leve os ind i en helt anden verden og dens kultur.

Carsten måtte vi sende på døveskolen i Aalborg som niårig, så han kunne få den optimale undervisning. Lone beholdt vi hjemme, og hun kom til at gå i en almindelig "hørende" klasse på Vestre skole. Mit møde med "behandlersystemet" kan jeg skrive en hel bog om. I dag, hvor begge vore børn er voksne, bliver det dem, som må skrive om deres liv - henholdsvis at blive sendt på kostskole som niårig, eller at blive placeret som næsten døv i en hørende klasse. Let har det ikke været for dem og heller ikke for os som forældre. Vi havde ikke andre muligheder, da vi geografisk boede så langt fra "rigtige døveskoler".

Efter at vores datter var født i oktober 1963, var jeg væk fra arbejdsmarkedet i flere år, indtil jeg igen kom på Grenaa Dampvæveri i 1968. Jeg var ellers ikke ked af mit arbejde som bogholder. Jeg syntes, det var spændende at arbejde med tal og få tingene til at passe og stemme. Det kunne jeg godt lide. Men med to børn måtte jeg prioritere, og min opgave gjaldt først og fremmest dem. Jeg kunne ikke finde gode pasningsmuligheder. Børnehaven på H. P. Rosenvinges Plads tog først børn ind, når de var 3 år, og da Carsten gik der, havde der været så mange problemer med lederen. Vi valgte helt at lade den mulighed ude af betragtning for Lones vedkommende.

Personligt synes jeg, det har været svært at forene udearbejde med børn. Det problem har jeg nok haft fælles med mange andre mødre - helt frem til i dag, hvor debatten på det område stadig er levende. Det med ligestilling, hvor manden tog sin tørn på hjemmefronten, var min generation ikke forvænt med. Jeg synes, vi kvinder har været i klemme. I dag ser jeg mange af mine medsøstre som bedsteforældre gøre et meget stort arbejde ved at hjælpe de unge forældre med børnepasning, og jeg mærker, det ofte kniber med kræfter til at yde denne hjælp.

Som tilskuer til et samfund, der har ændret sig så kolossalt de sidste 10-20 år på alle områder, misunder jeg ikke de unge i dag. Et klogt hoved sagde til mig engang, jeg var blevet for ivrig med nogle løsninger: "Du har altid arbejdet med tal, som du kunne få til at gå op. Det kan man ikke med mennesker". Det er så rigtigt, som det er sagt.

Sidst i 1960erne blev en ny børnehave oprettet i Fuglevænget. Her blev vores datter indskrevet, og så var jeg klar til igen at komme på arbejdsmarkedet. I denne periode flyttede vi for øvrigt også til en større lejlighed, og vi mærkede, at tiderne økonomisk set blev bedre.

Den 15. januar 1968 blev jeg så ansat på Grenaa Dampvæveri som assistent i bogholderiet 21 timer om ugen. Timelønnen var på ti kroner. Havde jeg drømt om at komme tilbage til de glade tider fra 1950erne, så blev jeg dybt skuffet. Der var kun få tilbage, jeg kendte. Vi var placeret i de store kontorer i underetagen, hvor alle de tidligere topchefer havde været. Jeg syntes, de nye nærmest var som robotter, og der var ingen personlig kontakt eller tid til lidt sjov, heller ingen fester. Jeg syntes også, der var snavset. Den flotte vedligeholdelse med blomster og rengøring var sparet væk. Stemningen var kold, eller også var det angsten for fremtiden, der prægede alle.

Den 23. april 1969 blev mange af os over højttaleren kaldt ind på daværende direktør Erik Petersens kontor. Han gjorde kort rede for en meget omfattende strukturrationalisering, der ville medføre en stærkt begrænset administration. Mange blev fyret, og vi var inde i hold på otte-ti ad gangen. Jeg husker ikke helt tallet på alle de fyrede den dag. Personligt var jeg ikke ked af det. Det havde ikke været en god tid, syntes jeg.

De følgende år på arbejdsmarkedet var stille og rolige. Jeg var i virksomheden Grenaa Transport i fire år og hos T. H. Møbler i syv år. Begge steder var jeg glad for at være. På hjemmefronten var vi inde i en periode, hvor vi havde accepteret tingene, som de var. Vore børn, som i dag er voksne, synes vi, har et rigt og spændende liv. Ud over at være døv har Carsten i dag helt mistet sit syn, og det har naturligvis været et hårdt slag. Men han og vor svigerdatter fører trods dette store handicap et meget aktivt liv. Han har ledsager og tolk på, når han færdes ude, og på de mange rejser, de foretager rundt i verden. Lone er uddannet pædagog og er nu leder for en lille børnehaveklasse med fem små døve børn. Begge bor i Aarhus.

Det har været en lang, lang vej, siden jeg som 17-årig var i huset hos omtalte bondemand og tænkte ved mig selv. "Stå ude i vinterhalvåret og vaske syv transportspande dagligt, det skal nu ikke være mit liv". Som folkepensionist får jeg i dag hver måned et beløb sat ind på min bankkonto. Dette beløb er større end det, jeg som halvdagslønnet opnåede på arbejdsmarkedet. Det har ikke været de store lønninger og materielle goder, jeg er gået efter. Derimod har jeg mødt mange spændende personer både i kraft af mit arbejde og i privatlivet. De var mine "mesterlærere", og som en anden spion sugede jeg erfaring og viden til mig. Min rejse til Grenaa i 1946 har jeg ikke fortrudt.

Fra disk til pult

Af Aage Rasmussen Helbo

Aage Helbo har hele sit liv holdt sig til Djursland. Han blev født den 4. oktober 1932 på Stabrand Mark ved Tirstrup, men han flyttede to år senere med sine forældre til Østenfjeld ved Nimtofte. Her begyndte han sin skolegang i Stenbergholt Skole, som lå ved Løvenholm Skov. I 1944 solgte forældrene deres landejendom og flyttede til Albøge, og herefter gik han i Albøge Skole til og med 7. klasse, selv om forældrene i 1945 flyttede til Søby, som ligger et par kilometer fra Albøge. Efter sin konfirmation i 1947 ønskede han at få en uddannelse, og her begynder hans beretning.

Red.

I 1947 skete der afgørende ændringer i mit livsforløb. Jeg blev udskrevet fra folkeskolen den 1. april og blev konfirmeret et par uger efter i Albøge Kirke. Mine forældre boede i Søby ved kanten af Kolindsund, og min far gik som daglejer på de omkringliggende gårde - blandt andet på Søbygård. Han fik den tarifmæssige løn på 135 kroner om ugen med en 48 timers arbejdsuge. Min mor gik også på arbejde. Hun gik i tørvemosen og stakkede tørv, vaskede og gjorde rent for folk, samlede kartofler, og mange gange var hun hjælpekone for kogekoner ved større familiefester.

Mine forældre gav mig tilbudet om at komme på Trustrup Realskole, og jeg var nok fristet af det. Evnerne havde jeg vel også, og det kunne have hjulpet mig med min danske grammatik, som ikke var alt for god. Men viljen og lysten manglede. Jeg havde skiftet skole én gang og skulle så i en tredie skole. Dette var nok medvirkende til at holde mig fra det. Desuden skulle mine forældre betale for den fortsatte skolegang. Så vidt jeg husker, var det 90 kroner om måneden plus omkostninger til bøger. Med min fars indtægt var jeg lidt beklemt ved at sætte dem i denne udgift.

Jeg ville hellere ud og lære et eller andet. I mange år havde jeg haft den ide, at jeg ville være gartner, men efterhånden havde den tanke ændret sig til, at jeg ville i en forretning. Hvad var mere nærliggende, end at det kunne blive i en købmandsforretning. Det drejede sig blot om at finde en læreplads.



Skiffard Købmandshandel, hvor Aage Helbo var i lære fra 1947 til 1951. Fotografiet er taget omkring 1950.

Min sidekammerat fra skolen havde samme ønske om at komme i lære som købmand, og han havde gennem noget familie fået en læreplads i Skiffard Købmandshandel lige på den anden side af Kolindsund. Jeg var selvfølgelig lidt misundelig på ham. Da han havde været i pladsen nogle dage, var han en aften en tur hjemme hos sine forældre, og da kom han ind til mig og spurgte, om jeg ikke kom over til ham næste lørdag hos købmanden for at se, hvad han lavede. Det var nok med en vis bagtanke, for det viste sig, at han og købmanden ikke rigtig kunne fungere sammen, og da jeg om lørdagen mødte op lige ved lukketid, fik jeg at vide, at min kammerat stoppede netop denne dag, og at jeg kunne komme på prøve i stedet. Aftalen blev, at jeg skulle møde i Skiffard næstfølgende onsdag, såfremt mine forældre gav deres tilladelse. Jeg skyndte mig hjem for at overtale dem, og det voldte ikke de store vanskeligheder. Selv var jeg begejstret, for netop duften i en købmandsforretning var noget, jeg kunne lide.

Min kammerat fik senere en anden læreplads i Ebeltoft, og mange her på egnen kender ham sikkert som Anton fra Hotel Jægergården i Gjerrild, som bestyrer af Den gamle Pavillon i Grenaa og fra Hotel Havlund ved Grenaa Strand. Hans senere liv i hotelbranchen havde selvfølgelig ikke noget med hans købmandsuddannelse at

gøre, men han havde i mange år haft som en hobby at stå ved kødgryderne.

Jeg mødte så onsdag den 14. maj 1947 i Skiffard Købmandshandel og skulle lære faget bag disken. Min første opgave blev at lære at veje af på de gamle vægte med to skåle - den ene til posen med dens indhold og den anden til lodderne. Det gik meget godt. Så kom den noget vanskeligere opgave at lære at lukke poserne, men her fik jeg megen ros, for det kom jeg ret hurtigt efter. Alt kom dengang hjem i sække. Sukker i sække med 100 kg og mel og gryn i 50 kgs sække. I sækkene med havregryn var der dog kun 40 kg.

Efter ca. 14 dage mødte min far hos købmanden for at lave en lærekontrakt, og da jeg skulle have kost og logi, blev min løn fastsat til 10 kroner om måneden det første år og 20 kroner det andet, 55 kroner det tredje år og 90 kroner det fjerde. Denne kontrakt underskrev min far. Lønnen var nok meget god efter den tids forhold, men en dag kom der en regning fra skattevæsenet. Der skulle betales skat af kost og logi, som var fastsat til 1000 kroner om året, og så var der ikke meget tilbage af min pengeløn. Heldigvis stak min mor mig en lille skilling engang imellem, så også dette problem blev klaret. Men det medførte måske, at min mor og far måtte spise vandgrød engang imellem.

Under hele Anden Verdenskrig og frem til 1950 var mange fødevarer rationeret. Man fik rationeringskort udleveret hos kommunen i ark af A4-størrelse - ét ark til hver person i husstanden. Arkene var påtrykt rationeringsmærker til mel, sukker, kaffe, brød og meget andet, og man skulle klippe de små mærker af og have dem med til købmanden. Mærkerne angav, hvor meget man kunne få af en vare. Under selve krigen kunne man ikke få rigtig kaffe, men kun såkaldt erstatningskaffe, der vel mest bestod af brændt korn.

For at passe til rationeringsmærkerne blev sukker og mel vejet af i poser med ét og to kg, men enkelte gange kom der kunder, som skulle have fem kg, og så blev varen vejet af på stedet. Sigtemel blev vejet af i poser med 800 gram eller 1,2 kg. Et mærke til sigtemel gjaldt nemlig kun til 400 gram. Kaffe malede vi på en gammeldags kaffemølle, og kunderne fik altså friskmalet kaffe hver gang. Et kaffemærke lød på 125 gram, men enkelte gange skulle nogen have for 2 mærker, altså 250 gram. Man købte erstatningskaffeprodukterne "Richs" eller "Danmark" til at blande i den rigtige kaffe. De var fremstillet af brændt korn samt rødder af cikorieplanten, og de smagte udmærket. Der opstod et lille rim efter de to erstatningskaffeprodukters reklameslo-

gans. "Det er Richs, der drik's, men Danmarks, der du'r, men det er f..... Richs, vi bru'r".

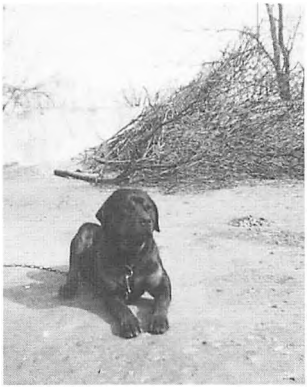
En lærling skulle have kittel på. Købmanden havde selv hvid kittel, men det var mest praktisk, at lærlingen brugte en brun. Han lavede det mere snavsede arbejde med at bære ølkasser og lignende. Min mor tog rutebilen til Grenaa formedelst 2,50 kroner for en billet tur/retur, og hun fik en enkelt kittel til mig i Olriks Herremagasin for 27 kroner. Den skulle holdes nogenlunde ren i hele ugen, og så måtte jeg have den med hjem om lørdagen og få den vasket, så den var ren og pæn til mandag morgen igen.

Vi åbnede butikken klokken syv om morgenen hele sommeren, men om vinteren først klokken 7.30. I den tid, hvor vi skulle have varme i butikken, var mit første arbejde om morgenen at fyre op i kakkelovnen, men jeg sørgede altid for at have brændsel hentet ind om aftenen. Det var ikke rart at skulle ud efter brænde tidligt om morgenen, hvis der var snestorm eller andet dårligt vejr. Købmanden kom først i butikken, når den var blevet varm. Så havde han fået sin morgenmad, og derefter var det min tur. Jeg skulle aldeles ikke sidde for længe over morgenmaden, for der var mange ting, som skulle laves. Der skulle støves af og fyldes op på hylderne, vejes af, pudses vinduer, og måske skulle de to gamle fordømte vægte af messing pudses. Hertil brugte jeg "Brasso", men jeg kunne ikke få noget ordentligt at blanke efter med. Jeg måtte bruge avispapir.

Jeg skulle også være bydreng og køre bestilte varer ud til kunderne. Det foregik på en såkaldt "Long John" varecykel, men det tror jeg ikke, man skulle byde en lærling i 1999. Lukketiden var ugens fire første dage klokken 17.30, fredag klokken 20.00, og om lørdagen klokken 14.00, men det betød ikke, at jeg var færdig klokken to om lørdagen. Måske havde vi bestillinger på varer, som skulle bringes ud, og der skulle gøres godt rent. Der var et gammelt trægulv i butikken, og det skulle moppes med en speciel mopolie. Hvis jeg var færdig til klokken 16, var jeg heldig.

I hele min læretid fik jeg ofte brev fra HK med opfordring til at blive medlem af fagforeningen, men min chef fortalte mig, at det skulle jeg ikke bryde mig om, og at medlemsskab faktisk var et brud på min lærekontrakt. Det turde jeg selvfølgelig ikke. Jeg talte også med mine forældre om disse henvendelser, men de slog det bare hen med, at det kunne jeg vente med, til jeg var udlært.

Der hørte selvfølgelig også en handelsskoleuddannelse til, og den skulle jeg have på



Når Aage Helbo i sin læretid skulle bringe varer ud, foregik det på en såkaldt Long John varecykel, og her fungerede denne hund som "hjælpemotor" – en rottweiler ved navn Zula. Den fik en sele på, som med et reb var bundet til cykelstyret, og den kunne trække både passageren og hele læsset. Fotografiet er taget omkring 1950.

Ryomgård Realskoles Handelsskoleafdeling. Jeg cyklede dertil hver torsdag i tiden fra midten af august til omkring 1. maj - 13 kilometer hver vej. Det var mange gange en barsk tur i snestorm, men den værste tur var alligevel engang, hvor der var faldet et forfærdeligt isslag, da vi skulle hjem. Jeg måtte gå samtlige 13 kilometer ude i rabatten, hvor der var nogenlunde til at få fodfæste. Jeg var hjemme omkring klokken ét om natten. Skoletiden var fra klokken 15 til 20, men i en periode meldte jeg mig til et kursus i skilteskrivning, og da skulle jeg møde én time før. I dette fag var der også afsluttende eksamen, og her fik jeg min bedste karakter i hele handelsskoletiden, nemlig ug.

I landsbyen Skiffard var der en del store gårde, og på dem alle var der mindst én karl ansat, og på nogle flere. Derudover var der daglejere. Disse karle kom jeg selvfølgelig til at kende, men jeg hørte jo efter deres mening til dem, "der ikke bestilte noget". Jeg var bare en "diskenspringer". Omkring 1950 begyndte Ferguson traktoren at vinde indpas hos disse gårdmænd, og det betød, at antallet af karle blev reduceret betydeligt. Mange af dem flyttede til Grenaa, hvor en stor del kom på Grenaa Dampvæveri. Det betød også en mindre nedgang i forretningens omsætning.

I byen var der to gårdmænd, som jeg vil nævne. Den ene hed Therkel. Hans gård blev passet af en søn, og en datter stod for husholdningen. De var begge ugifte. Therkel var desuden hestehandler og var fast mand på Kolind marked, som dengang blev holdt én gang om måneden. Han kørte til markedet i en let hestevogn med kun en hest for. Sådan en markedsdag kunne godt blive lidt "fugtig", når der mange gange skulle drikkes "lidkøb". Det gjorde nu ikke så meget for Therkels vedkommende. Kom han først op at sidde på bukken, når han skulle hjem, så kunne han godt tage sig en lille lur. Hesten kendte vejen og fandt selv hjem til gården.

Den anden gårdmand hed Alfred Madsen. Han var kommet til Skiffard under krigen. Han hørte til dem, som var blevet jaget ud af tyskerne, da Tirstrup flyveplads blev anlagt ved Stabrand. Da jeg så grisehandler Larsen i TV-stykket "Matador", kunne jeg tydeligt "genkende" Alfred Madsen. Man skulle tro, han var blevet brugt som forbillede. Alfred Madsen var nemlig foruden landmand også grisehandler og kørte rundt i en bil magen til grisehandler Larsens. Alfred Madsen var ikke bange for at prøve nye ting, og på et tidspunkt gik han i gang med jordbærproduktion. Det gik vist rigtig godt. Therkel og Alfred er forlængst døde og borte. Alfred Madsen vender jeg tilbage til i næste afsnit.

Efter de fire års læretid havde jeg brug for en tænkepause, og det kneb med at finde arbejde. Min principal i læretiden havde ikke råd til at beholde mig, når lønnen skulle hæves, men jeg fik en flot anbefaling, som jeg aldrig har haft brug for. Da jeg er vokset op med nær tilknytning til landbruget, fik jeg en henvendelse fra nævnte Alfred Madsen, om jeg kunne tænke mig at blive jordbærplukker på akkord, og det var jeg med på. Jeg var flyttet hjem til mine forældre i Søby, og min mor kontaktede Alfred Madsen, om hun også kunne komme med. Hun var velkommen, og det betød, at vi mødte klokken fem om morgenen og skulle plukke til klokken 11 om formiddagen. Det gav godt, når man var hurtig på fingrene, men det var også hårdt for ryggen i starten.

Da plukkesæsonen var overstået, spurgte Alfred, om jeg ville luge jordbærrækkerne for ham på akkord, og det aftalte vi. Denne akkord var nu ikke så god, og det kunne Alfred også selv se og gav mig lidt ekstra, da jeg var færdig med arbejdet. Senere kom jeg til at kalke, male og tjære gårdens gamle bindingsværksstuehus og kitte og male vinduerne. Alfred Madsen havde nok bemærket, at jeg ikke var bange for at tage fat på hvad som helst, og han engagerede mig til arbejdet for en fast pris, som jeg også var godt tilfreds med.

Gennem min tidligere principal blev jeg nu tilbudt en plads på lageret hos kolonial en gros firmaet C. J. Momme og Sechers Efterfølger i Grenaa fra den 1. januar 1952. Firmaet havde skaffet mig et værelse på Engdraget, men det var kakkelovnsfyret, og der var ikke plads til brænde. Jeg fandt derfor hurtigt et andet værelse på Vestervej med centralvarme. Mad kunne jeg købe på pensionatet Lyon på Storegade.

I den første tid hos Momme og Secher var vi kun tre mand på lageret til at ekspedere, nemlig lagerforvalteren, jeg selv samt én, som også var lastvognschauffør. Lagerforvalteren hed Poul Jensen, og han var kasserer i HK. Kontoret havde han hjemme i sin lejlighed, og hans kone gik rundt og opkrævede kontingenterne. Jeg blev selvfølgelig også meldt ind i HK. Senere på året blev der ansat en lærling, som skulle være ét år på lageret og derefter to år på kontoret. Hans navn var John Tjærby, og jeg har senere set ham adskillige gange på TV. Efter hans militærtid blev han tamburmajor ved livgarden. Min ansættelse blev i denne omgang kun omkring halvandet år. Også for mit vedkommende kaldte militæret.



Fotografi fra Aage Helbos ansættelse hos C. J. Momme og Sechers Efterfølger i Grenaa – taget sommeren 1952 i indgangen til lageret. Stående fra venstre: repræsentant Karl Weje Nielsen, lagerforvalter Poul Jensen og chauffør Hans Balle. Siddende fra venstre: elev Rikke Hellmann, salgsassistent Ernst Precht og med kittel Aage Helbo selv som lagerekspedient. Poul Jensen var kasserer i HK Grenaa, og han blev senere afdelingssekretær i HK Hjørring. Hans Balle gav sig senere til at læse til lærer og fik stilling i Næstved.

Jeg blev indkaldt til det, man dengang kaldte fodfolket, og det var til 8. Regiment, som havde hjemsted i Ålborg, men det havde på grund af pladsmangel lånt Viborg kaserne, hvor jeg var i det første år. Derefter blev vi sendt til Den danske Kommando i Tyskland i byen Itzehoe, hvor vi var indtil den 10. oktober 1954. Ved hjemkomsten til Danmark blev vi atter indkvarteret i Viborg, hvorfra vi blev hjemsendt den 21. oktober.

Det var meget vanskeligt for os i Tyskland at finde arbejde derhjemme, når vi ikke kunne møde personligt op. Jeg skrev mange ansøgninger efter annoncer fra aviserne, men fik hver gang et negativt svar. Der var antaget en anden, som firmaet havde haft til samtale. Jeg skrev også til lagerforvalter Poul Jensen, men heller ikke han kunne hjælpe mig. Mange af mine soldaterkammerater var i samme situation.

Ved ankomsten til Viborg prøvede jeg at gå på politistationen for at søge ind til politiet, og jeg blev der meget venligt modtaget af selve politimesteren. Han målte, hvor høj jeg var, og målet viste 176 cm. Desværre skulle man dengang være 177 cm for at blive antaget. Alligevel fik jeg et ansøgningsskema, og jeg kunne da prøve at søge. Jeg skulle vedlægge min straffeattest fra militæret, som var blank, men også her fik jeg negativt svar.

Dagen efter hjemsendelsen opsøgte jeg Poul Jensen, altså HK i Grenaa, og nu viste det sig, at der på Baunhøj var en købmand Th. Sørensen, som var i færd med at flytte sin forretning fra Vesterled og op i større lokaler, hvor der nu er døgnkiosk. Købmand Sørensen havde brug for en mand til at hjælpe med flytningen, og det blev så mit foreløbige job.

Pludselig bød der sig noget helt andet. Farvehandler Møller skulle bruge en ny mand. Det var ganske vist ikke den branche, jeg var uddannet i, men jeg kendte til kundebetjening, og det var ret så væsentligt. Resten mente farvehandleren, han snart skulle få mig lært. Det meste af salget bestod i at fremvise og sælge tapeter og malinger til private kunder, men der var også en gros salg til malermestre. Her var jeg ansat til slutningen af 1956, hvor jeg blev fyret. Jeg var i mellemtiden blevet gift, og sådan en gift mand kunne måske komme og forlange lidt mere i løn.

Understøttelsen i denne arbejdsløshedsperiode var ikke noget at råbe hurra for, men det hjalp, at min kone tjente en ekstra skilling ved at servere. Hun var ofte hos Brødrene Lassens Konditori på Østergade. Vi havde nu begge en drøm om at få et

eller andet selv, og vi så, at en frugt- og grøntforretning var til salg på Strandgade ved Grenaa Havn. Ved hjælp af et lån i Den danske Bank købte vi den til overtagelse den 1. april 1957.

Denne forretning drev vi frem til 1963 med stigende omsætning år for år, og efterhånden blev pladsen for trang til vores varelager. Vi forsøgte at finde andre lokaler, men det lykkedes ikke, og vi besluttede at sælge. En skotøjshandler købte butikken. I de to første år af perioden som selvstændig stod jeg som hvilende medlem af HK, men derefter kunne jeg ikke være medlem mere.

Et nyt afsnit i mit arbejdsliv begyndte med, at jeg fra den 1. april 1964 fik tilbudt et job i kolonial èn gros firmaet C. J. Momme og Sechers Efterfølger på Østergade 20A her i Grenaa. Som nævnt havde jeg tidligere været ansat i firmaet forud for min indkaldelse til militæret, så jeg vidste, hvad jeg gik ind til.

Min ansættelse skete på en lidt sjov måde. Jeg var ellers ansat på kontoret hos en B. Bech Pedersen, som drev èn gros virksomhed inden for frugt og grønt og havde samtidig depot for den dengang kendte Valash sodavand. Desværre måtte Bech Pedersen standse sine betalinger den 31. marts 1964, og alle ansatte stod nu uden arbejde. Jeg ringede til Momme & Secher og kom til at tale med grosserer Erik Secher og spurgte om muligheden for at få arbejde, men han måtte beklage. Han havde i øjeblikket de folk, han skulle bruge, men han skulle tænke på mig.

Der gik vel ca. to timer. Så ringede Erik Secher og spurgte, om jeg kunne møde næste morgen klokken 7,30. Det viste sig, at han pludselig havde opdaget, at en af hans ansatte havde været lidt langfingret, og han var omgående blevet afskediget. Mit job skulle være at køre varer ud i Grenaa i en mindre varevogn de to første måneder, men derefter skulle jeg ansættes på kontoret som telefonsælger. Dette sagde jeg selvfølgelig ja til med det samme.

Det var vel ikke det mest spændende job at køre varer ud, men jeg kom til at kende byens købmænd og bagere mere personligt på denne måde, og var der en pause i udbringningen, deltog jeg i andet arbejde på lageret. Vareudkørslen til bagerne var det værste. De skulle måske have 20-30 sække mel, som skulle bæres op på loftet over bageriet, hvor det kunne ligge tørt over den varme ovn nede i bageriet. Dette arbejde

var uvant, da jeg ikke i lang tid havde gået med sække på nakken. På lageret hos Momme og Secher var vi i alt fem mand med lagerforvalteren og en lastvognschauffør, som for det meste kørte varer ud på landet.

Heldigvis gik de to måneder hurtigt, og jeg kom ind på kontoret, som blev min arbejdsplads de næste 18 år. Her var grosserer Erik Secher selv det meste af tiden, og der var ansat en prokurist, som samtidig var repræsentant med besøg hos købmænd og bagere. En bogholder var ansat halvdags, og der var to unge kvindelige elever samt jeg selv. Jeg skal da indrømme, at jeg begyndte med lidt bange anelser, men jeg faldt ret hurtigt ind i arbejdsrytmen, idet jeg havde varekundskaben.

Som nævnt handlede vi i hovedsagen med købmænd og bagere, men vi solgte også til direktør L. J. Sørensen, som havde restauranterne på Grenaa Hundested Linien, Hotel du Nord og senere tillige Mols Linien. Da vi havde en del restaurantvarer på lageret, var det meget naturligt at prøve på at få flere kunder inden for denne branche, og vi begyndte langsomt, men sikkert at bearbejde hotellerne rundt omkring på Djursland og i Randers, hvor vi efterhånden var kommet godt ind hos bagerne. Det var en fornuftig disposition, for efterhånden som årene gik, begyndte den såkaldte "købmandsdød" at indfinde sig. Det vender jeg tilbage til senere.

Jeg fik efterhånden stor rutine i at betjene kunderne gennem telefonen. Når jeg modtog ordrer kunne jeg således minde dem om ting, som de havde glemt at bestille, for jeg kendte en del til deres behov. Vi havde faste ture på landet hver dag i ugen, og vi kørte for eksempel til Ebeltoft hver mandag. Jeg skulle hver dag ringe til de kunder, som ikke var blevet besøgt af vores repræsentant.

I sommertiden var der ekstra travlt. Da fyldte turisterne Djurslands sommerhuse og campingpladserne, og mange gange havde jeg arbejde med hjem om aftenen for at gøre ordresedler klar til næste morgen. Ofte mødte lagerfolkene allerede klokken seks om morgenen for at pakke ordrerne, og det betød, at jeg skulle have ordresedlerne klar. Det kunne godt blive meget lange dage.

Øl handlede vi ikke med, men engang sidst i 1960erne var der ølstrejke i Danmark, og vi fik da den ide at importere øl fra Tyskland og Holland. Det blev virkelig en god forretning, og mange lastvognstog med øl købte vi hjem. Vi blev kimet ned af købmænd, restauratører og mange andre fra Århus og Randers, og det var ofte folk, vi ikke i forvejen havde forbindelse med. Vi fik netop nye kunder på dette grundlag.

Jeg tror, det var i første halvdel af halvfjerdserne, at den danske regering indførte en sukkerafgift, som omtrent betød en fordobling af prisen. Det medførte hamstring af dansk sukker, og sukkerfabrikkerne var tørlagt i løbet af få timer. Nu fik vi på ny ideen med import fra udlandet, og i løbet af et par timer havde vi forbindelse med vognmænd i Padborg, som var klar til at hente sukker i Tyskland. Vi troede, det kun kom til at dreje sig om tre til fire lastvognstog, men i løbet af et par dage nåede vi op på nogle og tredive, hver på 20 tons.

Selv havde jeg en sjov oplevelse, da jeg ringede til en ret stor købmandsforretning i nærheden af Århus og talte med chefen selv. Jeg forklarede, hvad vi var i gang med, og han svarede hurtigt: "Send mig et lastvognstog med 20 tons". Jeg var nok lidt stolt over en så stor ordre til én mand. Omkring en time senere ringede min telefon igen, og den samme købmand spurgte, om det var mig, han havde talt med tidligere. Jeg bekræftede, og han sagde: "Så send mig to lastvognstog i stedet". Nu var jeg virkelig stolt.

Om købmanden solgte sukkeret videre til andre kollegaer, ved jeg selvfølgelig ikke. Desværre blev importen stoppet, da regeringen fandt ud af, hvad der foregik. Toldvæsenet i Padborg fik besked på, at der skulle opkræves afgift af det sukker, som blev importeret fra udlandet, men da havde vi faet det ind, vi skulle bruge.

Indtil 1972 havde vi kontor og lager i den gamle bygning, som lå på hjørnet af Østergade og Stationsvej. Den blev solgt til en sparekasse, og vi fik bygget nyt lager og kontor på Energivej. Forinden havde grosserer Secher, prokuristen, lagerforvalteren og jeg været ude for at se på tilsvarende èn gros firmaer, som havde bygget nyt lager. Vi undersøgte, hvorledes de var indrettet, og hvilke erfaringer der var gjort. Vi skulle nødig komme ud for ulemper, som kunne undgås. Blandt andet husker jeg, at vi kørte en tur til Nørresundby en lørdag formiddag, og her så vi nok noget af det bedste inden for kolonial èn gros lager.

I løbet af sommeren blev den nye lagerhal bygget, og den 1. oktober 1972 flyttede vi ind i den. Efter lukketid fredag den 29. september gik vi i gang med flytning af varelageret. Det foregik med vores egen lastvogn og en lejet vognmand. Vi kørte til omkring klokken 23 og skulle så begynde igen næste morgen klokken 7. Det blev igen en lang dag til klokken 23, men så var det meste også flyttet. Søndagen blev brugt til den sidste oprydning.

I al den tid, vi arbejdede med flytningen, gav chefen fuld forplejning til hele personalet, men vi var også med alle mand fra yngste elev til chefen selv. Da vi nåede søndag, var vi alle brændt ud og trængte til hvile. Vi skulle jo møde næste morgen klokken 7,30 i de nye omgivelser. Nu skulle man vel tro, at der ville blive begyndervanskeligheder, men alt fungerede perfekt fra starten.

Da jeg blev ansat i 1964, var der en købmand i hver eneste lille landsby på Djursland, for eksempel Rosmus, Søby, Tranehuse - for at nævne nogle af de små byer. Men så kom "købmandsdøden", da det økonomiske grundlag for de små landsbyforretninger faldt væk. De måtte lukke. Men nu havde vi til gengæld fået godt fat i bagere og hoteller i Århus og Randers, og vi fik for eksempel bagerkunder helt nede ved Beder og Malling.

I 1981 fik grosserer Secher et tilbud fra kolonial èn gros firmaet Hoki A/S i Horsens, som gerne ville købe hele herligheden. Dette tilbud kunne Secher ikke sige nej til, også fordi hans kone var blevet syg. Efter overtagelsen blev der ansat en direktør, og Secher skulle fortsætte som konsulent. Denne nye direktør havde imidlertid ikke megen forstand på sådan en virksomhed, og han begyndte ret hurtigt at fyre personale med erfaring. Som den første blev Secher fyret, dernæst hans søn, og sådan gik det slag i slag. I stedet blev der ansat nye folk.

Den 31. oktober 1981 var turen så kommet til mig med fratrædelse den 1. maj 1982, da jeg efter så mange års ansættelse havde et halvt års opsigelse. Da vi nåede hen i februar måned 1982, blev jeg en dag kaldt ind til direktøren og fik besked på at pakke mine ting og forlade arbejdspladsen omgående. Begrundelsen var, at jeg var usolidarisk over for firmaet. Jeg tog selvfølgelig hjem og var glad for en lille pause, for jeg skulle jo have fuld løn frem til den 1. maj.

Jeg kontaktede selvfølgelig HK og skulle komme op og tale med afdelingssekretær Frederik Jühne. Han var meget træt af denne direktør, for jeg var jo ikke den første, der havde fået en sådan behandling, og efter en uges tid foreslog han, at vi skulle tage en retssag mod firmaet. Han mente, jeg ville kunne få en erstatning på omkring 10.000 kroner for uberettiget fyring, når firmaet havde ansat en anden i mit sted. Det ville jeg dog ikke være med til, da jeg allerede var i forhandling om arbejde hos et firma i Hobro og et i Århus. Jeg troede ikke, det ville være gavnligt for disse forhandlinger, hvis firmaerne fik nys om, at jeg førte retssag mod min gamle arbejdsplads.

Der kom dog ikke nogen flytning. Jeg var nok blevet for gammel for dem - 49 år på dette tidspunkt.

Jeg fik min fulde løn frem til den 1. maj, og samme dato modtog jeg tre måneders løn som fratrædelsesgodtgørelse. Det var jeg berettiget til efter 18 års ansættelse. Havde firmaet fyret mig et par måneder før, var det sluppet med to måneders løn, men det var igen en dumhed af denne direktør. Hvordan han havde fået denne stilling, forstår man ikke. Vi fik at vide, at han havde været matros på Juelsminde Kalundborg færgerne og senere salgschauffør for et firma, der solgte bageriartikler.

Jeg nåede ikke at blive arbejdsløs. Jeg blev kontaktet af en grosserer i frugt og grønt og spurgt, om jeg kunne hjælpe ham om sommeren. Det accepterede jeg på den betingelse, at jeg kunne fratræde med det samme, hvis jeg fik fast arbejde et sted. Det fik jeg i august måned, da jeg kunne komme ind på Grenaa Dampvæveri. Her blev jeg hurtigt oplært som væver og var der i fem år. Skifteholdsarbejdet var dog ikke lige mig, og da Østre Skole søgte en pedelmedhjælper, søgte jeg denne stilling og fik den. Her var jeg, indtil jeg fyldte 60 år, og jeg gik på efterløn fra den 1. november 1992.

Turistchef i Rønde i 1980erne

Af Bobby Berkhuijsen

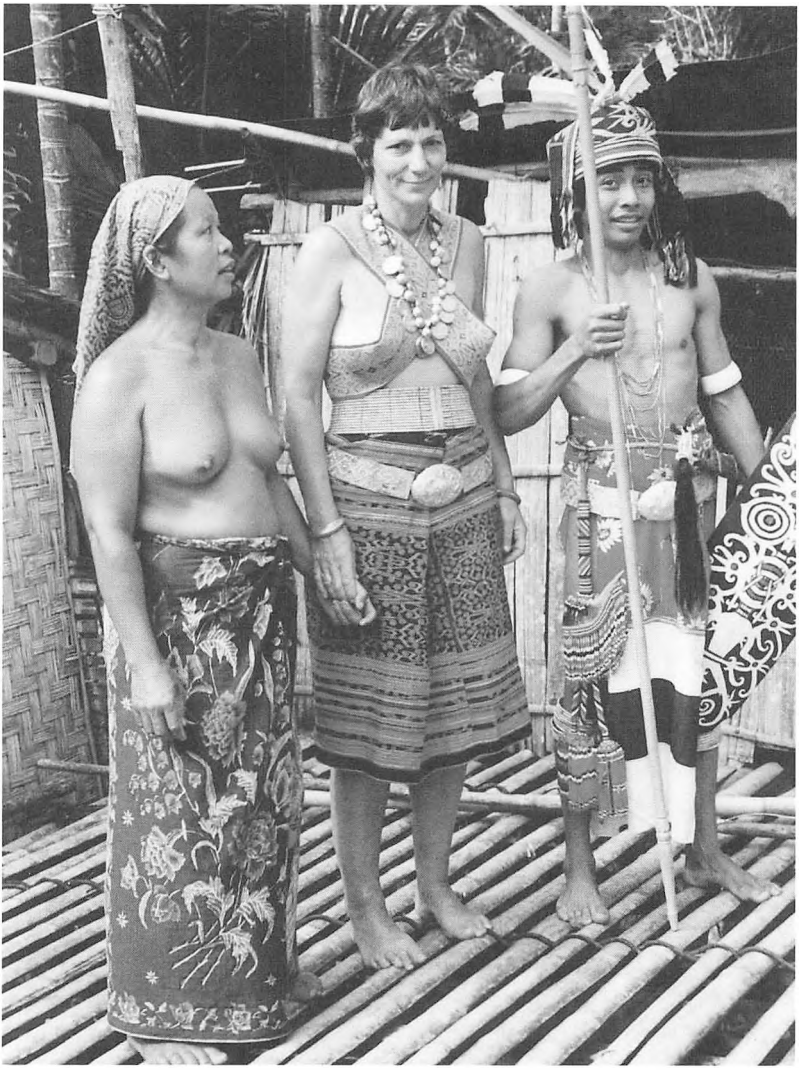
Bobby Berkhuijsen er født i Amsterdam i 1931 af hollandske forældre. Familien flyttede kort efter til Italien, hvor Bobby voksede op i Rom og gik på en international, tysksproget skole. Efter afslutningen af Anden Verdenskrig i 1945 kom hun på en engelsk kostskole i Holland. Til Danmark kom hun første gang som 17-årig, hvor hun var i huset på en gård, og hun vendte tilbage som 19-årig. Siden har hun boet her i landet, blev dansk gift, har to døtre og fik dansk statsborgerskab. Hun blev uddannet som børnehavelærerinde, men har i mange år arbejdet på kontor som tresproglig korrespondent.

Red.

Min baggrund for at søge ansættelse på et turistbureau var først og fremmest lyst. Jeg havde i seks år arbejdet i rejsebranchen, blandt andet hos Jørgen Bitsch, der arrangerede safarirejser til eksotiske steder. Det havde været et meget spændende arbejde, men Jørgen Bitsch ville trappe ned og lukkede derfor sit kontor. Da man så søgte en turistchef i Rønde i nærheden af, hvor jeg boede, søgte jeg stillingen og fik den.

Jeg kendte Djursland som min egen bukselomme, talte fem sprog, var serviceminded og havde masser af ideer til gode ferieoplevelser for turisterne i området. Jeg havde selv på mine rejser haft stor fornøjelse af at få detaljerede oplysninger på turistbureauer rundt om i landet, og netop på Djursland måtte det være en fornøjelse at rådgive sommergæster. Her var børnevenlige strande, flotte naturområder, oplevelsestilbud i form af småbyer, slotte, museer, kanoture, Djurs Sommerland, kirker, oldtidsminder og så videre.

Turistbureauet var placeret i et meget lille lokale i den gamle, nedlagte rutebilstation på hjørnet af Hovedgaden og Frederiksalle i Rønde. Her havde vistnok været ventesal. Jeg opdagede snart, at min forgænger på posten, en tandlægestuderende, ikke havde gjort meget ud af at lave brochurer, vandreruter eller andet relevant materiale. Men han havde også kun været ansat halvdags i højsæsonen, og så når man ikke alverden. Desuden havde han sine studier at tænke på og skulle passe det hele alene



Før ansættelsen som turistchef i Rønde havde Bobby Berkhuijsen gennem flere år været tilknyttet Jørgen Bitsch Safari, og det bragte hende vidt omkring til eksotiske rejsemål. Her er hun som rejseleder fotograferet på Borneo iklædt ibanernes festdragt.

uden medhjælp. Når han havde et ærinde, satte han et skilt i vinduet: "kommer snart" - og det havde folk i byen vænnet sig til.

Det tog derfor lidt tid, før turistbureauet blev "synlig" i bybilledet igen. Arbejdet var heller ikke særlig højt prioriteret i kommunen, og der var kun afsat et meget beske-

dent beløb til det. Jeg betingede mig en længere sæsonåbningstid, en afløser og et fast beløb til brochurematerialе. Men i vinterhalvåret blev der stadig holdt lukket, og så måtte jeg gå på understøttelse.

Jeg var ansat af turistforeningen i Rønde, og da bestyrelsen fornemmede, at jeg virkelig havde lyst til at gøre en indsats og havde mange ideer, blev den også mere aktiv. Jeg fik et meget fint samarbejde med bestyrelsen, der bestod af medlemmer fra handelstanden og repræsentanter fra byrådet, og vi fik virkelig meget op at stå i løbet af nogle år.

Den første sommer bestod mit arbejde først og fremmest i at udlevere sommerhusnøgler for et udlejningsbureau om lørdagen, der var indflyttedag, og derefter fortælle de nyankomne om alle herlighederne i området, når de var "faldet lidt til". Der var ikke megen plads i det lille lokale, og jeg måtte inddele folk i hold, som fik oplysninger på hver sit sprog. De ventende måtte være udenfor. Jeg lærte utrolig meget den første sommer, blandt andet at ikke alle var interesserede i kirker og kalkmalerier, som jeg selv. Først og fremmest lærte jeg at lytte. Det er vigtigt! Folk, der ville købe fiskekort til Kolindsunds kanaler, var ikke nødvendigvis interesserede i placeringen af diverse dysser og oldtidsminder i omegnen.

Jeg havde også mange sjove oplevelser. For eksempel fik vi af og til indleveret kæledyr, som folk havde samlet op på deres ture: kattekillinger, en undulat, der var fløjet helt ud til Kalø Slotsruin, og en legesyg hundehvalp. Disse dyr blev hjulpet tilbage til deres rette ejere. En ornitologisk interesseret hollænder havde fundet en død spurvehøg og ville gerne have den udstoppet, inden han skulle rejse hjem ti dage senere. Efter nogle opringninger fandt jeg en pensioneret konservator i Randers, der klarede jobbet. Vor målsætning fra første færd af var at finde ud af det, vi ikke vidste.

Med vor lokalhistoriske forenings bistand hjalp vi gennem årene flere amerikanere med at "finde deres rødder". Et ægtepar blev endda budt til kaffebord på den gård, hvor konens bedstefar stammede fra. En amerikansk privatskole, der var blevet stiftet af en mejerist fra Røndeegnen, skrev til os og bad om oplysninger om ham. Det lokalhistoriske arkiv fandt billeder og forskellige data frem om hans familie, som vi oversatte og sendte "over there". De blev meget glade og sendte os en hel bog om skolen og dens stifter samt et gruppebillede af skolens elever.

I samarbejde med Grenaa Turistbureau blev der også etableret kanosejlads på

Kolindsunds kanaler. Hver kano havde plads til tre voksne, eller to voksne og to børn. En dag kom der en tysk familie, som gerne ville leje en kano. Familiefaderen så normal ud, børnene var to store knægte på 10-11 år, men fruens størrelse var enorm. De havde aldrig siddet i en kano før. Jeg udtrykte en forsigtig tvivl, om der var plads nok, eller om de måske skulle leje to kanoer, men det skulle nok gå, mente de og betalte glade de 140 kroner, det kostede. På sejldagen stod himmel og jord i ét, og jeg tænkte med bange anelser på den stakkels familie. Men næste morgen kom de alle fire tilbage i strålende humør. Det havde været feriens bedste oplevelse. Tænk, at sidde i en lille kano midt ude i et forrygende uvejr - fantastisk. Sikke en naturoplevelse. De ville have en tur mere, og heldigvis stod vejrudsigten stadigvæk på "ustadig". Jeg solgte mange kanoture den sommer.

To familier på i alt ti personer mødte engang op på turistbureauet for at købe en sviptur til Sverige. De skulle næste morgen klokken 5,30 møde på Rønde Rutebilstation, hvorfra bussen kørte til færgen i Grenaa. Det var tidligt, syntes de, men det gik an. Da de var gået, opdagede jeg til min skræk, at disse ture ikke sejlede mere. Ugen før havde været den sidste i sæsonen. Nu var gode råd dyre. Jeg havde ingen adresse på sommerhuset, hvor de boede og heller ikke deres navne. Jeg måtte så møde op morgenen, en søndag, før en vis herre fik sko på, og bekende min brøler. Jeg havde taget friske rundstykker, en pakke smør og et pund kaffe med til hele sjakket, og ud over at få refunderet turen til Sverige fik de differencen til en tur i Djurs Sommerland, der heldigvis endnu havde åben. De jublede og opførte sig, som om de havde vundet i lotteriet. Servicen skal være i orden, så turistgæster kommer igen år efter år.

Da Røndes forhenværende rutebilstation var blevet for lille i sin tid, havde DSB overtaget en større bygning midt i byen på Ceresvej. Dér var der plads til de syv rutebiler, som mødtes en gang i timen i Rønde, der var et af rutebilknudepunkterne for Djursland. I 1983 fandt DSB ud af, at de ikke længere havde råd til at bemande rutebilstationen, selvom de havde pligt til at opretholde en varmestue med toilet og kaffemaskine til chaufførerne. Rønde Kommune kunne have købt rutebilstationen af DSB for det symbolske beløb af én krone, men så skulle de også overtage vedligeholdelsen og driften. I stedet lejede kommunen bygningen billigt af DSB, og det blev bestemt, at turistbureauet kunne overtage lokalerne samtidig med, at chaufførerne beholdt deres varmestue i et baglokale.

Turistbureauets personale skulle herefter også varetage rutebilstationens funktioner, og det blev en ordentlig udvidelse af opgaverne. Men jeg var lykkelig. Nu kunne og

skulle vi holde bureauet åbent hele året, og vi fik meget mere plads. Vi kunne have brochurer stående fra hele Danmark, endda på flere sprog, der var vægplads til et generalstabskort, og vi kunne være to bag disken uden at træde hinanden over tæerne. Men - ventesal og toiletter fulgte med, og de skulle holdes rene. Det var ikke altid lykken om vinteren, når folk slæbte sne og sjap med ind, og vi måtte skovle smeltevand ud i spandevis. Desuden var der flere telefoner at passe - en turisttelefon og en DSB-telefon, der kimede uafbrudt.

Alt muligt skulle vi vide og kunne svare på: Bus- og togtider, fragtpriser på banepakker, hunde, cykler og meget andet. Vi skulle tage os af glemte ting, strandede børn og så videre. En landmand ringede jævnligt for at spørge til sin forsendelse af ornesæd, for nu var soen altså "tjenlig". Det hændte også, at busrejsende kom ind for at klage over forsinkelser, når de ikke kunne nå Molsfærgen. Så fik de en taxa på DSB's regning, efter at jeg havde haft en ilter diskussion med hovedkontoret i Århus, der havde lavet køreplanen uden tanke på dårligt vejr og glatte veje. Det godtede chaufførerne sig over. De måtte leve med disse umulige køreplaner, der gjorde dem stressede.



Før afrejsen til en turistmesse i Holland i 1983 blev Bobby Berkhuijsen og Christian Olesen fotograferet i en dansk folkedragt ved Rønde Turistbureau.

Jeg fik hver sommer tildelt en fast langtidsledig som medhjælp og har igennem årene haft flere prægtige unge mennesker. De skulle helst kunne lidt tysk og engelsk og ikke have noget imod at gøre rent. Chaufførernes faciliteter skulle holdes i orden. Der var dage i højsæsonen, hvor vi ikke fik frokost og dårligt nok havde tid til at gå på toilettet, og hvis én af os var syg, var fanden løs. Jeg husker en sommer, hvor jeg havde forstrakt knæet og gik med benet i gips i 4 uger, og hvor min medhjælp samtidig lagde sig syg. Da var jeg træt til fyraften.

Men der var også mange sjove oplevelser. Som dengang nogle tyske turister en sen eftermiddag havde fulgt mit råd og var gået op i den øvre etage i Thorsager Rundkirke. De var så betaget af det smukke rum, at de glemte tid og sted, og da de kom ned, var kirken låst. Efter nøje granskning måtte de konstatere, at døre og vinduer var hermetisk lukkede. De kunne kigge ud ad et vindue ved at stå på ryggen af hinanden, og så kunne de se folk gå derude på kirkegården. Men deres banken og vinken bevirkede kun, at folk smilede og vinkede tilbage, idet vinduerne var totalt lydisolerede. To store hunde ventede på dem ude i bilen, og til sidst gik de i deres fortvivlelse op ad trappen igen og begyndte at ringe med kirkeklokken. Det hjalp. Præsten kom i egen person og befriede dem - og historien kom i avisen. Det var ganske vist... Artiklen fik de selvfølgelig sendt til Tyskland - i oversættelse. De holdt ferie i vort område flere år i træk.

En gang fortalte jeg en ældre tysk dame om sommerfesten i Ebeltoft, hvor der blandt andet skulle være et eventyroptog med mange udklædte personer - "ausgekleidete" forklarede jeg og gentog det, da det virkede, som om hun ikke ville tro mig. Jeg troede derfor, at hun kunne være døv. Men "ausgekleidet" betyder "afklædt" - "Verkleidet" havde været det rigtige ord på tysk. Det fandt jeg først ud af senere. Ak ja, og jeg som troede, jeg var god til tysk.

Et ældre tysk ægtepar havde mistet en håndtaske med hele ferieformuen og billetter til hjemrejsen. De havde siddet på en bænk på Århus Rutebilstation, og konen havde glemt at få tasken med, da bussen kom. Manden havde betalt turen til Rønde og først dér savnede hun tasken. En opringning til Århus Politi gav dog pote. De havde lige haft besøg af en urmager, som havde fundet tasken med indhold på bænken, og han havde afleveret den. Nej, hvor ægteparret jublede, og Danmark havde fået to nye fans. Har man kendt mage til et land, hvor en taske med penge på et offentligt sted ikke bare forsvinder.

Vi fik efterhånden flere og flere aktiviteter i gang. Cykeludlejning, udlejning af "egne" sommerhuse ved Følle Strand, én-dags-ture til København gennem rejsebureauet i Ebeltoft, havfisketure og meget andet. Der var meget at holde styr på, og jeg elskede det hele. Men uden for højsæsonen kneb det stadig med at kunne få lov at arbejde på fuld tid. Kommunen ville spare penge på vore lønninger, og den langtidsledige blev sløjfet i vinterhalvåret. Åbningstiden blev kortet ned til det halve, og lørdag var der lukket. Det gav problemer at være alene ved sygdom, møder, som der var en del af, turistmesser, en tiltrængt ferie og så videre. En DSB-chauffør på efterløn brugte nogle af sine tilladte 200 timer på at hjælpe mig. Men af gode grunde kunne han jo ikke give oplysninger om sommerhusudlejning på tysk, og han følte i det hele taget, at han ikke kunne udfylde jobbet på en kompetent vis. Det var utilfredsstillende for alle parter.

Ordningen indebar også, at jeg skulle have supplerende dagpenge om vinteren, fordi jeg da kun havde et halvdagsjob. Det gik godt i en årrække, men så kom der nye regler. Man måtte ikke have et fast mønster i sit arbejde med tilbagevendende sæsonbestemte supplerende dagpenge. Nu var gode råd dyre. Her havde jeg mit ønskejob om sommeren, men kunne ikke leve af det om vinteren, og så kunne jeg pludselig ikke få supplerende dagpenge mere. HK i Grenaa kunne godt se mit problem og prøvede at skrive til A-kassernes hovedkontor i København og forelagde dem sagen. Men de var urokkelige. Regler var der for at blive overholdt. Basta.

For A-kassen kom det til at betyde en klækkelig merudgift. I stedet for supplerende - og altså lav dagpengesats i halvdelen af året - skulle den nu til at betale den normale og højere understøttelse hele året, hvis jeg altså mistede mit job. Jeg var 58 år, og et nyt arbejde var derfor ret usandsynligt. En gruppe mennesker i Rønde skrev under på en protestskrivelse, men lige meget hjalp det. Kommunen havde ikke råd til at betale en heldagsstilling om vinteren, og det endte med, at jeg måtte sige mit højtelskede job op og fik oven i købet fem ugers karantæne fra A-kassen. Turistforeningen, som var min arbejdsgiver, ville og kunne nemlig ikke fyre mig, da jeg hverken havde taget af kassen eller lavet noget andet ulovligt. Og en opsigelse skulle begrundes. Puha, mange syntes med mig, at det var en dum regel. Og en trist måde at skulle forlade sit elskede job på. Men hermed sluttede altså min æra som turistchef.

Jeg kom så ind i rumlen med at søge det ene job efter det andet og få afslag uden begrundelser - udelukkende på grund af alderen. Det var nedslående og dræbende. De, der har fundet på det system, skulle selv have lov at være underkastet det. Man

synes selv, at man har kundskaber og erfaring, og pludselig er det hele intet værd. Man får ikke engang lov at nyde sin nyerhvervede "fritid", fordi man med jævne mellemrum skal dokumentere, at man har søgt arbejde og fået afslag. Dermed bliver man hele tiden mindet om den håbløse situation, at man som 58-årig er for "gammel" til at få et job og for "ung" til at gå ledig. Det føles meget ydmygende.

Efter et lille års tid fik jeg et job som langtidsledig på rådhuset i Midtdjurs Kommune, hvor jeg skulle prøve at få lidt gang i turismen ved hjælp af vandre- og oplevelsesbrochurer. Det var såmænd udmærket, men for mig hang turistarbejdet sammen med personlig rådgivning og menneskelig kontakt, og det var der ikke noget af. Jeg sad foran en computer det meste af tiden, og mit hjerte var ikke rigtig med i arbejdet. Et par måneder efter min 60-års fødselsdag gik jeg så på efterløn - og tak for den. Det var vidunderligt at blive fri for et arbejdsmarked, der i den grad ødelægger arbejdsglæden.

Mit liv i Tirstrup Lufthavn

Af Benny Thomsen

Benny Thomsen er født i Århus Midtby i 1926 og har tilbragt hele sin barndom og ungdom dér. Efter bestået realeksamen kom han i kontorlære ved et importfirma i tre år. Som udlært arbejdede han på forskellige kontorer i Århus, indtil han i 1953 blev ansat ved Århus Kommunes skattevæsen. I 1966 fik han tilbudt en ny og spændende opgave, og det førte til, at han i 1975 sammen med kone og børn flyttede til Midtdjurs Kommune. Han arbejdede ved Tirstrup Lufthavn, indtil han i 1989 lidt ufrivilligt gik på pension.

Red.

Efter 13 års ansættelse i Århus Kommunes skattevæsen blev jeg i marts måned 1966 kaldt over til skattedirektøren. Han fortalte mig, at Civilforsvaret stod og manglede en bogholder, da deres nuværende netop var blevet ansat som rådhusforvalter. Han spurgte mig, om jeg havde lyst til at prøve dette job. Der var tale om en midlertidig ansættelse med tilbagefald til skattevæsenet, og stillingen var normeret som overassistent. Det betød en forfremmelse i forhold til min ansættelse som ligningssekretær. Jeg syntes, at det lød spændende. Ikke mindst i betragtning af, at loven om kildeskat netop var blevet vedtaget i folketinget, og ingen af os vidste, hvad det ville betyde for vores fremtid ved skattevæsenet. Efter en samtale sagde jeg ja tak til at prøve det nye arbejde.

På dette tidspunkt var civilingeniør C.V. Smith-Hansen civilforsvarschef, og han var i sig selv en spændende person på 69 år. Han havde deltaget aktivt i frihedskampen under den tyske besættelse og var efter befrielsen i 1945 blevet leder af det, man kaldte "fordelingen af tyske efterladenskaber i Danmark". Da der senere skulle etableres et kommunalt civilforsvar, blev Smith-Hansen dets leder og forestod opbygningen af det.

Mit arbejde ved det kommunale civilforsvar kom også til at omfatte Tirstrup Lufthavn. I de sidste besættelsesår havde tyskerne nordvest for landsbyen Tirstrup indrettet en militær flyveplads, som dårligt nok nåede at komme i brug, og efter befrielsen tilhørte den altså "tyskernes efterladenskaber".

Århus Kommune arbejdede med planer om etablering af en lufthavn ved Egå, men det skred ikke rigtigt. I den situation var Smith-Hansen, der også var interesseret i flyvning, med til at skabe interesse for at få åbnet en flyverute mellem København og Tirstrup. Og den blev til noget. Mandag den 16. september 1946 kunne ruten indvies, og den blev befløjet af Det danske Luftfartsselskab.

I 1949 var der fra Århus Kommunes side megen snak om at droppe Tirstrup og i stedet få bygget en lufthavn ved Grundfør. Flyvepladsen i Tirstrup blev desuden overtaget af forsvaret og brugt til militær flyvning med en militær kommandant. Den civile rute måtte herefter "leje" sig ind hos militæret og benytte de rent flyvemæssige faciliteter. Det viste sig imidlertid, at administrationsbygningen, som var en gammel træbarak og altid blev benævnt "Præriehytten", lå for tæt på startbanen. Ønsket var derfor at få den flyttet til Møgelmoseområdet og samtidig foretage en stor udvidelse af bygningen. I 1957 kunne en sådan ny og bedre terminalbygning indvies.

Her kom jeg ind i billedet. Ved min ansættelse ved Civilforsvaret i 1966 fik jeg at gøre



Besigtigelse af den midlertidige flyveplads i Tirstrup for civil flyvning. Tidspunktet er den 30. april 19 sagfører I. C. Sørensen (med det store ark papir i hånden), civilingeniør Fanger, borgmester Unmarck ledet), ingeniør H. Wilcken og civilingeniør Smidt-Hansen (med kasket og blikket rettet nedad).

med regnskabet for både Civilforsvaret og Tirstrup Lufthavn. På daværende tidspunkt var man allerede igen i gang med en udvidelse af lufthavnsbygningen, efter at der i foråret 1966 var indsat Caravelle-jet på ruten Tirstrup-København. I oktober måned samme år ankom eftermiddagsmaskinen SK 225 fra Kastrup med passager nummer én million til Tirstrup, og i december 1966 indviedes den ny terminal. I den anledning sagde Århus' borgmester, Bernhard Jensen, at man var glad for de nye omgivelser i Tirstrup, selv om de nok ville få en kort levetid. Han regnede med, at en ny lufthavn ved Hammel ville være færdig i 1970!

Jo, jeg var rigtignok løbet ind i spændende ting. Jeg fik med byggeregnskab at gøre samt udregning og udbetaling af lønninger til de seks portører, som var ansat i lufthavnen. Hver 14. dag skulle jeg i banken og hæve penge, som kom i lønningspose til hver enkelt, og herefter kørte jeg til Tirstrup for at aflevere lønningsposerne til de ansatte mod kvittering. Jeg kørte frem og tilbage med bussen, og jeg husker, at det kostede tre kroner pr. tur.



Benny Thomsen kan genkende de seks personer forrest i billedets "midterfelt". Fra venstre: Landsrets-Århus, generalinspektør Ørum, fra hærens flyvetropper, (den høje person i militæruniform midt i bil-



Den såkaldte "præriehytte", der blev anvendt som terminal fra lufthavnens åbning i 1946 indtil 1957.

Den 1. september 1967 måtte Smith-Hansen gå på pension og kunne ikke fortsætte som civilforsvarsleder, men han blev af byrådet ansat som kommitteret i luftfartssager og kunne fortsætte som lufthavnschef. Civilforsvaret havde til huse i Handelsbankens hus på Rådhuspladsen i Århus, mens ledelsen af Tirstrup Lufthavn fik kontorer i Århus kommunale Værkers bygning i Spanien. I de følgende år arbejdede jeg altså to steder og valfartede dagligt fra det ene kontor til det andet.

Efter den store kommunesammenlægning i 1970 blev Civilforsvaret for hele den nye Århus Kommune placeret under magistratens 1. afdeling, og der blev normeret en stilling som fuldmægtig, som pr. 1. april 1972 blev besat af mig. Samtidig flyttede civilforsvaret sin administration ud til Civilforsvarsgården i Skejby, og arbejdet blev mere og mere krævende. Hertil kom, at jeg nu havde en halv snes kilometer mellem mine to arbejdspladser. Af praktiske grunde blev det tilrettelagt således, at mit arbejde for Tirstrup lufthavn maksimalt var en tredjedel af min arbejdstid og fortrinsvis som formiddagsarbejde på lufthavnsledelsens kontor. Endvidere blev der truffet aftale om, at der senest den 1. juni 1973 skulle træffes aftale om mit fortsatte arbejde dér.

- - - - - - - - - -

I 1968 og 1969 raser kampen om, at Tirstrup Lufthavn skulle nedlægges til fordel for et nyt anlæg ved Hammel, og man talte om, at der nu kun var timer til, at Tirstrup lufthavn lukkede. Men reelt gik udviklingen den modsatte vej. I 1973 begyndte der at

komme gang i charterflyvningen. Masseturismen var begyndt, og danskerne havde fået lyst til at komme ud i verden. Mallorca, Gardasøen og Jugoslavien var de tiltrækkende mål. Samme år udvidedes terminalbygningen med en udenrigsterminal, og det blev hilst med begejstring af charterselskaberne. De ville nu bruge Tirstrup som udgangspunkt for deres flyvning til de sydlige himmelstrøg.

Udbygningen til international trafik krævede mere personale, og ved et møde mellem borgmestrene fra Århus, Randers, Grenaa og Ebeltoft kommuner den 3. januar 1973 vedtog man at udvide lufthavnschefens stab med de nødvendige medarbejdere. Smith-Hansen, der arbejdede på deltid, havde hidtil kun haft en halvdags sekretær og mig på en tredjedel tid. Nu skulle staben udvides med en ingeniør, en sekretær og en bogholder, som skulle varetage de nuværende funktioner og desuden forvalte en ny tax-free shop.

Jeg var interesseret i dette job ved Tirstrup lufthavn, men jeg kunne ikke fortsætte i min tjenestemandsstilling, da lufthavnen den 1. april 1973 blev omdannet til et anpartsselskab. Jeg skulle tage min afsked som tjenestemand, men dette var jeg ikke tilfreds med, og sagen gik til byrådet. Det gav den 10. maj 1973 tilladelse til, at jeg trådte uden for nummer og bevarede den i Århus Kommune erhvervede pensionsanciennitet på betingelse af, at Tirstrup Lufthavn indbetalte den årlige henlæggelse til kommunens pensionsfond.

Jeg fik altså som opgave at etablere den nye tax-free shop, hvor der blev ansat et par damer til at ekspedere. Jeg skulle skaffe varer hjem, men hvordan anede jeg ikke. Jeg kontaktede nogle skibsproviantering sforretninger, blandt andet firmaerne Momme og Secher i Grenaa og Chr. Johnsen i Århus, hvorfra jeg i første omgang fik varer. Når varerne kom hjem, kunne jeg på kasserne se, at de havde fået dem leveret andre steder fra, og herefter gik jeg i gang med at kontakte hovedleverandørerne, for eksempel Skandinavisk Tobakskompagni og Danisco.

Nogle firmaer var meget nemme at komme i kontakt med, og herfra fik vi direkte leverancer. Andre var mere forbeholdne og mente ikke, at vi kunne aftage varer nok. Dette ændrede sig dog hen ad vejen, og efterhånden kom firmaerne selv og tilbød sig. Prisfastsættelserne skulle jeg også stå for. Her fik jeg fat i prislister fra andre lufthavne og fra skibsruterne. Jeg syntes, at deres avancer var høje og valgte en avance på 100 procent som rimelig. Vi fik derfor hurtigt ry for at være Danmarks billigste lufthavn.

I slutningen af 1973 meddelte Smith-Hansen, at han nu var fyldt 75 år, og at tidspunktet til at trække sig tilbage var kommet. Stillingen blev opslået, og jeg søgte den, men fik den ikke. I stedet ansatte man SAS-stationschef i Tirstrup, Anders Svendsen.

Jeg havde fra begyndelsen et godt forhold til Smith-Hansen, men vi tiltalte altid hinanden med "De" og efternavn. Men den dag, han fratrådte, foreslog han, at vi blev dus. Jeg kom fortsat i hans hjem og blev delagtiggjort i alle planer omkring en lufthavn ved Hammel. Dem satte trafikminister Ove Guldberg en stopper for, og mens de mange forhandlinger omkring Hammel foregik, havde Esbjerg i al stilhed bygget en ny lufthavn ved Korskroen ca. 10 kilometer øst for Esbjerg.

Efter oprettelsen af det nye Århus Amt i 1970 havde Smith-Hansen sat sin lid til den nye amtsborgmester Robert Svane-Hansen, som var stærkt interesseret i lufthavnsplanerne ved Hammel, og efter at dette projekt helt var droppet, lavede Smith-Hansen efter aftale med Svane-Hansen endnu et projekt, denne gang omkring Lading Sø. Det blev gemt på Amtsgården og er vist aldrig kommet frem i lyset.

Jeg besøgte Smith-Hansen adskillige gange, efter at han var fratrådt, og vi talte altid om luftfart og lufthavne. Han holdt mig til stadighed orienteret om, hvad der skete. I en høj alder blev han kørt ned af en motorcyklist på Rosenvangs Alle, blev derefter dårligt gående og kom aldrig rigtig over det. En af de sidste gange jeg besøgte ham, var til hans 90 års fødselsdag. Da tiltalte han mig som sædvanlig som "unge mand".

Efter at Anders Svendsen var tiltrådt som lufthavnschef, skete der store forandringer. Kontoret i Århus blev droppet, og i stedet fik vi kontor i Møgelmose ved siden af Forsvarets Bygningstjeneste. Tre ansatte måtte herefter dagligt køre på arbejde fra Århus. Vores ingeniør Ejner Petersen tog hver morgen sekretær Kirsten Flejsborg med i bilen fra Århus, og jeg kørte selv på scooter, da jeg undertiden skulle møde på andre tidspunkter end de andre. Jeg var afhængig af chartertrafikken, og på et tidspunkt skulle jeg køre hjemmefra klokken fire om morgenen på grund af en charterflyafgang klokken seks. Vi skulle have åbent i den tax-free shop én time før afgang.

I 1973 steg chartertrafikken eksplosivt, og fra april til juni måned passerede 16.399 passagerer gennem den nye udenrigsterminal. Jeg husker, at udstødningsrøret på min scooter engang faldt af en tidlig morgenstund på vej ud ad Grenaavej, og jeg

væltede og slog benet lidt. Jeg afventede bussen med charterpassagerer til morgenflyet og kørte med den til lufthavnen, hvor jeg passede mit job i den tax-free shop. Da flyet var kommet af sted, bemærkede en af personalet, at min ene strømpe var helt rød. Jeg tog sko og strømper af og konstaterede, at det var gået ud over min storetå, og blev kørt til læge i Rønde. Det var ikke alvorligt, men jeg måtte dog gå med stok i den efterfølgende tid.

For øvrigt skulle familien og jeg kort tid efter på vores første chartertur, der gik til Gardasøen. Siden har vi et par gange været på Mallorca og en gang i Jugoslavien, hvor vi fløj til Split og boede i en lille fiskerby ved Adriaterhavet, der hed Podgora.

Fra erhvervslivet side kom der i 1974 et krav om, at der burde være bedre forhold for luftfragt fra Tirstrup Lufthavn. Det bakkedes op af det kommunale udvalg bag lufthavnens drift, og det krævede en udbygning af toldfaciliteterne. I 1976 blev et nyt landingssystem taget i brug, der højnede sikkerheden og serviceniveauet for lufttrafikken. Den civile luftfart investerede tre millioner kroner i et såkaldt ILS-system, der bevirkede, at det var muligt at lande et fly selv under dårlige vejrforhold.

Først da Århus Amtskommune i deres regionsplanlægning pegede på Tirstrup som regionens lufthavn, kunne man i 1978 for alvor gå i gang med udbygningen. De første planer gik ud på at foretage en udvidelse af de eksisterende terminaler og bygning af en ny fragtterminal i tilslutning hertil, men det nye byggeri ville blive så pladskrævende, at en fremtidig udbygning på de arealer, som forsvaret kunne stille til rådighed, ikke ville være muligt. Derimod fik lufthavnen tilbudt et areal på 14 hektar ved Stabrand, hvor den kunne bygge en ny lufthavn med mulighed for udvidelser, hvis dette skulle blive nødvendigt.

En planlægningsgruppe gik herefter i gang med projektering og udførelse af det omfattende nybyggeri. Jeg forestod byggeregnskabet, idet dog alle regninger skulle igennem Byggeplan-Data til registrering, og vi sammenholdt månedligt, hvor langt vi var kommet i regnskabet. Det nye terminalanlæg omfattede en passagerterminal på 4.800 m kvadratmeter til både indenrigs- og udenrigstrafik samt en fragtterminal på 890 kvadratmeter med tilhørende varmecentral og værksteder samt en parkeringsplads til 600 biler.

Som ved så meget andet byggeri kneb det med at blive færdig til tiden. For at det kunne lykkes, traf jeg aftale med det firma, som leverede vores rengøringsmaterialer, at

de stillede rengøringsmaskiner til rådighed til rengøringen efter byggeriets afslutning. Alle var med i denne slutspurt. Chefen og en af hans medarbejdere, hele rengøringspersonalet og vore hustruer – alle arbejdede næsten i døgndrift den sidste uge før indvielsen. Det lykkedes os at få det hele færdigt og klargjort til indvielsen, og alle var lykkelige.

Jeg havde efterhånden overtaget ledelsen af såvel portører som rengøringspersonalet. Den sidste gruppe omfattede også rengøring af fly samt flyterminal. Jeg skulle udarbejde turnusplaner for alle arbejdsgrupper og forestod også lønudbetaling, som nu skete via deres bankkonto. Endvidere deltog jeg i lønforhandlingerne, der foregik i samarbejde med Århus Kommune og Kommunernes Landsforening.

Torsdag den 5. november 1981 var der indvielse af Tirstrup Lufthavns nye terminalanlæg, og gæsterne kom fra fjern og nær. Simon Spies ankom i sin bus med hat og stok, hunde og alle sine sekretærer. Århus' borgmester, Orla Hyllested, var på daværende tidspunkt formand for lufthavnsbestyrelsen, og han bød velkommen. Han havde til dagens anledning fået Rimus til at skrive en sang, hvor et par vers lød sådan:

Midt i al gemytlighed
gik dog styret rundt og sled,
og nu fik det sat sit spor
selv trods et uartigt ord,
det som lyder TERMINAL,
hvormed Risgaard fik sin kval,
så han måtte segne, men
nu har så Knud Heinesen
heldigt åbnet en af slagsen,
dengang Orla kom med saksen.

Med den flotte, gyldne saks
af den fingernemme slags
stod han som trafikkens drost.
Vel var Heinesen på post!
Uden rysten på sin hånd
løste han det røde bånd.
Det vil blive smukt at se,
hvis vi får det i TV!
Derfor tak til excellencen
siger vi og Anders Svendsen.

Det uartige ord hentyder til, at Anders Svendsen havde for vane at sige, at vi ikke måtte nævne ordet "Billund". Det var et bandeord.

Nu gik det så slag i slag, og der begyndte at komme gang i den faste udenrigstrafik. Hver gang der åbnede en ny rute, var lufthavnsbestyrelsen på farten og prøvede tu-

ren af. Det blev til ture til Gøteborg, London, Frankfurt og Grønland. Turen til Grønland var en åbningstur for SAS' Grønlandsrute, som gik fra København. De øvrige ture indviede ruter, som SAS startede fra Tirstrup.

Desværre kom jeg ikke med på nogen af disse ture. Det var altid Anders Svendsen og H. P. Hansen, der deltog. H. P. Hansen var tidligere kaptajn ved flyvevåbnet, og Anders Svendsen havde allerede i Smith-Hansens tid forsøgt at få ham til Tirstrup Lufthavn, men det gik Smith-Hansen imod. Da Anders Svendsen overtog jobbet som lufthavnschef, fik han H. P. Hansen ansat, og han blev til sidst souschef. Selv om jeg aldrig havde haft titlen, så fungerede jeg som sådan, når Smith-Hansen var ude at rejse.

En tur kom jeg dog med på, da vi skulle i gang med nybyggeriet. Vi havde en tur til Kristianssand for at se på deres nye lufthavn. Vi tog derop med færgen fra Hirtshals og fløj hjem til Tirstrup. Flyvningen til Kristianssand passede ikke med, at vi kunne flyve begge veje. Jeg fik også nogle ture gennem kontakten til de repræsentanter, der kom til den Tax-free shop, og når vi skulle på sommerferie, arrangerede vi besøg på leverandørvirksomheder i udlandet. Således besøgte vi to whiskyfabrikker i Skotland - Ballantine og King George.

Jeg havde ikke frirejse med fly via mit arbejde i lufthavnen til sådanne ture, men min søn, Uffe, havde fået interesse for luftfart og kom i lære hos SAS i Kastrup, og gennem SAS kunne han få rabatbilletter til os. Da vi rejste til Skotland - min kone Molly, min mindste søn Espen og jeg - skulle vi via Stavanger til Glasgow, men da vi mellemlandede i Stavanger, fik vi besked om, at der ikke var plads til andre end Espen med flyet videre, og da han kun var 6 år, steg vi af alle tre. I stedet blev vi sendt med et fly til London, hvor vi skiftede til et fly til Glasgow.

Besøget på Ballantine i Dumbarton var interessant. En meget stor virksomhed med security, så personalet skulle igennem en kontrol. Der måtte intet nydes på virksomheden, men bagefter blev vi inviteret på den nærliggende kro, hvor vi blev trakteret. På sin vis var besøget på King George i Edinburgh mere spændende. Vi fandt frem til kontoret, der lå nede ved havnen, og her blev vi modtaget af chefen himself, der var en ældre herre. Vi fik orientering om virksomheden, og derefter blev limousinen kørt frem, og med ham som guide så vi nu hele Edinburgh. Vi endte oppe på slottet klokken 12, hvor vi overværede, at kanonerne blev fyret af. Derefter blev vi inviteret på en fin restauration, og der blev spurgt om, hvad vi gerne ville have at drikke. Jeg sagde naturligvis pænt, at vi gerne ville smage King George. Det resulterede i, at vi fortsat



Fra jumbojetbesøg i Tirstrup Lufthavn sidst i 1970erne. Ved bygningen ses lufthavnsinspektør H. P. Hansen. I forgrunden Benny Thomsen, hans søn, Espen, og dennes kammerat, Martin Boe.

under hele middagen fik King George. Da vi havde sagt farvel, fortsatte vi vores egen rundtur i Skotland, men det er en anden historie.

På en chartertur til London sammen med mine svigerforældre besøgte vi Gordon gin, og på en tur til Italien var vi i Torino, hvor vi besøgte Fernet Branca, og i Milano var vi på Martini fabrikkerne.

Tax-free messerne i Cannes er et kapitel for sig. Gennem repræsentanter, der jævnligt besøgte os i lufthavnen, blev jeg flere gange opfordret til at deltage i dette arrangement for at skabe nye kontakter. Der var tale om kæmpestore årlige messer, hvor leverandører fra hele verden deltog. De blev holdt i de samme bygninger som filmfestivalerne og varede i 5 dage. Den første gang deltog jeg alene, men blev så opfordret til at tage min kone med. Vi skulle kun selv tænke på rejsen og overnatningen. Fortæring kunne vi fuldt ud få dernede. Jeg forsøgte et par gange at søge styrelsen om penge til rejsen eller bare frihed, men det lykkedes ikke. Jeg tog ferie, og vi betalte selv.

I den store udstillingsbygning på messen var der stande fra de enkelte firmaer med alt muligt mellem himmel og jord, og langs kajen uden for bygningen lå en række store lystsejlere, som firmaer har lejet til deres arrangementer. Her vandrede man så rundt på de forskellige stande og så på produkterne. Ind imellem mødtes man nede på de danske stande centreret omkring Carlsberg, Danisco og Skandinavisk Tobakskompagni. Her fik man en øl og en Gammel Dansk.

Når man gik rundt dernede, fik man invitation til åben buffet på en af lystsejlerne, for eksempel fra British Tobacco ved onkel Kaj, som vi kaldte ham. Om aftenen blev vi inviteret ud til et eller andet. Blandt de største oplevelser kan jeg nævne Gran Manier, der bød på en bustur til et slot uden for Cannes, hvor vi blev budt på middag med et utal af små retter i Riddersalen, og Elisabeth Arden, hvor vi var til et stort show i Casinoet. Det bedste af det hele var dog den sidste aften, når der blev afholdt Dansk aften på et lille værtshus i Cannes. Her samledes alle de danske leverandører og de danske kunder, som de havde indbudt. Messen var nu slut, og de havde næsten alle lejet folk til nedbrydningen den næste dag, og alle havde tid til rigtig at slå sig løs. Der blev spist og drukket, fortalt historier og oplevelser, ligesom der blev sunget ind imellem. En pragtfuld dansk stemning.

I Cannes begyndte jeg også at få forbindelse til parfumebranchen, som ellers var svær at få kontakt til. Virksomhederne var meget tilbageholdende med at være leverandører, og de spurgte om størrelsen på det salg, vi kunne præstere og så videre, men efterhånden lykkedes det med nogle af de mindre firmaer, og da vi så først var i gang, så kom de større næsten af sig selv. Det hjalp især, da vi først havde fået fat i produkter fra Elisabeth Arden.

Administrativt havde Tirstrup lufthavn indtil begyndelsen af 1980erne hørt ind under borgmesterens afdeling i Århus, og vi havde en god tid, medens Orla Hyllested var borgmester. Han var altid interesseret i, hvad der skete i lufthavnen, og kom jævnligt derud. I den tid, han sad i bestyrelsen for Kommunernes Landsforening, kom han altid i god tid, når han skulle til København, og så kom han et smut op på kontoret og fik en sludder. Da Orla Hyllested omkring årsskiftet 1982 trådte tilbage som borgmester og blev afløst af Thorkild Simonsen, skete der en ændring. Lufthavnen blev flyttet over under magistratens 5. afdeling, som i forvejen havde de kommunale værker og sporvejene.

I denne afdeling var der skiftende rådmænd ved de enkelte kommunalvalg og af skiftende politisk observans. Vi har haft en konservativ, en SF'er og en venstremand, der fungerede som formand for lufthavnsstyrelsen, og uden for styrelsesmøderne kom kontakten til at gå gennem sporvejsdirektør Erik Marcussen, der var sekretær for styrelsen.

Vores regnskab blev ført på en kassekladde, som sammen med bilag blev sendt ind til Århus Kommunes hovedkasse, og vi indbetalte eller hævede penge i hovedkassen, hvor jeg havde min jævnlige gang. Da Århus Provinsbank oprettede en afdeling i lufthavnen, fik vi oprettet en konto, hvorfra vi kunne overføre penge til hovedkassen. Bilagene blev fortsat sendt til Århus, hvorfra vi modtog kontoudtog med bilag retur, når de var bogført, hvorefter de skulle arkiveres.

Da Århus Kommune begyndte at få pc-ere på de enkelte kontorer, rejste spørgsmålet sig også for vores vedkommende, og endelig en dag lykkedes det at få skaffet forbindelse med en direkte ledning til hovedkassen, således at jeg til enhver tid kunne gå ind og se, hvad der stod på de enkelte konti. Det var en stor lettelse.

Vores udenrigsterminal var efterhånden blevet for lille, og der måtte laves en ombygning, hvor vi for det første fik en større terminal, men samtidig et større lufthavnskontor med bedre kontorfaciliteter for administrationen. Vi skulle også have en større Tax-free shop med en særlig parfumeafdeling. Jeg måtte i gang med at finde ud af, hvorledes vi fik det indrettet med transport af varer fra vores nye lager i kælderen og til butikken. Vi skulle desuden have nye kasseapparater, og jeg havde en ide om, at hvis vi kunne få hele vores varelager over på edb, således at hver gang, vi solgte en vare og slog den ind i kassen, så var den automatisk reguleret i varelageret, som vi en gang om måneden skulle gøre op til toldvæsenet, ligesom vi havde brug for en opgørelse, når toldvæsenet kom på uanmeldte besøg.

Det lykkedes mig at finde et firma, der kunne levere kasseapparaterne, og som havde kontakt til et andet firma, der kunne lave et edb-program. Sagen blev bragt i orden til alles tilfredshed, og jeg havde nu et antal damer til at ekspedere, og jeg kunne til enhver tid gå ind og tage en udskrift af lageret og foretage stikprøvekontrol.

Lufthavnschef Anders Svendsen blev ældre, og en dag kom han og meddelte os, at han havde søgt sin afsked. Han syntes, at tidspunktet var inde til, at han skulle have sit otium. Stillingen blev opslået ledig, og både H. P. Hansen og jeg søgte den, men ingen af os fik den. En tidligere skibsmægler fra Århus, Poul Stenbøg, blev den nye chef. Og jeg skal love for, at der nu skete ændringer i lufthavnen. Tidligere havde Anders Svendsen, H. P. Hansen og jeg dagligt snakket sammen og givet hinanden gode råd på hvert vores felt. Det var slut nu. Enevælden var genopstået. Stenbøgs valgsprog var: "Jeg alene vide, hvad der tjener til lufthavnens bedste".

Som noget af det første ansatte han en administrationschef, der med reference til lufthavnschefen skulle varetage administrative ledelsesopgaver og være ansvarlig for budget- og økonomiafdelingen samt videreudvikle lufthavnens regnskabs- og edb-systemer. Hun kunne skalte og valte alt det, hun ville. Det var kun ham og hende, der talte sammen. Der er ingen tvivl om, at hun var en dygtig kvinde med mange fine eksaminer, men hun vidste intet om det virkelige liv blandt mennesker.

Rengøring af lufthavnen foregik i væsentlig grad om natten, hvor jeg havde en stab af kvinder til at klare det job, og jeg havde et godt samarbejde med Kvindeligt Arbejderforbund. Administrationschefen fandt ud af, at rengøringen måtte kunne rationaliseres, men hun fandt ingen grund til at tale med fagforeningen, selv om jeg sagde, at det var den rigtige vej at gå. Hun fik fat i et konsulentfirma, der lavede en plan for dagrengøring, og alle rengøringsdamerne blev indkaldt til et møde, hvor de fik at vide, hvorledes arbejdet skulle være fremover. Hvis de ikke ville det sådan, så måtte de rejse. Rengøringsdamerne gik naturligvis til fagforeningen, men lufthavnen ville ikke tale med dem.

Enden blev, at de fleste af damerne sagde op, og der blev ansat nye. På et mæglingsmøde, hvor Kommunernes Landsforening deltog, måtte man erkende, at der var sket overenskomstbrud, og parterne enedes om efter omstændighederne og uden præjudice, at Århus-Tirstrup Lufthavn skulle indbetale en bod på 20.000 kr. til fuld og endelig afgørelse af sagen. Herefter havde jeg ikke mere med rengøringen at gøre.

Næste skridt var den Tax-free shop, som administrationschefen også ville overtage. Hun begyndte med at igangsætte rygter om, at jeg lod mig bestikke af repræsentanterne, og fik på den måde Stenbøg overtalt til, at jeg skulle fratages bestillingen af varer. Der blev sendt en skriftlig meddelelse til samtlige leverandører. De fleste af da-

merne i den Tax-free shop sagde op, fordi de ikke kunne leve med de nye arbejdsbetingelser.

Derefter blev regnskabet taget fra mig lidt efter lidt, så jeg til sidst ikke havde andet at lave end at sætte bilag på plads. Det kunne jeg naturligvis ikke få hele dagen til at gå med, og efterhånden sad jeg bare og så ud i luften. Det blev for meget, og til slut gik jeg til HK, som tog sagen op. De skrev til lufthavnen og meddelte, at Tirstrup Lufthavn/Århus Kommune var pligtig til at tilbyde mig en passende stilling eller lade mig overgå til en rådighedsløn i tre år med efterfølgende pensionering.

Den 21. august 1989 blev der afholdt møde i lufthavnen omkring min sag. Fra HK deltog Ingelise Kunert og Frida Svane fra HK Kommunal. Jeg havde et formøde med dem, før de gik til forhandlingerne. Efter ca. en times forhandling med lufthavnsledelsen kom de med et tilbud til mig om fratrædelse den 1. september 1989 med 15 måneders fuld løn og efterfølgende pension. Jeg accepterede tilbuddet, som den bedste løsning, og dermed var mit liv i Tirstrup Lufthavn endt.

Bag butiksruden i 40 år

Af Arne Astman

Arne Astman er født i 1932 i Nykøbing Falster, og han afsluttede skolegangen i 1948 med en præliminæreksamen. Han kom i lære i blandet manufaktur i Nykøbing Falster og var udlært i 1952. Derefter arbejdede han som dekoratør i Jyderup et halvt år, aftjente værnepligten i Avedørelejren i 18 måneder og kom til Grenaa i november 1954 som dekoratør hos firmaet Vogel. Arne Astman blev i 1960 gift med Tove, som også er på forfatterlisten i denne bog. Han gik på efterløn i 1993.

Red.

I 1948 var præliminæreksamen overstået og en læreplads sikret. Så langt så godt. Lærepladser hang ikke på træerne dengang, men jeg var heldig. Min gamle søndagsskolelærer var begyndt som selvstændig, og det blev min chance.

Jeg måtte dog først begynde som heldags bydreng i firmaet i tre måneder. Den slags var mere reglen end undtagelsen. Det gav dog gode penge - tænk 70 kroner om ugen. Selvfølgelig skulle jeg så også feje gården og gaden. Det slap jeg for, da læretiden begyndte.

Jeg begyndte i lære den 1. oktober 1948 med den fyrstelige løn af 72 kroner om måneden. Læretiden var fire år i blandet manufaktur - det vil sige trikotage, metervarer, kjoler, frakker, tæpper og madrasser. En værre sammenblanding, men det var normalt dengang.

Der var et personale på 23-24 personer. Fra begyndelsen fik jeg straks at vide, at fagforeningen HK ingen betydning havde, da den ikke blev drevet på et kristeligt grundlag, og derfor ikke var velset i firmaet. Dertil skal lige siges, at alle de større forretninger i Nykøbing Falster på det tidspunkt var ejet af personer med tilknytning til Indre Mission. Det gav blandt andet den fordel, at der aldrig var åbent den sidste søndag før jul.

At chefen var missionsk, havde også andre fordele. Vi lærlinge fik tilbudt at komme

på kristelige lærlingesommerstævner. Otte dages ekstra ferie til sådan et stævne ud over de 14 dage, vi havde dengang, var slet ikke så dårligt endda. Jeg var så heldig at deltage tre gange, hvoraf det ene stævne blev afholdt på Rønde Højskole med blandt andet besøg på Grenaa Dampvæveri i Grenaa.

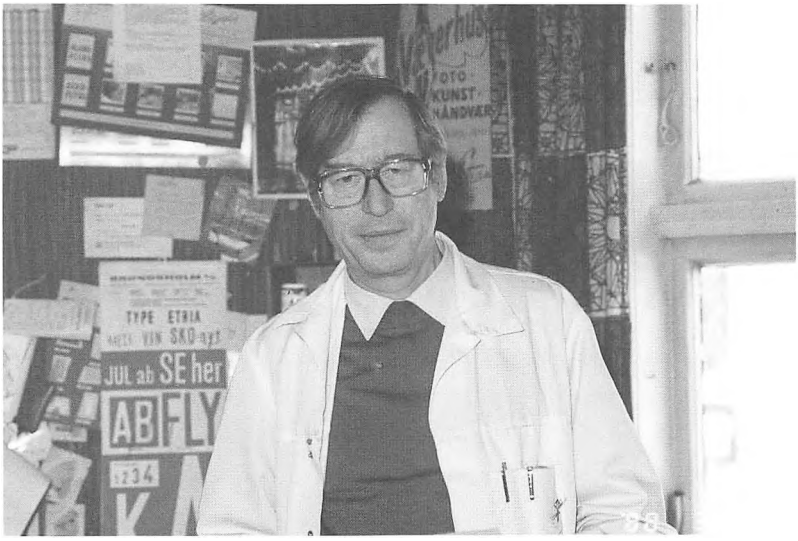
Læretidens fire år forløb som normalt på den tid. I dag vil man nok ryste lidt på hovedet over datidens normer og arbejdsform. Første års og anden års lærlinges pligter var mange og alsidige: passe fyret, vaske vinduer, passe markiser - også om søndagen. Vi var to om dette job, og vi måtte selv aftale det indbyrdes. Fredag aften skulle vi give gulvene perolin, der var en blanding af savsmuld og bonevoks, og selvfølgelig skulle det ske efter lukketid klokken 20. Den time, det tog, skulle vi blot tage som en naturlig ting. Betaling eller afspadsering var et ukendt begreb. Alle lærlinge deltog i dette arbejde uanset køn.

Én fordel var der i Nykøbing, nemlig den obligatoriske handelsskole. Det var en dagskole - næsten da. Undervisningen var fra klokken 13 til 20 én dag om ugen i to år.

Jeg fik også lov til at deltage i vinduesdekorationen, som altid har haft min interesse, og da lærlingekontrakten blev oprettet, blev der tilføjet et løfte om dekorationskursus. Det normale var et 1-2 måneders kursus på dekorationsskole i København, men jeg var så heldig, at disponenten i firmaet tidligere havde været ansat hos firmaet Peter Jessen i Silkeborg og vidste, at det modtog dekorationselever til oplæring i 3-4 måneder, selvfølgelig mod betaling. I foråret 1952 var jeg fire måneder i Silkeborg, og det ophold var årsag til, at jeg senere havnede i Grenaa. Efter kurset i Silkeborg overtog jeg dekoratørens job, da han fik tilbudt et bestyrerjob i firmaets filial i Rødby.

Den 1. oktober 1952 var læretiden overstået. Derefter gik turen til Jyderup, hvor jeg fik tilbudt et dekoratørjob hos firmaet Svend Larsen. Det var dog tidsbegrænset, da jeg skulle ind som soldat et halvt år senere.

Værnepligtstiden var dengang 18 måneder til den fyrstelige betaling af 1,80 kroner om dagen. Den lange tjenestetid bevirkede dog, at vi fik otte dages sommerferie med frirejse i 1954, og i ferien tog jeg blandt andet til Silkeborg for at hilse på gamle bekendte hos firmaet Peter Jessen. Her havde chefdekoratøren netop fået en anmodning fra Vogel i Grenaa om at finde en ny dekoratør til ham. På opfordring søgte og fik jeg jobbet i Grenaa, selv om de skulle vente, indtil tjenestetiden var overstået den 25. oktober 1954.



Arne Astman i sine arbejdsomgivelser i Vogels Manufakturforretning i Grenaa.

Den 1. november 1954 begyndte jeg så som dekoratør hos firmaet Vogel uden at ane, at jeg skulle være i det job i 34 år. Jeg kan huske, at jeg blev noget forbavset den første dag. Nok vidste jeg, at Grenaa var en fiskeriby, men at man kunne høre "motortøffen" her midt i byen så langt fra havnen, det forbavsede mig. Jeg fik dog snart en forklaring. Vogel havde nemlig eget el-værk i ejendommen. To dieselmotorer "tøffede" ude i gården, og udstødningen fra dem var i lange rør ført helt op til husets tag. Værket leverede endnu dengang strøm til en del af midtbyen, og det var en del af lærlingenes arbejde at løbe rundt hver måned og læse målerne af. Værket blev først nedlagt i 1963.

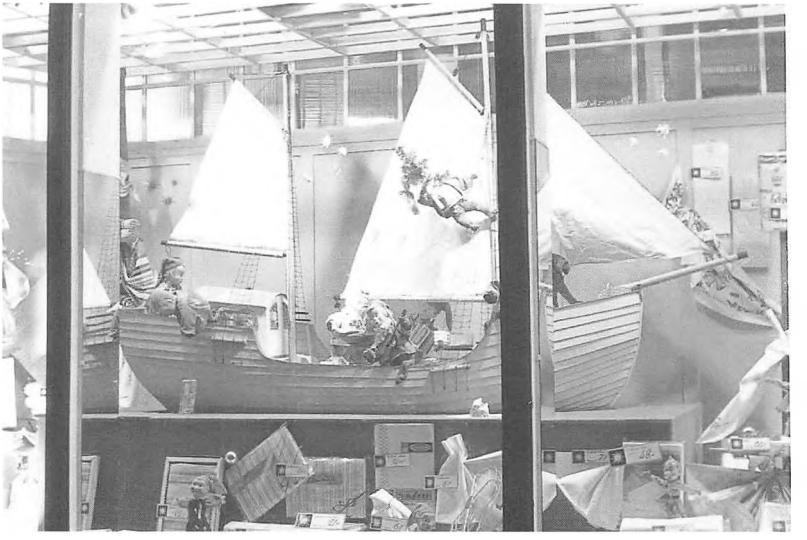
Firmaet Vogel var en forretning, der næsten spændte over hele registret i en blandet manufakturforretning. Alt i dame- og herretøj samt metervarer, gardiner, tæpper, dyner og meget andet, og der var en facade med 12 udstillingsvinduer. Det var på alle måder en gammel og solid forretning med et personale, hvor en stor del havde været der en hel menneskealder.

Handels- og kontorfunktionærernes forbund var i firmaet et ubekendt begreb blandt de ansatte - i hvert fald indtil 1958, da jeg selv blev meldt ind. Medlemsskabet af HK kom efter en provokation fra firmaets side eller rettere fra Vogel junior, der i 1957

blev ansat i firmaet. Han skulle til sin tid føre forretningen videre. I 1958 kom der en arbejdstidsnedsættelse, som gav os nogle fritimer, da den ugentlige åbningstid var for lang. Vogel junior fandt ud af, at vi fik fuld løn for søgnehelligdage, og de dage kunne så trækkes fra fritimerne - en god ide troede han da. Det opslag, som juniorchefen havde anbragt i vores garderobe, stak jeg i lommen og gik til HK. I første omgang var vi to, som blev medlemmer, senere fulgte næsten hele personalet efter. Det bevirkede, at firmaet på et senere tidspunkt fik en overenskomst med HK via Dansk Textil Union.

Vogel senior og førstemanden, Frederik Krogbæk, var i 1950erne og begyndelsen af 1960erne et kendt par i byens gader. Hver aften efter lukketid gik de en fast tur gennem byens gader og lettede på hatten for næsten alle, de mødte. Jo, der var stil over det dengang.

I en årrække blev byens borgere op til jul gjort opmærksom på, hvor mange dage der endnu var til juleaften. På altanerne på hvert hjørne af Vogels bygning opsatte vi et par julekalendere i overstørrelser, nemlig omkring tre meter høje. Her blev plader med antallet af dage skiftet hver dag. Grenaa bys historieskriver og æresborger, Carl Svenstrup, imponerede vi engang med en julefacade, hvor vi opbyggede 10-12 af



Til den årlige juleudstilling skulle der helst være et "mekanisk vindue", som især tiltrak børnene. Sådan var motivet i 1961. Båden i udstillingsvinduet rullede og vippede, og samtidig bevægede figurerne i båden sig.



Det gamle inventar i Vogels Manufakturforretning synger på sidste vers. De to fotografier er taget i 1964.



byens gamle og forlængst nedrevne huse i målestokken én til ti. De var udført efter gamle tegninger og beskrivelser.

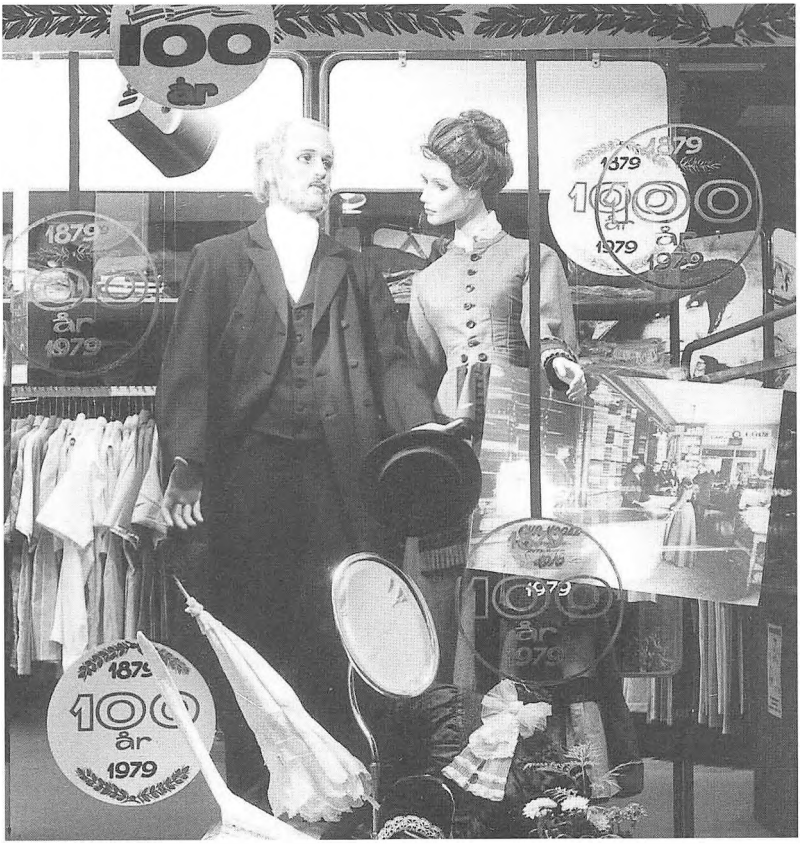
I 1950erne og 1960erne var især juledekorationerne meget tidskrævende med store gennemgående ideer og mindst et "mekanisk" vindue. Den mekaniske del af dekorationen kunne man undertiden være heldig at leje eller bytte sig til gennem en forretning i en anden by. I to weekender i december blev der lavet store indpyntninger i lokalet, idet bagvæggene til to af udstillingsvinduerne kunne skrues af. Så blev der en meget stor udstillingsplads. Dette arbejde tog en hel lørdag eftermiddag, når hele personalet deltog, og det forventede man - uden ekstra betaling selvfølgelig. De store udstillinger forsvandt, da der kom overenskomst og krav om betaling.

November måned var for mit vedkommende årets hårdeste tid. Jeg havde i fritiden 10-12 større og mindre forretninger i byen, hvor jeg også skulle have lavet julevinduer. I en to-tre ugers periode gik det faktisk næsten i døgndrift på alle ugens dage.

Da Vogels elværk blev nedlagt i 1963, blev det muligt at forny og forbedre forretningens belysning. Tidligere havde der for eksempel kun været ganske få stikkontakter, og det gamle værks ydeevne havde i det hele taget sat sine begrænsninger. Samtidig med forbedringer af belysningen kom der også delvist nyt inventar. De gode, gamle og veltjente diske og reoler forsvandt. Især det sidste frydede mig. De gamle reoler dækkede for adgangen til nogle af vinduerne, og de skulle altid bugseres væk, uanset om man skulle ændre hele dekorationen eller blot udskifte varer eller en elpære. Der var ganske vist hjul under de gamle og tunge reoler, men ret besværligt var det. Med det gamle inventar forsvandt også den lange reol med metervarer, der efterhånden gled ud. Kun gardinerne blev bibeholdt.

I 1965 overtog Vogel naboejendommen i Lillegade, da installatør Axel Meyer flyttede. Underetagen blev indrettet til gardiner og tæpper, og jeg fik første sal til dekorationsværksted. Det var en stor forbedring i forhold til det lille værksted, jeg havde haft i kælderetagen i hovedbygningen ud mod Torvet.

I årenes løb blev der gjort mange forsøg på at øge omsætningen. Der blev for eksempel en periode i 1960 etableret direkte salg på øen Anholt. På beboernes opfordring blev en varevogn læsset med varer og fragtet over til øen, hvor forsamlingshuset et par dage blev omdannet til en salgsudstilling.



Der blev gjort meget ud af Vogels 100 års forretningsjubilæum i 1979. Der blev blandt andet lavet modeller af nogle af Grenaas gamle huse. Enkelte af disse er med på den efterfølgende fotokollage.

I 1967 blev der i en del af kælderetagen indrettet en afdeling for unge. Den var i bedste "westernstil" med saloondøre, colabar, rå bjælker og masser af "Beat-tøj". Det var jo i Beatlestiden. Afdelingen var nok lidt for tidlig for en by af Grenaas størrelse. I hvert fald måtte ideen opgives efter et par år.

De største ændringer inden for mit område skete i 1974, da forretningen gennemgik en større ændring. Væk kom bagvæggene i vinduerne, og de store dybe vinduespartier blev reduceret til det halve. Dette ændrede også radikalt vinduesdekorationen. Der var ikke længere nogen ensartet vinduesfacade og dermed heller ikke basis for den gennemgående dekorationsidé. Dekorationerne blev til små individuelle grup-

peopbygninger med hurtige vareudskiftninger. Det var en spændende udfordring, som nu desværre også er en saga blot i de fleste forretninger. Alt inventar blev samtidig skiftet ud, og det var begyndelsen på vor tids selvbetjening.

I 1974 døde Vogel senior, 84 år gammel. Han var aktiv i forretningen lige til det sidste. Sønnen Stig Vogel overtog videreførelsen af firmaet, som i 1979 kunne fejre 100 års jubilæum. Denne begivenhed blev naturligvis brugt til at præge dekorationsvinduerne med blandt andet store fotostater af forretningen, som den så ud helt tilbage fra før århundredskiftet. Det var en stor, men også interessant udfordring

Tiden var desværre ved at løbe ud for den type forretninger, der som firmaet Vogel gerne ville føre mange forskellige varer inden for tekstilbranchen, og det betød ændringer i varesortimentet. Først forsvandt tæpperne, og i 1982 blev gardinafdelingen nedlagt. Forskellige andre tiltag og fornyelser blev forsøgt, men en gennemgribende modernisering og fornyelse kom ikke, og i 1988 lukkede firmaet.

Jeg havde i mange år drevet freelance dekoration ved siden af det faste arbejde hos Vogel, og en del af dette arbejde fik jeg omlagt til "almindeligt" lønarbejde. Jeg fik samtidig lidt afløsningsarbejde for viceværterne i Boligselskabet Grenaa af 1945, men måtte alligevel ind imellem tage understøttelse. Jeg valgte derfor i 1993 som 61-årig at gå på efterløn. Jeg har dog stadig lidt føling med mit gamle erhverv, idet jeg forsat pynter nogle få vinduer samt skriver skilte for en forretning. Disse få jobs kan holdes inden for de 200 timer årligt, som jeg må have som efterlønsmodtager.



Arne Astman opbevarer scrapbøger med fotografier af sine dekorationsarbejder fra midten af 1950erne og en halv snes år frem. Her er nogle få af dem samlet i en collage.

Mig landmand - nej tak

Af Willy Helbo

Bortset fra militærtjenesten har Willy Helbo levet hele sit liv på Djursland. Han blev født i 1929 på Stabrand mark i Nødager sogn, hvor hans forældre havde en lille landbrugsejendom. Senere flyttede familien til Østenfjeld ved Nimtofte og senere igen til Albøge. Det meste af sit voksenliv har Willy Helbo og hans kone Kathrine boet i Trustrup. Hende mødte han i 1944, og det blev til ægteskab i 1952. Sønnen Frank er uddannet som journalist og har to børn. Ud over erhvervsarbejdet har Willy Helbo fået tid til at drive omfattende lokalhistoriske studier og skrevet en hel del artikler om Trustrup og Albøge. Som pensionist dyrker han denne hobby på "fuld tid" og er en af Grenaa Egnsarkivs flittige brugere og hjælpere.

Red.

Jeg er født ind i landbruget og skulle dermed have al mulig grund til at blive landmand. Mine forældre havde først et lille husmandssted på 10-12 tønder land på Stabrand Mark i nærheden af Tirstrup, som min far havde købt i 1926. Det eksisterer ikke mere. Det blev jævnet med jorden under den tyske besættelse 1940-1945 og indgik i tyskernes anlæg af Tirstrup Flyveplads. Da havde vi allerede været derfra i nogle år, idet mine forældre havde solgt husmandsstedet i 1934, da jeg var fem år.

Mine forældre købte en ejendom i Østenfjeld ved Nimtofte i 1934, og her tilbragte jeg de næste 9 år af min barndom. Gården var på 27 tønder land, og jorden var af en sådan beskaffenhed, at vi ikke altid kunne være sikre på, at vores jord "var hjemme", når der kom hårde forårsstorme. Under efterårsstorme gik det nogenlunde. Da var regn og sjask som regel med til at holde på jorden.

I de første år gik min tid med leg, og jeg legede oftest alene med mine få legesager. Jeg havde også min lillebror, Aage, som var kommet til verden i 1932. Ham legede jeg selvfølgelig også med, men i den allerførste tid i Østenfjeld syntes jeg mange gange, han var for lille at lege med. Han forstod ikke at lege med sagerne, som jeg gjorde. Han var to år, da vi kom til gården, og jeg var omtrent seks år. Det var en stor alders-

forskel - dengang. Da han blev 5-6 år og jeg 9-10 år, gik det meget bedre, og vi legede godt sammen - når vi kunne blive enige. Det kunne vi ikke altid, men vi kunne heller ikke undvære hinanden.

Livet kunne imidlertid ikke gå med leg hele tiden. Der skulle også være alvor bag. Det syntes i hvert fald min far. Da jeg var nået 10-års alderen, begyndte det at være virkelig sjovt at lege med Aage, men så mente min far, at jeg skulle hjælpe til i landbruget. Det var ikke sådan, at jeg blev sendt i marken med hestene fra morgen til aften, men jeg begyndte at gå bag hestene spændt for en harve om foråret, når en mark skulle have den sidste behandling, inden forårssæden skulle puttes i jorden.

Sådan gik resten af den tid, vi boede i Østenfjeld. Min interesse for landbrug var ikke blevet skærpet ved at arbejde med det. Dertil kom, at min far heller ikke pressede på for at få mig til at blive ved landbruget. Det var i 1930erne og 1940erne, og jeg var blevet gammel nok til at forstå, at landbrugsdrift på den slags jord, vi havde, ikke var særligt givtigt.

Jeg gik mine syv folkeskoleår i Stenbergholt skole, "Fausø Seminarium" kaldet, fordi skolens enelærer hed Carl Fausø. Her gik det efter min egen mening ret godt. Jeg var specielt meget glad for dansk og regning, og jeg elskede at læse bøger. I de sidste 3-4 år i Østenfjeld, cyklede jeg mange ture til Nimtofte Bibliotek for at låne bøger med hjem. Da bibliotekaren fandt ud af, i hvilken retning min smag for bøger gik, hjalp han mig meget med at finde de bøger, han syntes jeg skulle læse. Det var en spændende verden at blive lukket ind i.

Som nævnt pressede min far ikke på for at få mig til at blive ved landbruget. Han havde mærket, at jeg havde det ret godt med visse fag i skolen, og han begyndte i stedet at præparere mig for at få mig til at tage en realeksamen på Ryomgaard Realskole og så ellers læse videre. Han ville gerne have, jeg skulle slutte med en juridisk eksamen, for som han sagde: "Sagførerblæk er det dyreste blæk, der findes". Men det ville jeg overhovedet ikke have noget med at gøre. Syv års skolegang måtte være nok for mig. Ih, hvor jeg dog senere fortrød bitterligt, at jeg ikke havde hørt efter, hvad min far sagde. Jeg var måske nok ikke blevet advokat, men man kunne da også komme langt ad andre veje med en realeksamen og måske en studentereksamen.

Jeg blev konfirmeret den 18. april 1943 i Nimtofte Kirke af sognepræst Anker Breum, som er fader til den i året 1998 afgåede dommer i Grenaa, Birger Breum, der også

blev konfirmeret samme dag som jeg. Resten af året 1943 arbejdede jeg hjemme på gården og havde noget løst arbejde på enkelte andre gårde. Jeg kan blandt andet huske, at jeg i roeoptagningstiden om efteråret arbejdede på "Stadsborg", en stor gård i nærheden af Stenbergholt, som vistnok havde været en hovedgård under godset Løvenholm.

Vi havde travlt med at tage roer op og køre dem sammen i kuler. Der var 4-5 spand heste i gang, og når vi skulle hjem til fyraften, skulle alle vogne have et læs roer med hjem til gårdens roehus. Der var en dejlig atmosfære og stemning over det hele, når flere spand store jyske heste foran hver sit læs roer i tusmørket kørte ad den lange markvej hjem til gården. Vognene var de gammeldags kassevogne med jernringe omkring hjulene. Ved at flytte lidt rundt på nogle få roer på læsset lavede vi en lille hulning, hvor vi hver især på vore vogne sad komfortabelt med benene hængende ud over vognens sidefjæl. Når vi kom hjem og havde fået hestene ind i stalden, og den enkelte hests seletøj var hængt på sin rette plads på spiltovet, som var skillerummet mellem hver bås, ja, så duftede det så dejligt af hest og velsmurt seletøj. Det lød også hyggeligt, når de store dyr stod og prustede ned i krybben, hvor de var blevet fodret med hakkelse og valset havre.

Denne Morten Korch-romantik kunne imidlertid ikke rokke ved min beslutning om, at landmand ville jeg ikke være. Det viste sig, at min far også var blevet træt af at være selvstændig landmand, og i 1944 solgte han gården. Den 1. april 1944 flyttede vi fra Østenfjeld til Albøge, hvor mine forældre havde lejet et hus. Min far slap dog ikke landbruget, for det var det eneste, han havde lært - bortset fra, at han i en periode i Stabrand var skovhugger om vinteren, og i nogle år i Østenfjeld var han også kulsvier. Men landbruget var hans hovederhverv. Han blev nu medlem af Arbejdsmændenes Fagforening, og han kom til at arbejde på nogle af egnens store gårde, især i Søby og i Kolindsund. Det var første gang i sit liv, han var medlem af en fagforening.

Min mor begyndte nu også at arbejde for andre. Hun gjorde rent for folk, og hun blev en skattet medhjælp, når der var familiefester. Hun var en knag til at lave gildemad, og på et senere tidspunkt var der en kokkekone i Lyngby, som ikke ville have anden medhjælp med ud til gilder end min mor. De to kvinder fik et virkelig godt samarbejde.

Men hvad med lille mig? Da N. F. S. Grundtvig i 1820 skrev "Langt højere bjerge så vide på jord", lod han første vers slutte således: "ved jorden at blive, det tjener os

bedst". Sådan tænkte jeg også i 1944, da vi kom til Albøge. Det så alligevel ud til, at jeg skulle tjene mit brød ved jorden, selv om jeg var meget ked af det. Den sommer arbejdede jeg hos gartner Niels Fast i Albøge, men det var nu ikke den værste form for jordarbejde. Havearbejde har lige siden været en dejlig hobby - også i dag, hvor jeg nu nærmer mig de 70 år. Selvfølgelig ved jeg godt, at der er stor forskel på et gartneri og en lille kolonihave, men det smager da lidt af fugl.

Jeg kunne godt lide at arbejde hos Niels Fast med alt det, der nu er at lave i sådan et gartneri. Et par gange i løbet af sommeren var Niels og jeg ude at sprøjte frugttræer. Vi kom langt omkring - på cykel. Sprøjten var et stort skrummel på to cykelhjul. Den skulle trækkes bag efter cyklen, og dertil havde Niels et træk svejset fast på sin cykel. Jeg kan huske, jeg den første dag frydede mig over, at jeg ikke skulle trække det tunge skrummel efter cyklen. Men da vi var klar til at køre, sagde Niels Fast: "Nu må vi hellere bytte cykel. Du har jo de unge kræfter". Av, min guldtand! Det havde jeg ikke regnet med. I al den tid vi kørte rundt på egnen for at sprøjte frugttræer, måtte jeg trække sprøjten på Niels' cykel, som var for lav til mig. Jeg har altid været langbenet, men det var Niels ikke. Det frydede mig i stedet at se ham sidde og vride rumpetten på min lidt højere cykel, hvor han kun med det absolut yderste af sine tæer kunne nå pedalerne.

Det værste ved arbejdet hos Niels Fast var, når jeg skulle op i den øverste ende af gartneriet for at skuffe og rive, for dér havde Niels en hulens masse bistader, og bierne var jeg bange for. Det er jeg stadig. Denne skræk stammer fra min tidligste barndom i Stabrand, hvor jeg en dag stiftede et for mig aldeles ubehageligt bekendtskab med et af min fars bistader. Niels vidste godt, jeg var bange for bier, men han lærte mig, hvordan jeg med lidt fortrolighed skulle opføre mig over for bierne, når jeg var i nærheden af staderne for at gøre rent. Men du gode, hvor var det svært, og det blev værre endnu. Da vi nærmede os sensommeren, blev det tid at slynge honning. Da vidste Niels godt, at så langt kunne han ikke drive mig, og så blev jeg fyret.

Den 1. november 1944 lod jeg mig fæste som tjenestekarl på en gård i Albøge hos Jens og Josefine Jensen. Det var en gammel firlænget bindingsværksgård med stråtag. Jeg kunne godt lide at være der, og jeg var der i to år. Derefter tjente jeg på yderligere to gårde i Albøge og en i Søby. Sidstnævnte sted gav stødet til, at nu skulle det knageme være slut med landbruget, for bonden dér kunne jeg altså ikke enes med. Man kunne ikke gøre noget godt nok for ham. Jeg har nogle gange verbalt "løftet" ham ud af foderloen bag ved hestestalden og "trådt ham over tæerne" ved at gå så tæt op til

ham, at han simpelthen var nødsaget til at træde baglæns hele tiden for at undgå, at jeg virkelig trådte ham over tæerne med mine træsko.

Helt færdig med landbruget blev jeg dog ikke lige med det samme. Jeg skulle ind og aftjene min værnepligt i november 1950, og det meste af det sidste år gik jeg ud som daglejer på gårde på egnen, og hele sommeren 1950 var det på én bestemt gård i Albøge. Men min beslutning stod fast. Jeg ville prøve at komme i statens tjeneste enten ved DSB eller postvæsenet. Jeg prøvede først DSB ved at cykle til Trustrup for at snakke med stationsforstander Ericsson om, hvordan jeg kom ind til etaten som elev. Han spurgte: "Har De været soldat?", hvilket jeg jo måtte bekende, at jeg ikke havde været. Militærtjenesten var så tæt på, så jeg kunne prøve igen, når den var overstået.

Et slag var tabt, men der var tid at vinde et nyt. Jeg tog til Grenaa for at snakke med postmester Peter Sørensen på Grenaa Postkontor, om muligheden for at komme ind som postbud. Igen fik jeg det samme spørgsmål som i Trustrup: "Har De været soldat?". Nej, det havde jeg jo ikke. "Kom igen, når tjenesten er overstået, så måske" var svaret. Endnu et slag var tabt, men jeg vandt det igen, endnu inden jeg var færdig med militærtjenesten, da jeg vadede rundt nede i Tyskland i den danske konges klæder.

Soldatertiden begyndte først i november 1950. En tidlig morgen stod jeg ved Hallendrup holdeplads med mine soldaterpapirer, hvori også var en fribillet, som var mit rejsehjemmel til Fredericia på statens regning. Det var jo staten, som havde bestemt, jeg skulle være soldat i Fredericia. I det næste år behøvede jeg altså ikke at tænke på arbejde alle andre steder - hverken ved landbruget eller ved etaterne. Jeg skulle bare tænke på at lære at forsvare mit land - og det fik man ingen løn for, kun nogle få øre om dagen i lommepenge samt kost og logi.

Det er ikke min mening, jeg vil pensle soldatertiden ud i alle detaljer, men jeg vil sige, at det år ved infanteriet, Kongens Fodregiment, i Fredericia, Vejle, Itzehoe og til sidst Frøslev ville jeg for alt i verden ikke have undværet. Man lærte at stole på sig selv, lærte at respektere andre, lærte sig selv bedre at kende, fik ikke så lidt mere selvtillid, og så var det en oplevelse for livet. Det er min mening, at der ikke burde være noget, der hed militærnægtere. Alle over én kam skulle ind i trøjen et år. Det ville de have gavn af både fysisk og psykisk.



Her er Willy Helbo i landpostbudenes sorte vinteruniform. Han havde tillige én til sommerbrug, som også var sort, og den kunne være meget varm at have på i en bragende sommerhede. Disse uniformer eksisterer ikke mere. Nu er alle postbude røde.

Efter tre måneder i Fredericia blev vi den 1. februar 1951 flyttet til Mølholmlejren i Vejle, hvor vi var to måneder. En sen aften først i april blev alle os fra Vejle samt resten af regimentet i Fredericia med al vort habengut og køretøjer læsset på et langt transporttog, og kursen blev sat mod syd til et halvt års militærtjeneste i et fremmed land, nemlig et endnu sønderbombet Tyskland her seks år efter Anden Verdenskrigs ophør. Vi overskred den tyske grænse tidligt om morgenen. Elleve år tidligere havde soldater dernedefra overskredet den danske grænse en tidlig aprilmorgen, men der var den forskel, at dengang var der ildkamp ved grænsen, mens Tyskland nu ikke længere havde nogen hær.

Itzehoe var ikke blevet bombet under krigen, og jeg syntes, det var en pæn by. Kasernen var meget stor og i sig selv en by i byen. Vi var flere gange i Hamburg, men her var til gengæld ikke mange hele huse. Vi kørte gennem bykvarterer, hvor der så langt øjet rakte ikke fandtes et eneste helt hus. Alt lå hen i murbrokker, og i kældrene under disse brokker boede der mennesker. Vi så nemlig mange steder nogle rygende kakkelovnsrør, som stak op af ruinerne. Vi var også i flere andre af Vesttysklands større byer, men ingen af dem var så smadret som Hamburg. Det skulle da lige være Hannover.

I 1979, 28 år efter min tid i det tyske, var min kone og jeg på ferie dernede. Vi var selvfølgelig også i Itzehoe, men jeg kunne overhovedet ikke kende byen igen. Kun gaden "Langer Peter", hvor kasernen lå og stadig ligger, var der intet ændret - kun

det, at træerne langs med kasernen var blevet dobbelt så høje siden dengang. Jeg tillod mig at fotografere hovedindgangen (hovedvagten) til kasernen, fordi jeg har et billede fra samme sted i 1951. Jeg blev da ikke arresteret for spionage eller fotografering af militære områder. Hamburg var også blevet en hel by igen - og meget større end 28 år i forvejen.

I sommeren 1951 fik jeg selvfølgelig mange breve fra dem derhjemme i Danmark. Der kom vel nok flest fra min daværende kæreste og nuværende kone, Kathrine; men også fra min mor kom der mange breve. Min lillebror, Aage, skrev også en del. Jeg skrev selv rigtig mange breve, og de var lange, ofte helt op til 14-15 sider. Jeg havde en masse at fortælle, og jeg oplevede meget hver dag. De mange indtryk skulle jeg omgående have viderebragt til dem derhjemme på Djursland.

En dag hen på sommeren kom der et brev fra min mor, som gjorde mig glad. Hun havde en besked til mig fra postmester Peter Sørensen i Grenaa, og den lød på, at jeg dagen efter min hjemsendelse fra militæret skulle komme til et møde med ham ude på postkontoret. Halløjsa! Nu så det ud til, at jeg skulle vinde det andet slag med ham. Jeg tabte jo det første. Nu så det ud til, at jeg kunne blæse på Grundtvigs ord om, "ved jorden at blive, det tjener os bedst". Måske behøvede jeg ikke, når jeg trak i civil, at trække i arbejdsskjorte, arbejdsbukser og gummistøvler for at gå bag efter et spand heste i sol, regn og slud. Nå, der var endnu et par måneder, inden jeg som civil kunne komme hjem for at mødes med postmesteren, og foreløbig var jeg ikke ansat ved noget postvæsen.

En af de første dage i oktober 1951 havde vi pakket alt vort militære grej. Nu gik det atter hjemad mod Danmark, men kun lige over grænsen til Frøslevlejren ved Padborg. Her skulle vi være de sidste tre uger inden hjemsendelsen. Det blev tre uger, som var den rene ferie for os. Stort set havde vi kun vagttjeneste, og jeg havde kun én vagt i de tre uger. Det var en nats brandvagt oppe i det tårn, som endnu i dag står lige midt i lejren. Den kraftige projektør fra tyskernes tid i lejren under besættelsen sad endnu øverst oppe på taget af tårnet, men nu var den ude af drift.

Så oprandt dagen, hvor vi kunne trække i civil. Fra lejren skulle vi gå til stationen i Faarhus, hvorfra vi med tog skulle spredes ud over hele landet. Vi blev fulgt til stationen af alle vore befalingsmænd lige fra korporaler til kompagnichef. Ved stationen holdt kompagnichefen en afskedstale, hvorefter han gav hver enkelt hånden til farvel. Derefter kommanderede han: "Til civil, træd af!", og nu efter et år i kongens klæ-

der var vi atter tilbage i det civile liv. Mange var glade og lykkelige for at komme af med det åg, som de følte havde ligget på deres skuldre i det år, som nu var gået. Andre tog med et vist vemod afsked med et år, som, syntes de, havde været oplevelsesrigt. Jeg hørte til den sidste kategori. En epoke i mit liv var forbi, og en ny kunne begynde.

Mit møde med postmester Peter Sørensen i Grenaa forløb heldigvis til min fulde tilfredshed. Postmester Sørensen var en lille rund og lavstammet mand med et bestemt blik bag de tynde sygekassebriller. Han røg pibe næsten uafbrudt. Piben sad i den ene side af munden strittende opad - næsten som når man ser tegnefilmfiguren Skipper Skræk osende på sin snadde. Man kunne ikke undgå at få den tanke, at snadden måtte da skulle gøres ren flere gange om dagen, ellers ville han da få munden fuld af sur tobakssovs hele tiden.

Dagen efter, tirsdag den 29. november 1951, skulle jeg begynde som landpostbudaspirant i Trustrup, hvor jeg skulle med et af de andre postbude rundt på hans rute i to dage for at indøves i arbejdet med at omdele aviser, breve og pakker og tage imod breve og pengeindbetalinger. Efter de to dage begyndte jeg så på min egen rute, som udgik fra Trustrup til Obdrup, Høgholm, Hallendrup, Svendstrup, Nygaard og tilbage til Obdrup.

Min egen rute var det dog ikke. Jeg var bare afløser for et postbud, som havde været ude for en ulykke. I Obdrup var han blevet kørt ned af en bil, og han var sygemeldt i meget lang tid, men jeg fik ikke lov at have ruten ret længe. I januar 1952 fik jeg besked fra postkontoret, at jeg skulle forflyttes til en ledig rute i Stenvad, og forinden skulle jeg skrive en ansøgning om at blive ansat på denne rute fra den 1. februar 1952. Er det ikke det, man kan kalde for frivillig tvang?

I Stenvad kunne en tilflytter dengang ikke undgå at komme med i et fællesskab. Det skulle byens fastboende nok sørge for. Sådan gik det også for mig. Jeg havde ikke været der i 14 dage, før jeg en dag på ruten blev - om jeg så må sige - antastet af en ældre dame fra byen. Hun spurgte, om jeg ikke kunne tænke mig at spille dilettant. Man havde aftenen i forvejen været samlet for at fordele rollerne til Jeppe Aakjærs "Livet paa Hegnsgaard", men man manglede én til at spille Anders Forkarl. Man var da fuldstændig enige om, at det ville være en rolle for den "nøj post". Således fik jeg



"Næh! Er der brev til mig i dag. Nu er det vel ikke en regning?" Willy Helbo kommer med brev til fruen i huset, men der var ikke kaffe på kanden for det brev. Da han var færdig med postruten, kørte han tilbage til hende igen. Fruen i huset er nemlig hans kone, Kathrine. Billedet er taget ved deres hus i Stenvad.

min debut som amatørskuespiller på de skrå brædder nede i salen på Stenvad Hotel. I de tre år, vi var i Stenvad, kom jeg til at spille med i yderligere to dilettantstykker.

Jeg skrev, da vi var i Stenvad. I foråret 1952 bestemte Kathrine og jeg nemlig, at vi ville giftes i den skønne maj måned. Jo, det var mig, som friede, men jeg var ikke på knæ, og hun sagde "ja" alligevel. Men der kom en mand i vejen med en slæde - eller rettere med en fodbold. Som det var gået med dilettantforestillingerne, således kom det også til at gå med fodboldspillet, da forårsturneringen begyndte. Jeg kom til at spille fodbold for Stenvad Boldklub, men allerede i den anden eller tredje turneringskamp gik det galt. Vi spillede kamp mod Fjellerup i Stenvad, og på et tidspunkt i kampen tørnede jeg sammen med en bred fisker fra Fjellerup i kampen om at få fat i bolden. Det resulterede i, at han kom til at sparke mig på højre ankel, så der sprang nogle ledbånd dernede. Det kostede otte uger med benet i gips og udsættelse af brylluppet to gange. Vi blev i stedet gift Valdemarsdag den 15. juni 1952 i Albøge kirke.

Den 1. november 1954 blev den postrute, som jeg havde haft i Trustrup, ledig til fast ansættelse. Jeg sendte en ansøgning til Generaldirektoratet om at få denne rute, og jeg fik den. Min aspiranttid var overstået, medens jeg var i Stenvad. Vi flyttede til Tru-

strup, og jeg begyndte på postruten til Obdrup. I 1960 blev den rute ledig, hvor jeg havde været på to dages indøvning i 1951. Ruten udgik fra Trustrup til Lyngby, Søby og Albøge og Albøge mark, og, så vidt jeg husker, var det 36 kilometer på cykel hver dag. Jeg kunne have nået 40 års jubilæum i postvæsenets tjeneste, hvis jeg var blevet på denne rute - men det gjorde jeg ikke.

Jeg fortalte tidligere, at dansk og regning var mine bedste fag i den "toklasses stråtække", og at jeg bitterligt fortrød at have afslået min fars tilbud om at komme på realskole. Jeg forsøgte senere at råde bod på den manglende skolegang ved at tage kurser i dansk og regning samt et enkelt fremmedsprog, engelsk. Der var tale om korrespondancekurser, og selvfølgelig kan de ikke komme op på siden af en realeksamen, men de gav mig en viden og indsigt i fagene, som kom mig tilgode senere hen.

Jeg begyndte med et kursus i "Praktisk regning I og II", derefter et kursus i "Dansk I og II" - altså fire kurser i alt, men kun ét ad gangen. Jeg gennemgik også et korrespondancekursus i "dobbelt bogholderi" og senere et tilsvarende kursus på Grenaa Handelsskole, hvor jeg fik et eksamensbevis for kursus. Jeg havde ikke fået noget bevis for korrespondancekurset, men det havde til gengæld givet mig en forhåndsviden om faget, at jeg klarede kurset på handelsskolen. Mit første korrespondancekursus i engelsk supplerede jeg også med et aftenskolekursus for at lære engelsk udtale, og jeg fulgte tillige radioens kursus i engelsk.

Så vidt jeg husker, var det i begyndelsen af 1960erne, at jeg begyndte med lidt kontorarbejde i min fritid, altså når jeg var færdig med postturen omkring klokken 14. Først var det hos Jensbys Vognmandsforretning, men firmaet fik brug for en fuldtidsansat, og så blev en kontordame ansat. Jeg kom derefter til Trustrup Cementstøberi, hvor ejeren, Erik Møller, mest gik op i at lave cementvarer, mens kontorarbejdet flød en smule. Der skulle skrives regninger ud, så der kunne komme penge i kassen til indkøb. Kasserapporten skulle også føres up to date, og jeg fik alt dette sat på skinner. Det bevirkede, at Erik Møllers bror i Ebeltoft, Kaj Møller, som havde en entreprenørforretning, også havde brug for lidt kontorhjælp. Dér begyndte jeg at arbejde nogle eftermiddage om ugen, men det viste sig ret hurtigt, at han ikke kunne nøjes med en sådan kontormedhjælp. Han skulle faktisk have en fuldtidsansat.

Jeg var ved at få nogle problemer med mine to "undersåtter", som trådte pedalerne

på postcyklen. Jeg ved godt, det var min egen skyld, at benene var ved at blive overbelastede. Landpostbude skulle ikke have pakker på over et kilo med på ruten, men jeg tog alle postpakker med uanset vægt. Det resulterede i, at jeg mange gange næsten ikke selv kunne være på cyklen. Jeg havde også den store avistaske, og reklamer var der også dengang bunker af.

Som tjenestemand i statens tjeneste kunne jeg søge orlov i et år for at prøve et andet arbejde. Kaj Møller ville godt beholde mig, og vi enedes om, at jeg i første omgang skulle søge orlov fra postvæsenet for at blive kontormand og bogholder hos ham. Det kunne der jo ikke ske noget ved, for hvis det ikke gik, stod døren stadig åben for mig som postbud. Jeg sprang ud i det og fik orlov i et år i 1966.

Det var virkelig en interessant branche, jeg nu var kommet ind i. Selv om jeg mest sad på kontoret, kom jeg også ud på de forskellige arbejdspladser og fik derved også et indblik i, hvorledes forretningen fungerede derude. Bogholderiet var gennemskrivningsbogholderi på plade med en journal, karbonpapir og kontokort, og det gik meget godt med at få det til at køre. Det var spændende, og jeg var glad for arbejdet. Men, men - hvad nu, når orlovsåret var omme? Skulle jeg tage det afgørende spring og søge min afsked ved postvæsenet for at gå over i det private erhverv? Jeg turde ikke, og jeg vendte tilbage til min gamle rute i Trustrup.



Sådan så det ud dengang. Sidst i 1960erne blev det berygtede og farlige kryds på toppen af Ålsøbakken sydvest for Grenaa reguleret og udvidet, og der blev lavet venstresvingsbane med en såkaldt "rødspætte". Kaj Møllers entreprenørfirma er i gang med planeringsarbejdet, og toppen af bakken ses i baggrunden.

Det viste sig snart, at mit problem med benene stadig var der. Jeg søgte læge flere gange, og det endte med, at han i foråret 1968 sendte mig ud til fysiurgerne på Aarhus Kommunehospital, hvor jeg var indlagt i fem uger. Her gennemgik jeg utallige undersøgelser, for at man kunne finde ud af, hvad der var i vejen med mig. Til sidst fik jeg den besked, at de ikke kunne finde ud af andet, end at jeg var "miljøskadet". Det bedste for mig ville være, at jeg sprang fra postvæsenet og vendte tilbage til bogholderiet.

Medens jeg var til undersøgelser i Aarhus, kom Kaj Møller ud og besøgte mig. Han og jeg og Kathrine snakkede om fremtiden, og han syntes, jeg skulle komme ud til ham igen på kontoret. Da jeg var blevet sendt hjem med besked om min "miljøskade" og var sygemeldt, ringede Kaj Møller og spurgte, hvordan det gik, og hvilket resultat man var kommet til i Aarhus. Jeg fortalte ham, hvad lægerne havde sagt, og hans reaktion var et spørgsmål: "Kommer du så herud igen?" Han gav mig derefter et tilbud, som jeg ikke kunne sige nej til. Jeg søgte og fik bevilget afsked fra postvæsenet fra den 1. september 1968.

Der manglede sandelig ikke på advarsler og gode råd, da jeg havde taget beslutningen om at gå over i det private erhverv. De kom ikke fra Kathrine, som støttede mig, men fra venner og bekendte. Det var jo en sikker stilling i statens tjeneste, jeg forlod – og med en god pension, når den tid kom. Men det drejede sig også om mig og mit helbred, og det var bare ikke mig at lade mig sygemelde gang på gang, så postvæsenet til sidst ville lade mig gå på pension før tiden. Jeg ville have noget at beskæftige mig med, og jeg har aldrig fortrudt min beslutning. Entreprenørforretningen ekspanderede. Vi havde til huse på Overgade i Ebeltoft, og kontoret var bare et lille bitte hummer, hvor vi dårligt nok kunne vende os. Kaj Møller havde købt en byggegrund oppe i Skelhøje, som er Ebeltofts østlige bydel. Her byggede han et stort og flot hus, hvor der blev privatbolig i stueetagen, medens der i kælderetagen blev lavet tre dejlige kontorer, arkivrum, toilet og baderum. De tre kontorer var i plan med haven, og herfra havde vi den smukkeste udsigt ud over det gamle Ebeltoft og Ebeltoft Vig. Jeg har fra mit kontor set mangen en smuk solnedgang over Mols Bjerge, og jeg tænker tit på, hvad Achton Friis skriver i "De Jyders Land" om en sådan solnedgang over Mols. Han boede engang på Hotel Vigen og kunne fra sit vindue se det samme smukke natursceneri, som jeg så fra mit kontor oppe i Skelhøje.

I det første af de tre kontorer residerede jeg med mit bogholderi, lønudregninger, telefonpasning, bestilling af materialer til de forskellige arbejdspladser og meget mere.

Bogholderiet blev nu maskinbogholderi - ikke edb. Vi fik også snart en kontordame, som kunne aflaste mig i mit arbejde. I en kort periode havde vi desuden en ingeniør ansat, men hans arbejde kunne Kaj Møller i samarbejde med sine fem formænd gøre bedre, så det var ikke et ret langt bekendtskab. Jeg var også med til at udregne tilbud på arbejder, der var i licitation, og det var et spændende arbejde. Vi regnede for eksempel tilbud ud på arbejdet med motorvejen uden om Randers. Det var et kæmpeprojekt, men vi fik ikke entreprisen. Vi var for dyre.

I mine 17 år ved postvæsenet var vores fagforening Landpostbudenes Centralforening, og vores område på Østdjursland og Mols var LC's 10. kreds, hvor jeg også i en periode sad i bestyrelsen. På et væsentligt punkt afveg den fra andre fagforeninger, som for eksempel HK. Som tjenestemænd kunne vi aldrig komme på dagpenge og kunne ikke fyres, medmindre man lavede noget kriminelt. I en sådan situation var det bare ud af vagten og dermed heller ingen dagpenge. Ved afskeden fra postvæsenet var jeg selvfølgelig heller ikke længere medlem af LC's 10. kreds, men jeg skulle i stedet i HK. Det varede vel et par måneder, før jeg blev medlem. Jeg var den eneste kontormedarbejder på det tidspunkt, men der var mange SID'ere, som nok havde knurret, hvis jeg ikke sørgede for at blive organiseret. Jeg skulle selvfølgelig også have et sikkerhedsnet af hensyn til mig selv og min familie.

I sommeren 1972 kom det som et chok for alle ansatte, at firmaet pludselig måtte dreje nøglen om. Årsagen til dette skal jeg ikke komme nærmere ind på, men jeg mener stadig, at det var en absolut unødvendig handling på dette tidspunkt. Nå, men sket var sket, og 80 medarbejdere blev arbejdsløse. En halv snes dage efter var firmaet dog i gang igen i selskabsform og under et andet navn. Det flyttede ud i en firlænget gård i Ebeltoft Skovgaarde, hvor udlængerne blev indrettet til værksteder og lagerplads. Mange ansatte i det gamle firma fulgte med over i det nye, blandt andet kontordamen.

Jeg kom ikke med over i det nye firma, men jeg blev ansat af skifteretten til at gøre boet op i samarbejde med kurator og firmaets revisor. I en månedstid sad jeg så helt alene i huset oppe i Skelhøje for at gøre boet op. Jævnligt havde jeg besøg af kurator og revisor, hvor vi i et møde drøftede, hvad der var sket siden sidste møde, og hvad der skulle ske fremover. Efter en måned blev alt pakket sammen og kørt ud til kurators advokatvirksomhed i Grenaa, og der sad jeg så i det næste par måneder og bragte boopgørelsen til afslutning. Jeg skulle også til at tænke på fremtiden og var begyndt at se mig om efter en anden stilling.

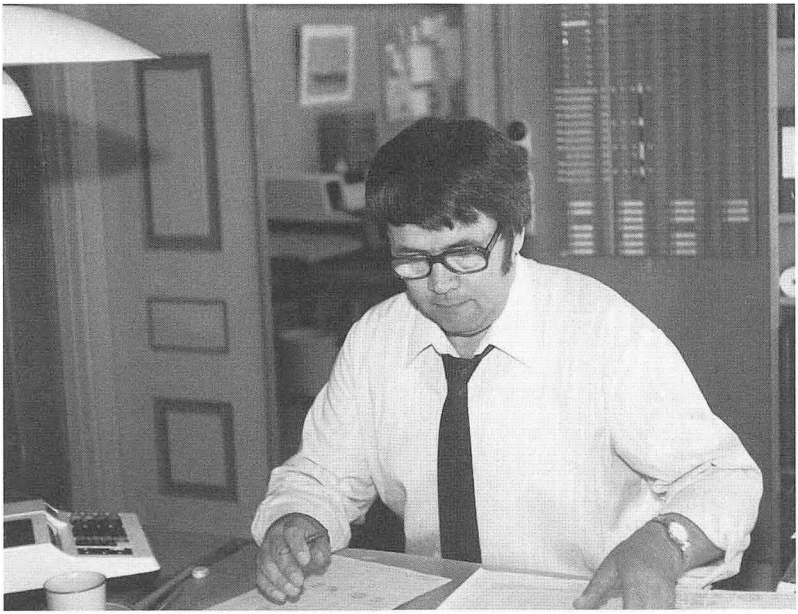
Men man kan vist godt sige, jeg blev reddet på målstregen. Kort tid før jeg var færdig med boopgørelsen, ringede Kaj Møller for at høre, hvordan det gik, og om jeg havde fået andet arbejde. Det havde jeg ikke. "Så må du hellere komme herud igen og overtage bogholderiet, for Irma (kontordamen) har meget andet at lave også." Jeg sagde ja til at komme igen, når jeg var færdig i Grenaa. Jeg frygtede, bogholderiet var kommet til at flyde, men det var det heldigvis ikke. Der var både finansbogholderi og kalkulationsbogholderi, og det havde vi også haft inde i Ebeltoft.

Nu springer jeg frem til marts 1974. Dengang havde vi lavet planering og kloakarbejde ved et nyt hus, som en registreret revisor i Ebeltoft var ved at bygge. Ham snakkede jeg flere gange med i telefonen. I min fritid havde jeg i længere tid ført den daglige kasserapport for én af hans klienter, den dengang så berømte "Julianes Kro". En dag ringede han angående arbejdet ved huset, men jeg kunne godt mærke, at han ville snakke noget mere, og han spurgte: "Hvordan går det, får du ført nogle kasserapporter?" Det måtte jeg jo indrømme, og han kendte godt til mit arbejde for "Julianes Kro". Så sagde han: "Nu har jeg jo lige mistet to medarbejdere." Det vidste jeg godt, for to af hans registrerede revisorer havde lige købt og overtaget byens anden revisionsforretning, da dens tidligere ejer ønskede at gå på pension.

"Nu mangler jeg så medarbejdere i butikken her", sagde han. "Ja", svarede jeg, "men det skal vel være uddannede revisorer, du skal have?" "Det behøver det nødvendigvis ikke at være. Jeg kan også bruge en, som jeg ved kan føre kasserapporter og et bogholderi", lød hans svar. "Vel ikke sådan én som mig?" spurgte jeg. "Jo, også sådan én som dig", svarede han. "Nu frister du mig", sagde jeg. "Det var også meningen", svarede han. Jeg husker ganske tydeligt ord til andet denne del af vores telefonsamtale, og jeg vil huske den til mine dages ende. Det var simpelthen mine drømmes mål at komme ind på et revisionskontor. At arbejde med tal og få dem til at fortælle, hvordan det går i en virksomhed, det var lykken for mig.

Aftalen blev, at jeg skulle komme ind til et møde med revisoren, hvor vi blev enige om ansættelsen, og nogle dage efter var jeg også med til et personalemøde, hvor jeg blev præsenteret for de øvrige medarbejdere. Den 1. maj 1974 begyndte jeg som revisorassistent i revisionsfirmaet Anders Geertsen i Ebeltoft. Igen en ny epoke i mit liv var begyndt.

Lad mig indrømme det straks - det var svært at begynde på noget nyt. Selv om det var talarbejde, så var det alligevel lidt anderledes. Der var også skattelovene, og andre lo-



Willy Helbo som bogholder og revisorassistent. Arbejdet med tal havde hans store interesse, og her er han på sit kontor hos revisorfirmaet Anders Gertsen på første sal i Ebeltoft Apoteks bygning på Adelgade i Ebeltoft.

ve og regler, som jeg skulle til at sætte mig ind i. Jo, selvtilliden var sandelig ved at få et knæk, selv om arbejdet ellers gik ret godt. Men Anders var en god chef og støtte, og når han kunne mærke, humøret var for nedadgående, kom han ind til mig, og vi fik en god snak. Så gik det fremad igen. Han sagde engang til mig: "Jeg regner altid med tre år, før en ny medarbejder er helt sikker på sig selv, og så kommer hans selvtillid tilbage". Jeg måtte sande, at han fik ret. Der gik tre år, men så var jeg også ret sikker på mig selv.

Det var en spændende tid på revisionskontoret. Jeg fik mange og forskellige klienter. Jeg fik lejlighed til at sætte mig ind i de forskellige firmaers arbejdsmetoder, deres varelagres sammensætning i de forskellige brancher og meget mere. Jeg tror ikke, jeg bryder nogen tavshedspligt, når jeg fortæller, at den største og mest spændende klient i min revisortid var Djurs Sommerland. Når vi var på uanmeldt besøg dér, var vi altid 4-5 medarbejdere af sted, og det skete et par gange om året. Mere må jeg ikke, og vil jeg heller ikke røbe om nogen af de klienter, jeg dengang havde. Jeg havde det godt med dem alle, og det var en spændende tid.

Nok var Anders Geertsen revisor, men han havde en altoverskyggende hobby, som trak mere i ham end talarbejdet. Han var bidt af en gal kunstner. Han var eminent til både at tegne og male, hvilket hans kontor i høj grad også vidnede om. Engang købte han kunst, som skulle hænges op i de andre kontorlokaler. Det så forfærdeligt ud: cirkler, trekanter og firkanter. Det er da ikke kunst, for kunst skal ligne virkeligheden. Da vi fik disse rædsler på kontorerne, sagde jeg til pigerne i forkontoret, at jeg ville hellere have et billede af en ko på en eng. Så var der én af pigerne, der rapt svarede: "Det er sgu da heller ikke kunst, for du kan da ikke få koen til at stå stille, medens du maler hende". Nej, det kan da godt være, men det ligner da.

Nå, Geertsens kunstinteresse førte også til, at han begyndte at gå til undervisning på Aarhus Kunstakademi. Til sidst blev han træt af revisorarbejdet, og han solgte firmaet til en statsautoriseret revisor fra Aarhus. Han solgte også huset, han havde ladet bygge, og i stedet købte han en nedlagt firlænget gård ude i Øer syd for Ebeltoft. Her flyttede han ud med sin familie og indrettede udlængerne til kunstgalleri og kunstundervisning. Et af hans kunstværker kan man se i Grenaa uden for Djurslands Museum på hjørnet af Kannikegade og Søndergade. Hvad det hedder eller kaldes, ved jeg ikke, men jeg kalder det for overdimensionerede bananskræller.

Med den nye revisor kom der nye tider i firmaet. Vi havde hidtil haft til huse på førstesalen oven på Ebeltoft Apotek, men den nye ejer købte den tidligere administrationsbygning til Ebeltoft Kulkompagni nede på Strandvejen. Her blev underetagen ombygget til moderne kontorlokaler, og førstesalen blev privatbolig. Edb havde vi fået i Geertsens tid i firmaet, efter at jeg var blevet ansat. Før den tid sendte vi materialerne til en bogføringscentral et sted. Efter indførelse af edb blev to piger sendt på kursus i Aarhus for at blive sat ind i, hvordan man brugte et sådant apparat. Kun den ene af dem skulle bogføre klientmaterialet, den anden skulle kun overtage i tilfælde af sygdom eller ferie. Alle vi andre blev ikke sat ind i mysteriet med at køre et edb-system. Vi konterede klienternes kasserapporter til bogføring, når vi gennemgik de tilhørende bilag.

Firmaet under den nye ejer ekspanderede, og chefen fik efterhånden så mange opgaver, at han skulle aflastes. To kvindelige assistenter gik på merkonomkurser med henblik på at blive registrerede revisorer, og en dag var de parate til at aflaste chefen. Jeg begyndte også på merkonomstudiet i Geertsens tid, men det klarede jeg ikke. To år i træk dumpede jeg til eksamen i de samme to fag, virksomhedsøkonomi og orga-

nisation. Det kursus holdt jeg så op med. Der var ingen grund til at spilde penge på det

Da vi kom ind i året 1984, havde jeg på fornemmelsen, at mine dage i firmaet snart var talte, da jeg ikke havde papir på, at jeg var revisor. Ganske rigtigt. Den 1. juni 1984 fik jeg et stykke papir på, at jeg var afskediget pr. 1. december. For mig havde det været 10? år med et spændende og interessant arbejde. Da jeg rejste, kom en fuldt uddannet registreret revisor fra Aarhus ind i mit kontor.

For første gang i mit liv prøvede jeg nu at være arbejdsløs i en alder af 56 år. I den første uge efter modtagelsen af fyresedlen var jeg lidt nede i kulkælderen, for dagpenge var nu engang ikke det samme, som jeg fik i gage. Men ved hjælp af kuglepen, papir og en regnemaskine fandt jeg ud af, at vi netto ville have næsten det samme til os selv, når vi altså satte tæring efter næring. Det hjalp lidt på humøret.

Jeg vidste, at det uden tvivl ville blive svært at finde et nyt arbejde i min alder. Der var dog kun ét at gøre - at spidse pennen og komme i gang med at skrive ansøgninger. Det blev til en del i løbet af hele 1985, og med en enkelt undtagelse kom der hver gang et negativt svar tilbage om, at stillingen var blevet besat til anden side. Undtagelsen var indkaldelse til en samtale i administrationskontoret på Grenaa Sygehus, men det kom der ikke mere ud af.

I januar 1986 kom der respons igen, endda fra hele to steder, hvor jeg blev indkaldt til samtale. Det første sted var hos Brdr. Jensens Skibs- og Bådebyggeri ved Grenaa Havn, og der blev jeg ansat som bogholder med tiltrædelse den 1. februar 1986.

Bogholderiet ved Brdr. Jensen Skibs- og Bådebyggeri blev ført på edb, og jeg fik det ret hurtigt ind i hovedet. Desuden deltog jeg i fakturering og lønregnskab. Vi var tre medarbejdere på kontoret - den ene af brødrenes kone, en mandlig elev og så mig. Men det var ikke lang tid, jeg fik i kontorstolen på det sted. Den 1. november 1987 fik jeg min afsked, og kort tid efter kunne man læse i avisen, at firmaet var blevet solgt til Kattegat Værft.

Nu var jeg for alvor ved at være for gammel til at kunne håbe på at få et andet arbej-

de. Jeg gik dog i gang med at søge de ledige stillinger, men alt sammen med et negativt resultat. Efter godt et par år opgav jeg og gik på efterløn, og nu har jeg siden den 1. februar 1996 været folkepensionist.

I skildringen af mit arbejdsliv kunne jeg godt have skrevet mere om min tid ved landbruget, og selv om jeg var ked af dette erhverv, så kunne jeg godt tænke mig en enkelt gang at gå efter et spand jydske heste forspændt en enkeltfuret plov. Det ville være et godt minde fra en svunden tid. Jeg kunne også have skrevet mere om mine 17 år ved postvæsenet og om de mange forskellige mennesker, jeg lærte at kende på mine postruter. Alt dette og mere til vil jeg omtale i erindringer om hele mit liv – beregnet til Kathrines og mine dejlige børnebørn, Lisbeth og Jens

Jeg endte som sælger

Af Hans-Jørgen Villsen

Hans-Jørgen Villsen er født i Åbyhøj ved Århus i 1928, og han har gået i Åby kommuneskole. I det følgende fortæller han om sin tid i købmandslære i Århus og om sin ansættelse på chokoladefabrikken Elvirasminde sammesteds. Fra 1967 til 1982 var han ekspedient i en farvehandel og kørte blandt andet ud og solgte materialer til skolernes formningsundervisning og til børneinstitutioner, plejehjem med videre. I 1975 flyttede han med sin hustru til Knebelbro på Mols, og i 1982 opsagde han sin stilling i farvehandelen. Han var herefter arbejdsledig, og som tilknyttet HK's afdeling i Grenaa deltog han i forskellige kurser på Grenaa Handelsskole. Han var også i jobtilbud – blandt andet på Molslaboratoriet under Naturhistorisk Museum i Århus. Som 60-årig gik han på efterløn i 1988.

Red.

Jeg vil først fortælle om, hvordan jeg kom i lære. Jeg blev taget ud af skolen, mens jeg gik i det, man kaldte "tredje mellem", fordi der var en læreplads ledig. Året var 1944, og jeg ville gerne i lære som købmand. Det var ikke nemt, men hos købmand Th. Tinning på Kiers Plads på Frederiksbjerg i Århus, var der en læreplads. Han var en rigtig købmand af den gode gamle slags. Jeg kom i lære den 15. oktober 1944, og jeg var udlært 1. oktober 1948.

De første dage fik jeg lov til at gå lidt omkring og finde ud af, hvor de forskellige varer befandt sig. På lager, i skuffer og i kælderen. Personalet bestod af chefen, en kommis og en bydreng. Jeg blev godt modtaget og gik i vejen en tid. Derefter begyndte jeg at fylde hylder op, veje af, vaske af og passe kakkelovnen. Det sidste var jeg ikke god til, så bydrengen overtog dette arbejde, og det var jeg glad for.

Da jeg kom i lære, kunne jeg allerede to ting. Jeg kunne dreje et kræmmerhus, så det kunne holde vand, og jeg kunne lukke poser på to forskellige måder. Det havde jeg lært af min morfar, som var købmand i Balle på Djursland. Når jeg var på ferie dér, skulle jeg altid ud i butikken, og her blev jeg sat til at veje af og lukke poser. Disse færdigheder var Tinning meget glad for. Alt skulle vejes af eller tappes af fra beholde-

re på lageret. Det var så lille, at det meste befandt sig i købmandens eget køkken, for eksempel sække med sukker, mel, gryn og andet.

Første gang jeg selv skulle hente en sæk med sukker, fik jeg under megen sukken og stønnen sækken op på køkkenbordet. Derefter skulle jeg have den op på skulderen. Det kom den også, men jeg klappede sammen som en foldekniv og lå på gulvet med sækken over mig, indtil købmanden kom og befriede mig med udråbet: "Jamen Fatter dog". Efterhånden fik jeg taget på sække og kasser.

I kælderen var der også mange ting at tage vare på. Hver mandag skulle alle ølflasker og sodavandsflasker tælles op og lægges i kasser. Sprit skulle tappes af og etiketteres, og som noget nyt for mig skulle der bindes for proppen og sættes en papirhætte på – ligesom på apotekerflasker. Der skulle lægges optændingstræ, som vi solgte meget af, op i butikken. Vi fik det fra Forsorgsanstalten i små gule poser med en papirsnor om, men da træet ofte var vådt, opløstes papirsnoren, og vi måtte sætte en ny omkring.

Om mandagen skulle jeg også give krystalsodaen en spand vand, og det var helt utroligt, hvad en sodasæk kunne tage af vand. Ved middagstid gjorde jeg klar til at besøge vore kunder i Åbyhøj for at hjemtage ordrer og samtidig spise og holde middagspause hjemme. Jeg kom tilbage midt på eftermiddagen, og nu skulle ordrerne gennemgås. Rationeringsmærkerne skulle også tælles op og stemples. Derefter begyndte jeg at samle varerne til de forskellige ordrer samtidig med, at jeg ekspederede i butikken.

Vi havde mange kunder over hele Århus, for eksempel i Strandparken, ved havnen, Stadionallé, Kongsvang og Ringgaden. Vi leverede også varer til nogle kontorer i midtbyen, for eksempel kaffe, Richs, rengøringsartikler, gulvklude, karklude, pudsemidler, saltsyre, salmiakspiritus samt bonevoks og 40 procents flydende fyrrenålesæbe, som ikke kunne skumme. Det var et træls arbejde - først at skulle hente den tomme glasballon til sæben, derefter ned i Rosengade til Hans Kjærs Sæbefabrik for at få den fyldt op - og så tilbage til kunden.

Jeg husker en særlig tur ned gennem strøget på varecyklen, en såkaldt Long John. Der var sne. Det var tøvejr, og jeg havde en fyldt sæbeballon på ladet. Jeg havde en sporvogn lige bag mig hele vejen ned til domkirken, og føreren brugte klokken hele tiden. Jeg kørte nemlig midt i sporet. Til sidst stak han hovedet ud af døren og råbte:

"Kan du så komme af sporet knægt". Jeg råbte tilbage: "Ja, det kan jeg godt, men det kan du ikke", hvorefter der blev en lammende tavshed, og føreren af sporvognen truede med at ringe til købmanden.

En normal ekspedition i butikken forløb som følger. "Goddag fru eller hr. plus efternavn - hvad kan jeg tjene Dem med?" Så fik man bestillingen, og når varerne var samlet sammen, regnede man prisen ud på bagsiden af en fyldt pose. Derefter bad man om rationeringsmærkerne plus pengene. Så slog man beløbet ind på kasseapparatet, og kunden fik en bon på beløbet, hvorefter man gik hen til døren, åbnede den for kunden og sagde: "Tak for besøget". Nu stemplede man mærkerne, så de blev ugyldige. Derefter genoptog man sit arbejde, indtil næste kunde indfandt sig, eller telefonen ringede.

Hvis en telefonordre skulle sendes med vores bydreng, skulle varerne først samles, prisen regnes ud, kvittering udskrives og mærkernes antal angives. Alt skulle lægges i en kurv med dække over og stilles til udkørsel. Når der var kurve nok, blev ruten lagt, og bydrengen blev sendt af sted med byttepenge til alle. Når han kom tilbage, blev der naturligvis afregnet med penge og mærker, og tomme flasker blev båret i kælderen. Sådan forløb de normale ekspeditioner, men der var også enkelte sjove ind imellem.

Jeg husker for eksempel en kunde, der var lærerinde. Hun boede på Kongsvangsallé og var frøken af den gamle type med knold i nakken - altid velklædt, men i gammel mode. Om sommeren kom hun cyklende til forretningen og havde da altid et bændel fra det nederste af nederdelen ned omkring skoen. Det var for at holde klæderne på plads, så nederdelen ikke fløj op, når hun cyklede.

Hun havde mistet sin lugtesans, og hvert år til jul kom hun med sine kagedåser og opskrifter, og så blev julebagningen planlagt. Jeg fik overdraget det hele og skulle afveje og pakke det, der skulle bruges til jødekager i en pakke for sig. Ligeledes skulle der pakkes til vanillekranse, brune kager og så fremdeles.

I nogle år blev der ikke bagt brune kager. Vi fik nemlig ingen sirup. Sikken jamren der så blev. Når alle opskrifterne var samlet og pakket, skulle jeg ud til eksamen og bevise, at det, jeg havde lavet, var godt nok, og jeg skulle også medbringe en lommelygte. Når jeg ankom hos lærerinden, pakkede jeg varerne ud, og hun kontrollerede, om opskrifter og varer passede, men der var et problem. De opskrifter, hvor der skul-

le bruges potaske, skulle findes frem omgående, for at den afmålte mængde potaske, der var i et kræmmerhus, lynhurtigt kunne komme over i glas med tætsluttende låg, så den ikke sugede fugt.

Min næste opgave hos lærerinden var, at jeg skulle op på køkkenbordet og aflæse gasmåleren, og her brugte jeg lommelygten. Efter disse anstrengelser gav frøken Sørensen kaffe inde i stuen. Alle møblerne var gamle arvestykker i rødt plys og klunker. Det hele var dækket til med lagner, og jeg spurgte hvorfor? Hun svarede, at det var på grund af krigen. Hun kunne nemlig ikke købe stoffet igen, hvis det blev ødelagt, for eksempel ved at ruderne sprængtes, og glasskår regnede ind i stuen. En sådan ekspedition glemmer man ikke.

En gang lige efter krigen købte købmanden et større parti orangemarmelade i tindåser. Det stammede fra et overskudslager til de engelske og amerikanske styrker i Europa, og en af vore grosserere havde skaffet marmeladen. Der var to slags dåser og omkring 150 af hver, tror jeg. Den ene slags havde låg som en almindelig malerdåse, som skulle åbnes med en saks eller en skruetrækker. Den anden var en almindelig konservesdåse, der skulle åbnes med dåseåbner. Vi fik besked på at få solgt hele partiet i en fart, og vi mente, at vi måtte være de første i hele byen, der havde denne type marmelade.

Jeg tænker på den dag, vi nær havde mistet vores chef på grund af marmeladen. Der var mange kunder i butikken, og alle havde travlt med at ekspedere. Vi solgte næsten udelukkende marmelade, og selv vores bydreng var i gang. Vi kunne nemmest sælge varen fra "malerdåserne", hvor vi kunne åbne en dåse og fremvise den flotte marmelade. Pludselig smutter bydrengens dåse og ruller uden låg forbi vægten og ned på gulvet, fortsætter ned ad kældertrappen og læsser orangemarmelade af på hvert trin - for til sidst at ende på kældergulvet.

I det samme kommer chefen ud fra kontoret, hilser på kunderne og går ned i kælderen eller rettere glider ned i kælderen med stor fart. Kitlen slår op ad ryggen, og han bliver smurt ind i marmelade fra øverst til nederst. Han sidder på trappen og ømmer sig, mens bydrengen diskret lukker lemmen ned til kælderen, så chefens udbrud dæmpes for kunderne i butikken. Da vi var færdige med ekspeditionen, fik vi chefen op og ind i privaten. Det var en fedtet omgang, og vi så ham ikke mere den dag.

Ellers gik det i den daglige rytme, og i oktober 1948 var jeg udlært. Jeg husker, at der

på det tidspunkt begyndte at komme varer, som vi ikke havde set længe - ris, te, kakao og til jul lidt appelsiner. Varemangelen efter den tyske besættelse var på retur.

Efter læretiden hos købmand Tinning, regnede jeg med en pause, hvor jeg kunne hygge mig, indtil jeg skulle aftjene min værnepligt, men sådan gik det ikke. Chokoladefabrikken Elvirasminde manglede kolonialkommiser i stort tal, og jeg forsøgte mig og blev ansat på lageret. Vi mødte klokken 7.30 og havde middagspause fra 12-12.30. Derefter fortsatte vi til klokken 16.30. Det var den normale arbejdstid, men da jeg blev ansat som juleassistance, arbejdede vi til klokken 18, fik aftensmad 18.30 og fortsatte til 22.

Lageret var meget stort og indrettet i stueetagen. Her var ni ekspeditionssteder med hver to mand, og der var tillige emballagerum med trækasser i alle størrelser samt rammer til kartoner med "negerkys". Sådan hed flødeboller dengang. Rammerne kunne rumme 10 eller 20 æsker med negerkys, og til at holde kasser og rammer i orden var der ansat fire arbejdsmænd til at reparere dem.

På førstesalen i virksomheden blev der fabrikeret chokoladevarer, og her var der seks mand til at samle ordrerne på vogne. Andensalen var forbeholdt alt, hvad der blev lavet af sukkervarer, såsom bolcher, karameller og alt, hvad vi havde af lakridsvarer fra Lagermann, Haribo, Dandy med videre. Her var også seks ansatte.

På tredjesalen fandtes alle kolonialvarer - mandler, nøddekerner, svesker, abrikoser, appelsiner i kasser, valnødder, sukat, krydderier, træstrøelse til bagere, kransekagemasse, makronmasse, karklude og gulvklude og en mængde andre ting. Her var kun fire mand.

Arbejdsgangen var yderst systematisk. Alle ordrer blev faktureret på kontoret, afsendelsespapirer, fragtbreve og etiketter med navn og adresser fulgte ordren. Det hele gik op på førstesalen, hvor varerne blev samlet på vogne. Når en vogn var fyldt, kom den ned med elevator til os i stueetagen. Vi tog den over til disken, satte hver ordre op på disken, konfererede, at alt var i orden og hentede emballage til pakningen.

Alle indvendige sider i kasserne blev beklædt med avispapir, og varerne blev lagt i. Sprækker mellem varerne blev udfyldt med træuld, og alt skulle ligge godt i kassen,



Et lagersjak hentede indskibede råvarer på Århus Havn til chokoladefabrikken Elvirasminde. Her er holdet fotograferet i begyndelsen af 1950erne. Personerne er fra venstre i forreste række: Hans-Jørgen Villsen, John Mortensen, Tage Andersen og bagest: Erik Jung og Hans-Jørgen Poulsen.

så det kunne tåle at blive væltet omkring. Kasserne blev plomberet med udglødet jerntråd, og man vejede dem, før de blev kørt til porten til videre forsendelse. Herefter gentog man processen med næste vogn.

Vi var så mange på lageret, at der var en tillidsmand. Han hed Svend Rolander. Alle ekspedienter var organiseret i HK's kolonialafdeling i Århus, hvor jeg også meldte mig ind. Det skete den 1. oktober 1948, og det er altså mere end 50 år siden.

I slutningen af november samlede vi tomme jutesække sammen, og hver sæk blev mærket med "Elvirasminde 10 kr." Sækkene skulle bruges til appelsiner, når juleskibene ankom fra Spanien, Grækenland eller Israel. Vi fik både appelsiner, citroner og mandler.

Jeg husker tydeligt, første gang jeg var med på havnen. Det blæste meget, og det var koldt. Jeg var kun udstyret med kittel, forklæde, arbejdshandsker, tørklæde og hue. Firmaets tre lastbiler var med samt fem arbejdsmænd og 10 ekspedienter. Skibet ved kajen havde losset hele dagen, og nu begyndte vore appelsiner at komme op fra lasten. Vor befragter og en DFDS-mand stod med søfragtbrevet for at følge varernes ankomst på kajen. Arbejdsmændene sorterede lynhurtigt appelsinerne efter størrelse. Vi skulle have 6.000 kasser appelsiner, 2.500 kasser citroner og 40 tons mandler.

Vi havde vore ordrer på appelsiner med nede på havnen, og når en ordre var samlet, ekspederede vi den med mærkeseddel samt fragtbrev og smed den på en af lastbilerne. Hvis det var koldt i vejret, skulle hver kasse appelsiner puttes i en jutesæk for ikke at få frost. Vi var tre mand i hvert sjak, to ekspedienter og en arbejdsmand, og vi arbejdede hurtigt - vel nærmest for at holde varmen. Omkring klokken 22.30 var vi færdige på havnen, og vi kørte hjem på lageret, hvor vi gik i bad i rigeligt og varmt vand. Så på med tøjet, fat i cyklen og hjem til Åbyhøj. Der var ikke megen snak, men på hovedet i seng.

Jeg blev på Elvirasminde frem til 1967, og især husker jeg 1957 som et godt år for mig. En dag kom vores forvalter, Christensen, over til mig med besked om, at direktøren ville tale med mig omgående. Så var det med at smide forklædet og blive vasket lidt og derefter i en fart komme op på kontoret. På turen derop tænkte jeg på, om jeg havde gjort noget forkert! Måske skulle jeg fyres. Jeg meldte mig til direktørens sekretær, fru Graugård, der smilede til mig og sagde: "Gå du bare ind, han venter dig."

Jeg bankede på døren ind til direktøren, og han svarede med et "kom ind". Jeg husker endnu samtalen: "Goddag hr. Villsen. Ja, jeg har sendt bud efter Dem, fordi vi mangler sådan en som Dem her oppe i salgsafdelingen. Tror De, det er noget for Dem?" Jeg blev meget glad og sagde "ja tak" med det samme. Direktøren sagde, at jeg skulle sove på det, og så skulle vi mødes om formiddagen næste dag. Mødet var forbi, og jeg skyndte mig ned på lageret igen og fortsatte arbejdet med at pakke. Alle mine kolleger kom lidt efter lidt for at få at vide, hvad direktøren ville mig, og de fleste af dem ønskede mig tillykke med tilbuddet.

Næste morgen mødte jeg til sædvanlig tid på lageret, og da klokken blev 10, gik jeg op på kontoret til direktøren for at meddele ham, at jeg gerne ville have pladsen.

Han fulgte mig rundt til alle på kontoret, så jeg kunne hilse på mine nye kolleger og få anvist et skrivebord inde i salgsafdelingen. Herefter fik jeg at vide, at jeg skulle møde førstkommende tirsdag. Man brugte ikke i firmaet at begynde et nyt arbejde på en mandag.

Da jeg mødte på kontoret tirsdag morgen klokken otte, fik jeg mit skrivebord næsten ved siden af telefonomstillingen. Omstillingsdamen, fru Tove Ebbesen, fik besked på at sætte mig ind i telefonfunktionerne, der vel svarede til en mindre landcentral. Der var tolv linjer ind og ud samt et hav af lokale numre. Det gik nu bedre end forventet. Men samtidig med, at jeg skulle betjene omstillingen, skulle jeg modtage telefonordrer fra kunder over hele landet. Det var meget sjovt, men samtidig svært - især når kunderne talte dialekt og var fra Harboøre og Vorupør for eksempel. Jeg måtte bede dem gentage både en og to gange, og kunderne foreslog, at jeg skulle have et kursus i jysk. Det blev hurtigt bedre, og jeg fik også mine egne kunder, som skulle passes.

Firmaet havde 19 repræsentanter, der rejste i hvert deres distrikt. Landet var delt op i 20 distrikter, og det 20. var Færøerne, hvor der var en sælger, der samlede ordrerne sammen, så vi kunne sende varerne op med skib. Jeg husker tydeligt, at et skib engang sejlede først i december, mens vi først fik ordrerne den sidste uge i november. Der var sved på panden, og jeg skulle reservere plads til omkring tre tons varer på det gamle skib Tjaldur, men vi nåede det.

Jeg havde lister med alle repræsentanternes kunder og deres adresser samt telefonnumre. Repræsentanterne ringede ind hver mandag morgen inden klokken 8.30, og på den måde vidste jeg altid, hvor de var i deres distrikt. Jeg kunne for eksempel få følgende besked: "Jeg er på Nordfyn. Kan du ikke ringe Fåborg op. Du skal have fat i skibsprovianteringen, og du skal tale med hr. Jepsen. Og tag så lige de tre andre købmænd og bageren samt de to iskiosker."

Nogle kunder skulle ringes op på klokkeslæt, og det var straks vanskeligere. Jeg kunne jo have en kunde i røret, men jeg lærte det. Gennem repræsentanterne lærte jeg også at skaffe mig viden om, hvad kundernes hobbyer var, og jeg fik deres koners og børns navne og alder. Det hjalp mig utroligt meget. Et eksempel. Jeg ringer op til iskiosken i Kjellerup: "Goddag hr. Dahl, det er fra Elvirasminde. Jeg håber, De mangler nogle varer?" "Nej, jeg mangler ingenting. Ring igen på mandag." "Det er jeg da ked af. Var De for øvrigt ude at fiske i weekenden?" "Ja, det var jeg, og jeg fik en ørred i Karup å - en pæn en". Vi talte lidt om ørreden, og så sagde hr. Dahl: "Nu jeg har dig,



Kvindelige arbejdere på chokoladefabrikken Elvirasminde i Århus. Virksomheden havde til huse i ejendommen Klostergade 32-34, da dette billede blev taget i sidste del af 1930erne af fotograf Aage Fredslund Andersen, og her lå den stadigvæk, da Hans-Jørgen Villsen var ansat i 1950erne og 1960erne. Som et minde fra arbejdspladsen har han en del forme til støbning af de chokoladefigurer, som fremvises på fotografiet. De bestod af fem kg ren chokolade, og de leveredes til bagere og konditorer op under jul til udstillingsbrug. Senere smeltede de figurerne og brugte chokoladen til overtræk.

kan du så ikke sende mig ti æsker negerkys og ti æsker kokosboller, og jeg skal have det franco." Jeg sluttede af med at spørge, om han kunne vente til onsdag. Så ville jeg få vores vogn til at tage det med. Dahl sagde: "Ja, det er ok." - Der skete tre positive ting i den samtale. Jeg fik en ordre. Dahl fik talt om sin hobby, og ekspeditionen på lageret fik et par dage til at sende varerne med vores vogn.

Når der kom nye varer, skulle jeg sørge for, at de rejsende repræsentanter fik en prøve hver. Når der blev ringet fra pakkestuerne, at prøverne var færdige, gik jeg over for at hente dem, og det var altid hyggeligt at få en snak med alle pigerne. Jeg gik tilbage til kontoret og fik pakket prøverne, og klokken 16 kom kontorbudet og hentede posten.

Sådan gik det i flere år, og jeg syntes, at Elvirasminde var en dejlig arbejdsplads. Mens jeg var i salgsafdelingen, gik firmaet over til IBM hulkort, og alt blev flyttet over på

dette system: Kundekartotek, varestyring, lager, indkøb og mange andre funktioner. Det resulterede i, at tre piger og en mand blandt kollegerne fra kontoret blev omskolet på IBM-skolen i København. Efter ca. ét år kom direktøren og spurgte mig, om jeg kunne tænke mig at få det samme kursus, så jeg kunne træde til i nødstilfælde. Det sagde jeg ja til og rejste til København på IBM-kursus. Firmaet havde reserveret plads på natbåden på 1. klasse samt værelse på Baltic Hotel. Jeg var på kursus i 14 dage, så hjem i firmaet i 14 dage og derefter igen otte dage i København.

Der var andre gøremål. Der skulle blandt andet holdes orden i det store kundekartotek, som stod på to såkaldte "møller". Den ene med kundenummer, navn og adresse. Den anden med kundenummer, adresse og branche, for eksempel bager, købmand, iskiosk, kaffebar, en gros med videre. Vi var to, der passede dette kartotek - en kontordame, der var skrap til at skrive på maskine, og undertegnede, der skrev efter det bibelske system: "Den, der søger, skal finde". Jeg rettede også priserne på vore varer og udregnede nye priser på grundlag af kalkulerede omkostninger. Da jeg fandt fidusen i dette arbejde, gik det ganske godt. Rettelserne gik derefter til hulkortafdelingen.

Jeg syntes, at jeg fik en meget fin behandling af firmaet, og jeg blev efterhånden uddannet til mange funktioner og blev brugt ved sygdom, ferie, juletravlhed og meget andet. Jeg vil nævne et eksempel. Vor prokurist, Charles Jørgensen, modtog hver dag klokken 10 noteringen på kakaobønner pr. telefon fra vores mægler. Oplysningerne omfattede priser og omsætningen de forskellige steder: Amsterdam, London, New York. Enkelte gange blev jeg betroet at modtage noteringen, og var prisen den samme eller lavere, måtte jeg for eksempel købe 10.000 sække. Inden handelen var i orden, modtog man fra mægleren små sække med prøver af bønnerne fra det parti, vi havde købt, og hvis vi kunne acceptere kvaliteten, var handelen indgået.

Mine 19 meget gode år på Elvirasminde sluttede, da min lillebror kom og spurgte, om jeg ville hjælpe ham i butikken. Han havde købt Sjøreens Farvehandel i Rosensgade i Århus, og det blev min arbejdsplads de næste mange år – fra 1967 til 1982. Det er en helt anden historie.

En københavner blev aktiv HK'er på Djursland

Af Jørgen Hansen

Jørgen Hansen blev født i 1932 i København og gik syv år i skole på Amager. Efter skolegangen havde han forskellige pladser som arbejdsdreng og bud og erhvervede derefter søfartsbog. Han havde hyre i indenrigsskibsfart og senere på langfart. Værnepligten aftjente han i Søværnet på korvetten Triton og fortsatte ved Flyvevåbnet som befalingsmand ved stampersonellet. Han afrådte i 1977 med rang af seniorsergent af 1. grad. Han gjorde frivillig tjeneste i Hjemmeværnet med rang af oversergent indtil 1990. Jørgen Hansen har været bosat i Stenvad på Djursland siden 1976 og har haft ansættelser på Thule Basen i Grønland indtil 1986. Da blev han ansat på Dansk Norsk Kvælstoffabrik i Grenaa, der lukkede i 1990. Herefter var han ledig, indtil efterlønsordningen blev aktuel i 1992. Han blev valgt ind i bestyrelsen for HK Senior Grenaa samme år.

Red.

Efter hjemkomsten fra en ansættelse på Thule Basen i Grønland i 1986 deltog jeg i et ni måneders kursus, som i virkeligheden var bestemt for ledige kvinder, der ønskede at blive omskolet inden for Jern & Metal. Dette var ikke blevet præciseret i oplægget, og derfor havde fire mænd - der iblandt jeg - søgt kurset, og vi blev optaget på lige fod med kvinderne. Det begyndte med fire måneders undervisning på VUC Grenaa, for at alle kunne få den samme baggrundsviden før det egentlige, kompetencegivende kursusafsnit. Desværre gennemførte mindre end halvdelen af kursisterne hele forløbet. Jeg var den enlige hane i kurven, som fik alle certifikaterne.

Arbejdsformidlingen fik udvirket, at jeg fik arbejde på Dansk Norsk Kvælstoffabrik, hvor min erfaring i lagerstyring fra arbejdet på Thule Basen blev udnyttet. Det var spændende at være med til at udskifte en traditionel lagerstyring med en ny edb-styring. Lageret indholdt rigtig mange komponenter til de maskiner, som blev brugt i produktionen af gødning, samt mange reservedele til deres vedligeholdelse.

Året efter min ansættelse blev jeg udpeget til at deltage i en studierejse til Sverige og Finland, der var sponsoreret af Tuborg-Fonden . Vi besøgte virksomheder i de to lande, og vi fik at vide, at rejsen var en belønning for et vel gennemført AMU-kursus i 1986-1987, hvor man havde gjort sig særligt bemærket - især i social henseende. Det blev 11 dage, som jeg tænker tilbage på med stor glæde.

Det blev ikke til de mange år på Dansk Norsk Kvælstoffabrik. Jeg havde håbet, at ansættelsen ville vare, indtil enten efterløn eller pension blev næste afsnit i mit liv. Desværre lukkede man virksomheden i 1990 på grund af, at den ikke gav overskud nok til investorerne. Det var kedeligt, at så mange veltjente medarbejdere blev sat på gaden, men der var rimelige aftrædelsesordninger og tilbud om nye uddannelser. En del havde netop haft deres 25 års jubilæum på fabrikken, der begyndte produktionen i efteråret 1964.

Det skal dog siges, at virksomheden nok gav et lille overskud, da den blev lukket, men den var på vej til at være udtjent, og kun i kraft af meget dygtige håndværkere, som kendte maskineriet til sidste skrue, havde fabrikken kunnet fungere ud over den normale nedslidningstid. Vedligeholdelsesomkostningerne var efterhånden blevet for høje.

Meget imod min vilje var jeg ledig, indtil jeg kunne gå på efterløn i 1992. Jeg havde en masse erfaring fra et langt arbejdsliv, men der blev hele tiden henvist til, at min alder var for høj til, at virksomhederne ville investere i mig, selv om jeg benyttede mig af tilbuddene om anden uddannelse på AMU-centeret. Dette problem plager stadigvæk mennesker, som bliver ledige i en relativ sen alder. Selv her i 1998, hvor beskæftigelsen er relativ høj, er det vanskeligt for personer over 50 år at komme i arbejde igen. Arbejdsformidlingerne har ikke tilbud til "de gamle".

For mig blev efterlønsordningen en god redning. Ellers var jeg i fare for at måtte gå på bistandshjælp. Jeg kan kun være taknemmelig over, at en socialdemokratisk regering med Svend Auken som arbejdsminister fik gennemført ordningen.

I mine to år som ledig havde jeg kun sporadisk kontakt til HK, men i begyndelsen af april 1992 blev jeg, som medlem af HK's industrisektor, indkaldt til et medlemsmøde i HK Grenaa. Der skulle vælges delegerede til sektorens kongres, og med min opdragelse som soldat med 23 års tjeneste i søværn og flyvevåben heftede jeg mig ved ordet "indkaldt". Havde der stået "indbudt", ville jeg nok have opfattet det som mere uforpligtende.

Jeg kom til mødet "som befalet", og jeg ville da også gerne være med til at bestemme, hvem der skulle sendes til en så vigtig begivenhed som en kongres. Men ikke mange af industrisektorens medlemmer havde opfattet budskabet som jeg. Vi var kun i alt to til mødet, nemlig Børge Christensen og undertegnede, og vi var derfor selvskrevne som delegerede. Det er uforståeligt, at der ikke var fulde huse. Mon der manglede motivering, eller var det blot indolens, der bar skylden for det ringe fremmøde? Senere blev duoen udvidet til en trio, da Jette Gabrielsen kom til. Jeg gjorde mig da nogle tanker om, at jeg, der var på falderebet til at blive seniormedlem, skulle være med til at stemme om ting, som ville komme til at få indflydelse på mine erhvervsaktive HK-kammeraters arbejdsbetingelser. Som en stærk trio, med afdelingssekretær Frederik Jühne i spidsen, drog vi til Aalborg for at sætte vores fingeraftryk på de beslutninger, der skulle gælde for de næste fire år.

Ved ankomsten blev vi "krydset af" – noget, der i øvrigt foregik før hvert møde. Så kunne kongresledelsen kontrollere, at de delegerede var mødt op og ikke bare tog det hele som en ferietur. Der skulle arbejdes. Aalborgs symfoniorkester indledte kongressen med en lille halv times lødig orkestermusik, der sluttede med, at orkesteret akkompagnerede Aalborgs sangkor og de delegerede under afsyngelsen af Oskar Hansens dejlige gamle hymne til den røde fane. Blot var det synd, at der ingen faner var til at markere stemningen. De blev først opstillet på kongressens anden dag. Tak for det. Kongressen blev derefter åbnet med de traditionelle velkomsttaler af formand, landsformand og Aalborgs borgmester, og så var tiden kommet til det alvorlige. Der skulle træffes beslutninger, som skulle gælde frem til næste kongres i 1996.

Ifølge dagsordenen skulle mandaterne godkendes, og man skulle sikre sig, at kongressen var rettidigt og lovligt indvarslet. Forslag til forretningsorden blev debatteret, og der blev valgt dirigenter, referenter og stemmetællere. Alt sammen en procedure, som har til formål at afvikle kongressen konstruktivt og seriøst.

Som førstegangsdelegeret blev jeg imponeret over den dygtighed og indsigt, der kom til udtryk gennem beretninger og indlæg fra tillidsrepræsentanterne. HK kan kun være stolte af sektorens fagligt aktive, der gør et brillant stykke organisatorisk arbejde for deres arbejdskammerater ved hele tiden at være på vagt over for forringelser af arbejdsmiljø og lønniveau. Der var på daværende tidspunkt også grund til at have opmærksomheden henledt på den borgerlige regerings nedskæringspolitik. Den havde en tendens til at smitte af på virksomhedernes politik over for de ansatte.

Erhvervslivet havde en god indtjening med et øget overskud, men i mange tilfælde blev kapitalen brugt til pengehandel på finansverdenens pengemarkeder. Denne lotteriagtige spekulation gav i nogle tilfælde pote, men oftere tab, der kunne resultere i afskedigelser og virksomhedslukninger. Den borgerlige regerings lønmodtagerfjendske politik og erhvervslivets kapitalinteresser gjorde et ihærdigt forsøg på at undergrave de resultater, som Fagbevægelsen og Socialdemokratiet har opnået gennem mere end hundrede års faglige kampe og politiske aftaler. Fagbevægelsen og Socialdemokratiet har sammen været med til at skabe et dansk velfærdssamfund, som er målestok for andre demokratiske nationers ønsker og stræben.

Alt det faglige og tekniske ved kongressen vil jeg udelade at beskrive i denne beretning. De skriftlige og mundtlige beretninger var fyldige og omhandlede forhold fra den forgangne kongresperiode med mange detaljer om overenskomster, ligelønsproblematikken, arbejdsmarkedspension og mange andre bestemmelser.

Ét punkt i den fremtidige handlingsplan var af speciel interesse for mig. Det omhandlede HK's støtte til de politiske partier. Det smertede lidt, at der kunne herske tvivl om samhørigheden mellem HK og Socialdemokratiet, og der er efter min mening alt for mange medlemmer, som fravælger partistøtten. Når HK eksempelvis har gode ideer til forbedring af arbejdsmiljøet, så skal forslaget føres ud i livet gennem Folketinget, og hvem er bedre til at tale lønmodtagernes sag end Socialdemokratiet?

Kongressen var også andet end hårdt arbejde og alvor. Der var lejlighed til kammeratligt samvær efter en lang dag i salen. Deltagerne fra Grenaa valgte at lade sig beværte med mexicanske kulinariske specialiteter, med hvad der ellers hører til et perfekt måltid. Oplevelsen blev fuldbragt af en veltempereret og kraftig rødvin. Det var et måltid, der ville noget, som Frederik Jühne så rammende udtrykte det. Nogle af de delegerede havde fødselsdag i kongresugen. Måske savnede de at kunne fejre dagen i familiens skød, men HK gjorde savnet mindre ved at forære fødselaren en pæn flaske som plaster på såret. Børge Christensen var blandt de heldige/uheldige, som måtte fejre sin fødselsdag i vort selskab.

Alle de delegerede fik gaver. Vi fik alle en taske, der var stor nok til at rumme den digre kongresmappe. Desuden var der penne, kuglepenne og penciler, der var doneret af Fagpension, bank og forsikringsselskab med flere. Under indtryk af de pæne gaver og med nøden i Somalia i baghovedet gik Marie Kvernland på talerstolen og bad kongressen bevilge 100.000 kr. til arbejdet blandt de hårdt plagede mennesker i det tør-

keramte område i Afrika. Der var ingen indvendinger imod hendes forslag, og hun blev applauderet kraftigt for den smukke tanke. Jeg ved ikke, om de øvrige sektorkongresser fulgte dette initiativ. Det ville ellers have været et smukt eksempel på HK's solidaritet.

Kongressammenkomsten mandag aften var en herlig fest med god mad og vin. En "palmehavetrio" leverede stemningsfuld musik under middagen, og det var næsten som at være gæst hos Wivex i gamle dage. Da trioen havde afsluttet deres del af underholdningen, kom der et bette rødhåret pigebarn helt alene ind på scenen for at underholde. Det viste sig at være Lotte Rømer! Hendes optræden kan næsten kun beskrives med superlativer. Hun er forrygende skæg, gennemmusikalsk og urkomisk. Hendes halve times optræden var uden pauser, og hun skiftede stil og tøj i et hæsblæsende tempo. Hun er formidabel og helt på højde med Anne-Marie Helger og den svenske Eva Rydberg.

Da alle havde fået mad nok, blev der ryddet af bordene og gjort klar til danseunderholdningen. Bamse og hans venner indtog scenen, og så gik det bare derudad med rock og populærmusik. Det var dejligt at se de alvorlige HK'er, som havde talt om "forslag til behandling af dit" og "ændringsforslag til vedtagelse af dat", kaste sig ud i løssluppen dans med andre faglige og saglige fæller.

Den sidste dag var helliget genvalg af "Pigernes Jens", sektorformand Jens Pors, valg af nye bestyrelsesmedlemmer, valg af revisorer og afsked med afgående bestyrelsesmedlemmer. Det var vemodigt at tage afsked efter tre spændende kongresdage, hvor man har været sammen med så mange fagligt aktive fæller. Jeg fik et indtryk af den seriøsitet, der lægges for dagen under arbejdet med at være til rådighed som tillidsrepræsentanter for arbejdskammerater. At være deltager i en kongres er også en form for "brush-up", så man kan tage hjem med fornyet energi i bagagen. Mange af de delegerede vil mødes med hinanden i løbet af kongresperioden i andre fora, hvor de er med til at styrke HK's industrisektion på mange niveauer.

Personligt var jeg meget glad for, at jeg på falderebet fra mit erhvervsaktive liv kom til at opleve en faglig kongres. Jeg var også glad for at se de mange unge og yngre tillidsfolk, som er dybt involveret i fagbevægelsens fortsatte kamp for at forbedre de resultater, der er opnået, siden arbejderne begyndte at organisere sig i sidste århundrede. Nu, som HK-seniormedlem, kan jeg kun ønske alle erhvervsaktive i HK al mulig held og lykke fremover.

I oktober 1992, da den borgerlige regering med statsminister Poul Schlüter i spidsen stadigvæk red landet som en mare, gik jeg på aftægt som seniormedlem, men heldigvis havde afdelingen endnu brug for os seniorer til et stykke arbejde. LO/FO- Samvirket opfordrede til en landsdækkende demonstration på Christiansborg Slotsplads ved Folketingets åbning den 6. oktober. HK Grenaa var der naturligvis for at markere sin solidaritet, og hvad var mere naturligt end at sætte et par seniormedlemmer til at repræsentere afdelingen. Det gjorde vi så.

Tage Petersen havde afhentet HKs fane, og han adviserede mig om afgangstidspunkter og andet. Tage og jeg stod ud af vore varme senge flere stunder før dag - nærmere betegnet klokken 2.30 - for at deltage sammen med de mange faglige kammerater, der var kommet endnu tidligere af sted med et særtog fra Frederikshavn. Rimelig morgenfriske og iklædt varmt tøj steg vi på toget i Randers. Vi mødte de andre inspirerede deltagere, og mange var ordene om, at det nu var på tide, at vi samlede kræfterne for at give udtryk for utilfredsheden med regeringen. Vi mente, at forringelserne på alle de sociale områder - især over for de ledige - skulle stoppes. På daværende tidspunkt havde der været borgerligt styre i 10 år, og det havde været 10 mørke år for danske arbejdere, hvor der havde været mange unødvendige tab af arbejdspladser.

Undervejs i toget var der mange hårde ord til regeringen. Som det blev udtrykt: Hvordan kan vi have tillid til en regering, hvis moral er tynget af Tamil-sag, Ambi-sag og Gebyr-sag, og hvordan kan vi have tillid til en borgerlig arbejdsminister, Knud Erik Kirkegaard, som ikke er sin opgave voksen. Den konservative arbejdsminister havde fulgt regeringens asociale nedskæringsprogrammer med en ihærdighed, han ellers skulle have brugt på jobskabelse, og han gav senere udtryk for sin ringeagt overfor demonstrationen. Heldigvis faldt regeringen i januar 1993.

Ankommet til Nyborg Færgehavn entrede vi færgen Prins Joachim. DSB var ikke blevet orienteret om særtoget med de mange demonstranter, og der var derfor ikke rundstykker nok til alle, der havde set frem til netop dette traktement. Der kom da også ytringer om, at den konservative trafikminister, Kaj Ikast, sikkert ville drille demonstranterne.

På Hovedbanegården i København blev fanerne pakket ud, og processionen begav sig på vej mod Slotspladsen. Selvom der blæste en frisk vind fra øst, viste det sig, at



Jørgen Hansen med HK Grenaas fane til demonstration i København i oktober 1992.

Tage Petersen faktisk var en habil fanebærer. Det kom klart for en dag, at afdelingsfanen var smukkest i modvind. På slotspladsen var der allerede ankommet mange demonstranter og faner fra København og Sjælland, og sammen med de mange jyske og fynske faner var det et smukt skue. Underholdningen blev leveret for fuld udblæsning af bandet "40 i Feber", og selv om det var bidende koldt i den skarpe blæst, var de mange visdomsord fra talerne med til at skrue stemningen op blandt demonstranterne.

Medens Tage og jeg stod frysende og helhjertet sanktionerede kravene om regeringens afgang og dermed ønsket om en mere arbejdervenlig politik, fik vi pludselig øje

på Frederik Jühne. Han kom nok for at kontrollere, om vi virkelig var kommet til Kongens København. Frederik viste sit storsind ved at hente et par krus varm kaffe til os. Fin mand, ham Frederik.

Efter at have hørt alle talerne og applauderet dem behørigt, pakkede vi fanen sammen. Det var blevet tid til at begive os tilbage til Hovedbanegården. Vi tog et vend gennem Strøget for at opleve lidt af livet i den pulserende hovedstad. Der var nu ikke så meget at opleve - kun at folk havde så umådelig travlt, og desuden var det stadigvæk hundekoldt.

På gaden i Grenaa får man ofte øjenkontakt med mennesker, som hilser venligt, og man får sig måske en lille snak, men på Strøget i København har alle svøbt sig i en kokon af utilnærmelighed. Alle ser ud til at have nok i deres eget, og ingen skal komme for nær. Vi var glade for, at vi skulle hjem til Djursland igen.

I toget gik snakken om de indtryk, vi havde fået af demonstrationen. Det havde givet os en vis tilfredsstillelse, at vi havde været med til at lufte fagbevægelsens utilfredshed med tingenes tilstand, men lige så lidt som regeringen havde vilje til at komme med konkrete løsninger på problemerne med arbejdsløsheden, havde vi noget bud på, hvorledes den skulle takles. Vi kunne dog blive enige om, at kun et stærkt Socialdemokrati kunne blive drivkraften til positive ændringer i Danmark. Vi var også enige om, at det var om at få vælgerne til at se ud over deres egen egoistiske referenceramme. Solidariteten skulle i højsæde igen.

Senere skete der det, at den borgerlige regering snublede over den Tamil-sag, de havde fejet ind under gulvtæppet, og de måtte afgive tøjlerne til en socialdemokratisk regering, som siden har haft et hestearbejde med at få rettet op på lidt over 10 års misregimente. Tage og jeg var taknemmelige for, at vi havde fået lejlighed til at deltage i den landsomfattende demonstration på Slotspladsen i København. Tak for det til HK Grenaa.

Jeg fik senere lejlighed til igen at være med i første række ved en demonstration, nemlig da jeg fik den ære at bære fanen ved 1. maj mødet i Grenaa i 1993. Jeg har været – og jeg er stadig – meget glad for mit medlemskab af HK Grenaa.

Et højskoleophold på 17 år

Af Ane Andrea Holm

Ane Andrea Holm er født i Sdr. Hygum i Sønderjylland i 1929. Hun tog præliminæreksamen i 1946 og var et år i huset, inden hun kom i lære i Toftlund og Omegns Sparekasse. Efter endt læretid var hun ansat to år i Morsø og Omegns Sparekasse i Nykøbing Mors, hvor hun lærte sin mand at kende. Da hendes mand fik job i Kalundborg, fik hun her ansættelse i regnskabsafdelingen i et privat oliefirma. Hun blev gift i 1952 og flyttede sammen med sin mand til Samsø, hvor deres tre børn blev født. Efter syv års øtilværelse flyttede familien til Rønde, hvor Ane Holm var hjemmegående indtil 1970. I det følgende fortæller hun om sit nye arbejdsliv indtil efterlønnen i 1992.

Red.

Da de yngste af vore børn var blevet konfirmeret, mente jeg, at jeg havde aftjent min barnepligt, og jeg fik tid og lyst til at genoptage mit arbejde. Jeg havde i årene uden lønarbejde ikke ligget på den lade side. Forskelligt foreningsarbejde gjorde, at jeg ikke følte mig helt uden for samfundet. Bestyrelsesposter i AOF, teaterforening og idrætsforening optog mig meget. Dette arbejde foregik som regel om aftenen, således at jeg var til rådighed om eftermiddagen, når børnene kom fra skole. Men efterhånden var det ikke nok for mig. Jeg ville ud på arbejdsmarkedet igen og tjene mine egne penge.

Det var ikke svært at få arbejde i disse år. Der var brug for alle. Jeg turde dog ikke søge noget inden for mit fag, som var bank og kontor. Der var gået for mange år, så jeg søgte arbejde i en kiosk og fik det. Nu var springet taget, og da der var gået et stykke tid, fik jeg mod på at søge ind på et mejerikontor. Her skrev jeg regninger ud i lange baner på youghurt, mælk, kærnemælk og meget andet. Det var før indførelse af edb. Det foregik i hånden og med gammeldags regnemaskine. Også det gik fint, og jeg havde nu fået så meget blod på tanden, at jeg søgte ind på Rønde Bibliotek, hvor jeg så blev ansat. Det var en god arbejdsplads, men mit arbejde bestod kun i at sætte bøger på plads, og det var aftenarbejde. Det blev jeg træt af i længden.

Helt tilfældigt spurgte min mand forstanderen for Rønde Højskole, som han havde



Ane Holm ved sit daglige arbejde på Rønde Højskole.

en del kontakt med, om de ikke havde brug for en kontorassistent. Det havde de, og jeg kunne blot komme op og snakke med ham. Det gjorde jeg, og stillingen var min. Jeg var på det tidspunkt i gang med at genopfriske mit kendskab til bogholderi og min færdighed i maskinskrivning. Det fortalte jeg, og det var ingen hindring. Jeg kunne bare afslutte dette. Den 1. marts 1972 begyndte jeg på kontoret på Rønde Højskole.

Nu begyndte en meget dejlig periode i mit liv. Jeg kunne lide mit arbejde, som bestod i at aflaste frøken Sørensen, som var et dejligt menneske at arbejde for. Ja, vi titulerede hende "frøken", som man så tit gjorde dengang. Efter et par år på denne måde rejste frøken Sørensen fra skolen, og jeg overtog hendes arbejde. Nu blev det mere spændende, for nu var det mig, der havde anvaret for, at arbejdet blev gjort og blev gjort rigtigt.

Arbejdet var meget alsidigt. Dagen begyndte med at sortere posten og fordele den til forstander, lærere og elever. Indimellem ringede telefonen. Det kunne være en besked til en elev, en lærer, eller måske var det en kommende elev, der ville have vort program tilsendt. Så måtte jeg selvfølgelig fortælle lidt om, hvad vores skole stod for: Rønde Højskole er en selvejende institution, som er tilsluttet skolerne under Indre Mission og så videre. Kommende elever skulle naturligvis vide, hvad de gik ind til.

Det var ikke sådan, at skolen sorterede elever fra, som ikke havde den rette indstilling. Nej, man tog tværtimod gerne elever fra alle samfundslag og fra alle trosretninger. Man så det som en fordel at have en stor og forskelligartet elevflok, så der kunne skabes en god dialog. Ud over at sortere post og passe telefon bestod mit arbejde i at føre elevregnskabet og stemme det af til revisionen, søge stats- og kommunestøtte til eleverne, afstemme årselevtallet til ministeriet, indberette til de forskellige myndigheder og så ellers, hvad der opstod i dagens løb. Opgaverne var mangeartede og dejligt afvekslende.

Indimellem kunne det selvfølgelig også være stressende hele tiden at blive afbrudt i sit arbejde. Telefonen ringede ofte, og elever og lærere skulle lige ind på kontoret for at undersøge et eller andet. En overgang havde vi mange bistandsklienter på grund af arbejdsløsheden, og deres penge kom aldrig til tiden, syntes jeg . Så var det selvfølgelig kontoret, der skulle ringe og undersøge hvorfor. Jeg har talt med mange socialforvaltninger i min tid på Rønde Højskole, og jeg var ikke altid lige gode venner med dem. Det var jo elevernes interesse, jeg varetog, og jeg syntes, det var synd, at de nogle gange skulle vente flere dage på deres penge. Jeg ved godt, at det var på grund af travlhed på socialkontorerne, men det var ikke mit problem. Jeg havde også travlt.

Der var især pres på, når jeg sad med arbejde, der skulle være færdig til en bestemt dato og sendes til ministeriet. De var skrappe og krævede, at det skulle være inde til tiden, og at det var korrekt. Så var afbrydelser ikke altid velkomne. På den anden side kunne jeg da bestemt godt lide at få en lille pause i arbejdet og få en sludder med en elev eller lærer eller en af de andre ansatte, når de kom ind på kontoret i et ærinde.

Mest spændende var det, hver gang vi fik nye elever. Så kom de mennesker, som jeg havde talt med i telefonen - måske flere gange. Jeg havde dannet mig et indtryk af dem på forhånd, og det skulle nu vise sig, om det holdt stik. Jeg var altid med til at tage imod de nye elever, da den første måneds skolepenge skulle betales ved ankomsten. Det var mit arbejde at tage mod den betaling. Vi fik nye elever til januar, august og november. Så stod skolen på den anden ende.

Det kunne være et problem at få lavet elevlister, før vi fik fotokopimaskiner. Det foregik på den måde, at listerne skulle skrives ud på maskine på en stencil og derefter duplikeres på en farveduplikator. Det kunne drille noget så skrækkeligt. Værst var det, når man fik for meget farve i farvepatronen. Så kunne man risikere, at det hele var

ødelagt. Det var bare om igen. Det var en stor lettelse, da kopimaskinen holdt sit indtog på kontoret. Jeg var lykkelig for ikke mere at skulle trækkes med den gamle duplikator.

Også højskolens værelser skulle være i orden til de nye elever, og indkvarteringen kunne godt give problemer. Rygere og ikke rygere kunne ikke bo sammen. Alderen tog vi også lidt hensyn til, og nogle ønskede eneværelse. Det kunne kun imødekommes, når skolen ikke var fyldt helt op. Vi har også haft problemer med flygtninge, som tilhørte forskellige trosretninger. Det skulle der også tages hensyn til. Jeg husker et år, hvor vi havde kurdiske og iranske flygtninge. De var ved at ryge i totterne på hinanden af politiske årsager. Så måtte der mægles. Man flygter vel ikke fra krig for at skabe den et andet sted.

Det var spændende og dejligt at have kontakt med eleverne og møde så mange forskellige slags mennesker. Vore danske elever var også meget forskellige og havde forskellig baggrund. De kom fra alle samfundslag - lige fra det inderste København til det mørke Vestjylland. Vi havde også en del, som var arbejdsløse. De brugte tiden til et højskoleophold, og mange oplevede her at få et skub både personligt og karrieremæssigt. Reglerne var sådan, at man kunne bibeholde sin understøttelse under et højskoleophold og desuden modtage stats- og kommunestøtte efter gældende regler. På kontoret stemplede vi de arbejdsløses dagpengekort hver 14. dag eller hver måned. På den måde lærte jeg også mange af disse elever at kende.

Vi var tre på kontoret, og jeg var den eneste organiserede i begyndelsen. De første år var jeg dog ikke medlem af HK. Man så helst, at jeg ikke var i fagforening, og jeg var bare så glad for at få arbejde, at jeg ikke protesterede. Der lå vel også det i det, at jeg var gift med en mand i en god stilling. Så jeg var forsørget. Da vi skiftede forstander, meldte jeg mig igen i HK. Jeg kunne ikke lide, at jeg ikke bidrog med noget. Der var trods alt mange kvinder, der var eneforsørgere, og som havde brug for en stærk fagforening, der kunne forbedre forholdene for dem. Så mange som muligt burde slutte op om en stærk fagforening, syntes jeg.

Jeg havde en god arbejdsplads. Vi kunne tale om tingene, og atmosfæren var god på hele skolen. Kontorpersonalet var velkomne til alle arrangementer - også når der skulle festes. Vi skiftedes også til at være med på skolens ture til udlandet. Jeg har været med i Rom, Paris, Berlin og Helsinki. Det var dejlige, lærerige ture med højt humør. Især husker jeg turen til Berlin. Det var inden Berlinmurens fald, og jeg glem-

mer aldrig den store forskel på øst og vest. Lige så snart vi havde passeret grænsen, kunne man se forskellen. Alt virkede forsømt og forfaldent i Østberlin, og man fik det indtryk, at befolkningen havde mistet lysten og håbet. Der var vagtposter over det hele , og bussen blev gennemsøgt. Selv et uskyldigt ugeblad som Alt for Damerne blev beslaglagt, men det var måske mere for at få et blik ind i den vestlige verden, som jo var lukket land for østtyskerne.

Men, der var altså et men ved arbejdet - edb! Det skulle også indføres på vores skole i midten af 1980erne. Jeg husker ikke helt præcist, hvornår vi fik det installeret. Efter et par timers instruktion skulle vi kunne gå i gang med at arbejde med det. Ordentlige kurser fandtes ikke i begyndelsen, og jeg tror ikke, der var nogen - i hvert fald ikke på vores skole - der vidste, hvor svært det kunne være. Der var ingen at spørge. De overordnede kendte heller ikke noget til det, og de mente, det var vores opgave at sætte os ind i det.

Programmerne var i starten meget dårlige. Alt dette blev gudskelov bedre med tiden, men jeg syntes, der gik lang tid, og det ødelagde noget af arbejdsglæden. Jeg følte nok lidt, at det var mig, der var noget i vejen med. Jeg husker, at jeg i julen 1985 skrev i min dagbog: "Nu er ferien snart forbi, og vi skal i gang igen. Bare vi dog ikke havde det edb." Det var svært at passe det daglige arbejde og samtidig lære så meget nyt. Man kunne ikke koncentrere sig 100 procent om apparatet. Telefonen ringede, og kontoret på en højskole kan til tider minde om hovedbanegården i myldretiden. Det var belastende.

Vores forstander blev vældig dygtig til at bruge edb, og efterhånden kunne han hjælpe os med de fleste spørgsmål. Men alle ved jo også, hvor travlt en forstander har. Jeg brændte inde med mange spørgsmål og mange problemer og gik tit hjem fra arbejde med en fornemmelse af, at jeg ikke havde levet op til kravene. I dag kan jeg godt se, at vi skulle have haft en meget bedre oplæring fra begyndelsen. Det ville have gjort overgangen betydeligt lettere. Efterhånden kom vi på nogle korte kurser, og det endte med, at jeg blev helt ferm til det og glad for det.

Som tidligere sagt var arbejdsforholdene gode på højskolen. Vi havde de rigtige kontorstole, godt lys, gode maskiner og det bedste af det hele en god atmosfære at arbejde i. Jeg fik selv lov at tilrettelægge min arbejdsgang. Blot tingene blev ordnet til tiden, var der ingen, der blandede sig. Der var kaffepause hver formiddag, hvor vi alle var samlet i spisesalen.



De praktiske medarbejdere på Rønde Højskole fotograferet foran skolen i efteråret 1982. Fra venstre nr. 1: Ane Holm (kontor), 2: Inge Sørensen (kontor), 3: Edel Damholt (kontor), 4: Ruth Johansen (oldfrue), 5: Edith Lassen (køkken), 6 og 7: køkkenelever, 8: Ulla Pia Clausen (økonoma), 9 og 10: køkkenelever, 11: Ellen Davidsen (rengøring), 12: Ellen Bendtsen (køkken), 13: Lars Arne Bendtsen (pedel).

Ægtefæller og børn var også altid velkomne på skolen til de forskellige arrangementer, og når eleverne var rejst på juleferie, fik vi en dejlig julefrokost, hvor der var en julegave til alle. Det var en aften, vi så frem til. Ved skoleårets slutning i juni var hele personalet på en udflugt med efterfølgende middag og dans. Jeg husker specielt et år, hvor vi alle skulle møde udklædte i festtøj fra gamle dage. Vi startede om eftermiddagen med bus til Den Gamle By i Århus, hvor vi dansede folkedans på de toppede brosten. Det var et festligt og farverigt skue. Både julefrokosten og sommerudflugten var selvfølgelig med ægtefæller eller kærester.

Vi tre inde på kontoret havde også et godt indbyrdes forhold og kendte hinandens familier og forhold. Det gav også et godt netværk, at vi altid kunne tale om det, når der opstod problemer, eller når der var sygdom i familien.

Lønnen var god på Rønde Højskole. I begyndelsen blev der blot aftalt et beløb uden for overenskomsten, men efterhånden fik vi overenskomstmæssig løn, og når vi var

utilfredse med, hvad vi kunne få under overenskomsten, blev vi flyttet op i en anden lønklasse. Vi fik en løn, vi var tilfredse med, og vi kunne også på dette punkt tale os til rette.

Alting får dog en ende - også mit "højskoleophold". Efter 17 dejlige, lærerige og interessante år tog jeg afsked med dem alle. Jeg havde fået lidt slidgigt i nakken, som jeg var bange for skulle udvikle sig til invaliditet. Derfor valgte jeg at gå på efterløn, som er en god ordning, der helst ikke bør afskaffes. Den har givet mig en enestående mulighed for at prøve noget andet.

Jeg tog en week-end-uddannelse som alternativ kostvejleder. Jeg har altid interesseret mig for kostens betydning for kroppen, og det var ikke så hårdt for nakken som kontorarbejdet, hvor meget efterhånden foregår ved en skærm. Jeg håber, at man fremover vil være meget opmærksom på, at arbejdet bliver tilrettelagt på en sådan måde, at man skifter mellem forskellige opgaver.

Det var dejlige arbejdsår på Rønde Højskole, og jeg vil ønske, at alle mennesker på samme måde som jeg kan sige farvel til arbejdslivet med en fornemmelse af at have været en del af et godt fællesskab og at have været værdsat.

Nu slutter livet jo gudskelov ikke med arbejdslivet. Der er gået 10 år, siden jeg holdt på Rønde Højskole, og meget har ændret sig i mit liv. Min mand gennem 43 år er død, og jeg er flyttet til en anden bolig i en anden by. Det har været store omvæltninger og meget hårdt. Dog har jeg fundet ud af, at livet stadig er fyldt med udfordringer, og da jeg er så heldig at være i besiddelse af et godt helbred, prøver jeg at tage disse op. Jeg bor i en andelsbolig, hvor jeg er formand for foreningen, og desuden er jeg formand for HK senior Djursland. Her foregår der mange spændende ting, og herigennem meldte jeg mig til at skrive om mit arbejde på Rønde Højskole. Resultatet er så denne beretning om et arbejdsliv i HK regi.

Vinter, sommer, høst og vår.
Hvad der kommer, husk det går.

Mine arbejdsår ved Grenaa Kommune

Af Tove Astman

Tove Astman er født i Gammelsogn ved Grenaa i 1937. Hendes skolegang begyndte i 1944 i Havnevejens Skole, fortsatte fra 1949 på Vestre Skole og afsluttedes med realeksamen i marts 1954. Som det vil fremgå af det følgende, arbejdede hun ved Grenaa Kommune indtil 1966 og var derefter "hjemmegående", mens børnene var små. I 1973 blev hun ansat ved Boligselskabet Grenaa af 1945, i begyndelsen tre timer daglig, men i løbet af få år blev arbejdstiden længere. Hun gik på efterløn i 1997.

Red.

Den 1. april 1954 kl. 8.00 mødte jeg på Grenaa Rådhus til min første arbejdsdag - med store forventninger, men vel også noget nervøs. Jeg havde i de sidste år i mellemskolen, men især i begyndelsen af realklassen et ønske om at komme i en bank. Sammen med min far havde jeg været i Landmandsbanken i Grenaa for at høre, om man dér havde brug for en elev, men direktøren beklagede, man havde allerede ansat et par unge mænd. Vi prøvede derefter Banken for Grenaa og Omegn, men de antog ikke piger. Onde tunger sagde, at direktørens hustru stod bag denne regel. De øvrige pengeinstitutter blev ikke prøvet. Mine forældre havde en ide om, at de var for små. Især min far mente, at man lærte mere på en arbejdsplads, hvor der var mere end 3-4 ansatte.

I februar måned 1954 søgte Grenaa Kommune en kontorelev, og jeg fremsendte en ansøgning uden egentlig at vide, hvad arbejdet gik ud på. Skoleåret sluttede dengang 31. marts, og den 23. marts 1954 modtog jeg et brev fra Grenaa Byråd, som lød: "I sit møde i går vedtog byrådet efter ansøgning at ansætte Dem som elev i den kommunale administration fra 1. april 1954. Lønnen er som allerede tilkendegivet Dem 1.200 kr. årlig, stigende hvert år med 300 kr. indtil 2.100 kr., hvortil kommer dyrtidstillæg efter hovedorganisationernes ordning, for tiden 1.260 kr. årlig." Brevet var det eneste bevis, jeg fik, på min ansættelse som elev. Det blev blot aftalt, at jeg skulle begynde på socialkontoret, og efter to år skulle jeg flyttes til kæmnerkontoret.

Jeg og en parallelklassekammerat blev ansat samme dato, og vi blev hilst velkommen af kæmner Henry Eldrup. Vi fik en kort beskrivelse af arbejdsgangen på rådhuset og fik at vide, at man naturligvis ikke måtte fortælle om de interne sager, vi fik kendskab til, heller ikke til familie eller venner. Derefter gik turen rundt på hele rådhuset, der var i den bygning på Nytorv, hvor der i dag er domhus. Vi skulle hilse på alle de ansatte. Det vil sige 20 personer inklusive borgmesteren.

Lønnen skulle vi have udbetalt månedsvis forud, men vi fik dog ikke løn den dag, vi begyndte. Den 1. maj 1954 blev en stor dag for mig. Da fik jeg udbetalt min første løn, 410 kroner. Samtidig fik vi at vide, at vi skulle melde os ind i HK. Vi fik blot oplyst, at det var vores fagforening, og hvad der ellers lå i det, måtte vi selv spørge os frem til. Der blev nu aldrig brug for støtte derfra. Alle fik løn efter de gældende overenskomster og var tilfredse med det. Den daværende formand for HK i Grenaa, Ejner Pedersen, var fuldmægtig på kæmnerkontoret, men det mærkede vi aldrig noget til. Hvis han endelig skulle til møde ude i byen, foregik det som regel efter arbejdstids ophør.

Socialkontoret, som blev min første arbejdsplads, var placeret i stueetagen og bestod af forkontoret, socialinspektørens kontor samt et lille samtalerum. Foruden socialinspektøren var der ansat en overassistent, to assistenter og én elev. Vi var placeret i "rangorden", således at overassistenten sad nærmest socialinspektørens kontor og jeg som elev "nederst".

Den daværende socialinspektør var utrolig dygtig, men han have nogle ideer om, at der skulle laves statistikker over de mindste detaljer i det daglige arbejde. Han havde været fuldmægtig i Statistisk Departement. Han gik meget op i postjournalerne, og allerede på min første arbejdsdag fik jeg overdraget arbejdet med at føre journalerne over ind- og udgået post. De bestod af A3 ark, som var opdelt i kolonner: fra/til institutioner eller amt/ministerium, "alm. personer" samt brevets indhold, og man måtte kun bruge én linie pr. brev. Den første i hver måned fik socialinspektøren journalerne ind på sit kontor. Her sad han så og lavede sin statistik, som vi aldrig så. Journalerne blev herefter arkiveret, og jeg kan ikke huske, at vi senere gjorde brug af dem.

Jeg fandt, at det var spild af tid med det arbejde, men senere må jeg indrømme, at man faktisk lærte meget ved at skulle læse både ind- og udgået post. Men hvor var det vanskeligt først at skulle vurdere, om brevet var fra eller til en institution eller privat og derefter med 10-12 ord beskrive indholdet i brevene. Dengang brugte man ikke



De ansatte i Grenaa Kommunes administration var på en årlig udflugt. Fotografiet er fra en sådan i 1954. 1: Hans Chr. Andersen, 2: Tove Andersen, 3: Ingeborg Pedersen. 4: Ejner Pedersen, 5: Thorvald Andersen, 6: Misse Bøgh Nielsen, 7: Fru Abildtrup, 8: Niels Erik Abildtrup, 9: Karen Bente Madsen, 10: Nanna Eldrup, 11: Henry Eldrup, 12: Anna Dahl, 13: Grethe Kristensen, 14: Agnes Dahl, 15: Tonni Hauge, 16: Kirsten Bech, 17: Lis Gertsen, 18: Gerda Rasmussen, 19: Tove Astman, 20: Knud Møller.

en overskrift på brevene som i dag. Det var noget helt andet end at skrive dansk stil eller læse verdenshistorie, som jeg kendte fra skolen.

Den første dag fik jeg også overdraget "æren" af at skulle rense og fylde socialinspektørens blækhus. Han skrev med gammeldags pen og blæk. Hans underskrift var meget karakteristisk med et par "sløjfer", der blev udført med så stor kraft, at en fyldepen ikke kunne have klaret det. Men det resulterede også tit i et par blækklatter på brevene.

Den første tid på kontoret gav mig mange overraskelser med hensyn til de personer,

der kom. Især gjorde det stort indtryk på mig, at en del mennesker fik "kommunehjælp", og hvor lidt de måtte klare sig for. En del fik deres hjælp i form af rekvisitioner. Det drejede sig om personer, der kunne finde på at bruge penge, der var beregnet til tøjindkøb til deres børn eller dem selv, til luksusindkøb.

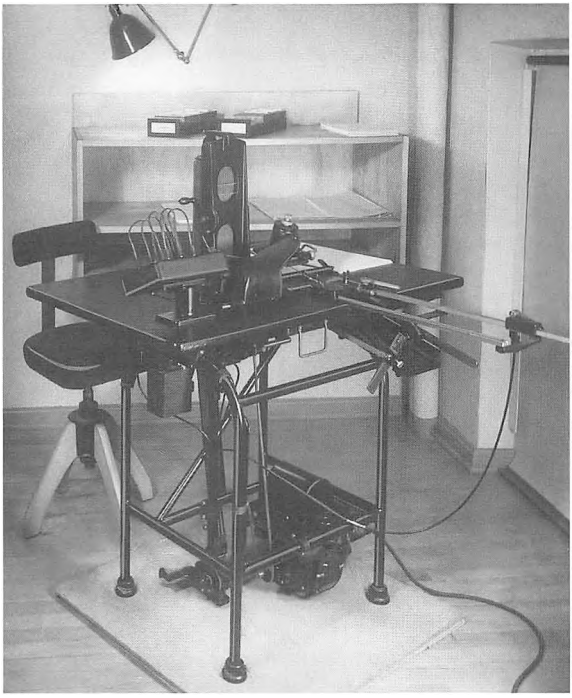
En stor del af de personer, der modtog kommunehjælp, boede også meget dårligt. Kommunen rådede over nogle "barakker" af træ, som lå på Nygade ved siden af svineslagteriet. Standarden var her meget dårlig, og beboerne havde for eksempel fælles WC i nogle gamle skure, som lå få meter fra beboelsen. Hovedparten af beboerne i bebyggelsen kom to gange om ugen på socialkontoret. Onsdag skulle en ansøgning om hjælp afleveres, hvorefter udbetalingen foregik om fredagen.

Der var just ikke rift om at betjene disse klienter, og som den yngste og den, der sad lige ved døren, måtte jeg tage min andel. Mange af dem havde ingen uddannelse, og de havde svært ved at få arbejde. Alene deres adresse gjorde, at der var firmaer, som slet ikke ville ansætte dem. De kunne måske få lidt arbejde på havnen ved lastning eller losning af skibe, men da det de fleste gange kun drejede sig om en eller to dages arbejde om ugen, fik de supplerende kommunehjælp.

Jeg må indrømme, at mange af klienterne fik en meget dårlig behandling, når de henvendte sig på socialkontoret. Et par af de ansatte talte ligefrem nedsættende til dem, og det var der slet ikke nogen grund til. Det var meget sjældent, at vi havde besøg af klienter, der var utilfredse med den hjælp, de fik udbetalt.

Vi havde også kontakt med den gruppe af ældre personer, som fik "aldersrente". Utroligt mange af dem var nærmest selvudslettende, når de henvendte sig på kontoret. Her blev jeg også temmelig overrasket over at erfare, hvor lidt man fik udbetalt. Enlige og ægtepar, som ikke havde formue, kom og søgte om hjælp til blandt andet briller, tandproteser eller lignende. Deres ansøgninger skulle vi påtegne og videresende til socialudvalget, hvis opgave det var at tage stilling til ansøgningerne og bevilge penge.

I forbindelse med udbetaling af aldersrente var det min opgave at "trykke" lønningsposer og udbetalingslister. Til dette arbejde benyttede vi såkaldte adremaplader. Det vil sige små metalplader forsynet med registreringsnummer, navn og adresse på hver enkelt modtager. Vi lånte adremamaskinen på Grenaa Gasværk, og to gange om måneden cyklede jeg ned til gasværket. Omkring den 20. hentede jeg plader, der en-



Denne adresseringsmaskine stod på Grenaa Gasværk, og den blev brugt af Grenaa kommunale Værker i forbindelse med opkrævning af betaling for el, gas og vand. Men som det fremgår af Tove Astmans beretning, blev maskinen også brugt ved udbetaling af aldersrente. – Adresserne var præget på en lille metalplade, og fra den kunne de påtrykkes regninger og kuverter. Adresseladerne blev fabrikeret af et firma i Århus, og nye og rettede plader skulle bestilles dér.

ten skulle rettes eller helt udgå i forbindelse med dødsfald. Plader til rettelse eller nye skulle bestilles i Århus. Omkring den 25. i måneden tilbragte jeg så 2-3 timer på gasværket i et lille rum, hvor man dårligt kunne stå oprejst. Maskinen var anbragt her, da den støjede temmelig meget, når den var i brug. I dag ville det bestemt ikke være tilladt, at man skulle arbejde under disse forhold.

Efter godt to år på socialkontoret blev det min tur til at komme på kæmnerkontoret, der på det tidspunkt rummede både skatteindbetalingssted, hovedbogholderi, incassoafdeling og folkeregister. Alligevel var vi kun 6,5 personer på kontoret, idet pantefogden havde en del af sit arbejde på skattekontoret.

Det blev nogle dejlige år, jeg fik i den afdeling. I den første tid var det først og fremmest brugen af kasseapparatet, jeg fik til opgave at sætte mig ind i. Næsten alle skatteindbetalinger foregik direkte på kontoret, og kun få skatteborgere indbetalte via giro. Indbetalingerne var fordelt over otte rater, således at hver tredje måned var skattefri, men i denne måned skulle der til gengæld betales for gas og el. De første fem

dage i måneden var der altid rigeligt at se til. Efter kort tid blev det også min opgave at foretage den daglige kasseopgørelse, og det var altid spændende at se, om min opgørelse passede med kassererens beholdning. Det var desværre ikke altid tilfældet, og så var der ikke andet at gøre end at begynde forfra.

I løbet af de fire års læretid var der også handelsskoleundervisning, der skulle passes. Vi gik på skole i vinterhalvåret i tre år og afsluttede med eksamen den 1. juni 1957. Hermed fik jeg bevis for statskontrolleret handelsmedhjælpereksamen med fremmede sprog for kontorlærlinge. Undervisningen foregik om aftenen på Vestre Skole. I to år gik jeg tre aftener om ugen, men det tredie år valgte jeg stenografi som frivilligt fag. Den vinter var der altså ikke megen fritid, når man havde fire aftener besat med undervisning. Det mest ærgerlige var, at jeg aldrig fik brug for faget, hvor jeg endda fik ug i eksamenskarakter. Borgmesteren var den eneste på rådhuset, som benyttede sig af en stenograf, og hans assistent klarede den opgave.

Læretiden var interessant, og jeg fik kontakt med utrolig mange mennesker. Den 31. marts 1958 var Lis og jeg så "udlært", men vi fik ikke noget direkte bevis, og der var ikke oprettet lærekontrakt. Dagen blev markeret ved en sammenkomst om aftenen, hvor Lis og jeg gav smørrebrød, og kommunen gav en øl eller en vand til de ansatte.

Efter at jeg var udlært, blev jeg ansat på kæmnerkontoret, men jeg prøvede også at arbejde på skattekontoret. I den tid, der var "ligning" - det vil sige gennemgang af selvangivelser -, blev jeg udlånt til skattekontoret i 5-6 uger. Det var en travl tid, og vi havde en del overarbejde. Selve ligningsarbejdet skulle udføres i januar kvartal, således at indberetningerne til hulkortcentralen skete i så god tid, at byrådet den 1. april kunne få oplyst, hvor meget man fik ind i skat i det kommende år.

Ligningsarbejdet bestod for mit vedkommende i at skulle kontrollere, om oplysningerne på selvangivelserne stemte overens med de oplysningssedler, som arbejdsgiverne havde indsendt.

Et mere interessant arbejde var gennemgang af ejendomsskemaerne for husejere. I de år kunne vi få mange diskussioner med ejerne. Hvis vi syntes, at udgifter til for eksempel et tømrerarbejde var for store, blev ejerne anmodet om at fremvise regning for det udførte arbejde. En flot yderdør var måske efter vores mening en forbedring af ejendommen, mens ejeren bedyrede, at den skulle regnes til almindelig vedligeholdelse. En repræsentant for ligningskommissionen måtte så hentes, hvorefter vi

som regel blev enige om, at halvdelen af beløbet var fradragsberettiget. Disse afgørelser var ikke altid lige retfærdige.

Som kommuneassistent var jeg også et par gange vidne ved borgerlige vielser. Nogle brudepar kom selv med venner eller familie, som blev indskrevet som vidner, men ellers blev der hentet et par ansatte. Jeg husker især et brudepar, som blev viet i 1959 eller 1960. Bruden kom på cykel, og brudgommen kom gående. Nogle mente, at han havde drukket sig mod til på "Landmanden", som vi kaldte Landmandshotellets restauration på Lillegade. Efter vielsen cyklede bruden straks derfra med brudebuketten "smækket" i bagagebæreren, mens gommen gik slukøret efter.

I forbindelse med byråds- og folketingsvalg var de fleste af os på kæmnerkontoret tilforordnede. Afstemningen foregik i rådhusets byrådssal på 1.sal. Det var altid en stor oplevelse, og især til byrådsvalgene var stemningen høj. Mange af kandidaterne var også tilforordnede, så selvom de ikke måtte "agitere" den dag, var alle meget ivrige efter at hjælpe vælgerne. Især de ældre fik megen opmærksomhed.

Den årlige sommerudflugt var en af de begivenheder, alle så frem til. Alle medarbejdere deltog med ledsager. I forvejen havde et festudvalg tilrettelagt turen, som foregik i bus. Vi startede om formiddagen, og inden frokost besøgte vi som regel en herregård eller et slot på Djursland. Alle medbragte selv frokosten, som blev nydt i "det grønne". Øl, vand og den kolde snaps havde festudvalget altid sørget for. Snapseflaskerne var et par dage i forvejen blevet indleveret til det lokale frysehus, og når de blev afhentet inden afgang, var det blot nogle "isklumper", vi fik udleveret. Men til frokost nød vi de kolde genstande. En enkelt gang måtte vi på grund af regnvejr hurtigt finde et forsamlingshus, som så måtte agere "det grønne". Der var altid højt humør på disse ture uanset vejret. Der var en meget afslappet tone blandt deltagerne, og på disse dage så man bort fra "titlerne".

Eftermiddagskaffen kunne vi naturligvis ikke springe over. Den blev indtaget på en kro, og det var en selvfølge, at vi skulle have kringle eller lagkage til kaffen. Jeg har senere undret mig over, hvordan vi klarede sådan en dag, for om aftenen var der middag med tre retter. Nogle gange kørte vi tilbage til Grenaa, hvor vi lige kunne nå hjem og skifte tøj, inden vi mødtes til aftenens middag. Men vi har også sluttet af på en kro eller et hotel uden for byen. Vi var for eksempel et år på Varna i Århus.

Jeg arbejdede ved Grenaa Kommune på fuld tid indtil den 1. august 1963. Jeg var i



Fotografi fra skatteligningen på Grenaa Kommunes daværende rådhus på Nytorv - taget i marts 1963. Siddende forrest fra venstre: Tove Astman, Agnete Holm og Villy Nielsen. Stående bagved fra venstre: Minna Henriksen, Arne Jessen, Ejner Pedersen og Henry Eldrup.

1960 blevet gift med Arne, og vores første datter blev født i oktober 1963. Jeg valgte at være hjemmegående i ca. et halvt år, hvorefter jeg atter begyndte på kæmnerkontoret, men kun fire timer dagligt. Mit arbejde bestod da mest i at være sekretær for kæmner Henry Eldrup, men da jeg kendte arbejdsgangen fra tidligere, gav jeg også en hånd med i ekspeditionen. Det blev til et par dejlige år, men da vores søn meldte sin ankomst, sagde jeg endelig farvel til Grenaa Kommune som arbejdsplads i juni 1966.

Jeg var herefter på hjemmefronten indtil den 1. januar 1973. I 1970 blev vores yngste datter født, og jeg nød disse år derhjemme. Alligevel savnede jeg kontakten med andre, og da jeg i oktober 1972 fik en henvendelse fra den kommende forretningsfører for Boligselskabet Grenaa af 1945 om ansættelse som assistent, sagde jeg straks ja. Den 1. januar 1973 begyndte både forretningsfører Frede Frandsen og jeg på boligselskabets kontor, som dengang havde adresse på Fasanvej 22. Det blev til godt 24 år på denne arbejdsplads, hvor der altid kom mange personer. Jeg gik på efterløn den 1. april 1997.

Min tid i "Væsenet"

Af Aase Bendixen

Aase Bendixen er født i Grenaa i 1922 – i en lejlighed på Østergade, som hun efter sit arbejdsliv flyttede tilbage til i 1997. Skolegangen foregik i købstadens eneste kommuneskole, nu Vestre skole, hvor hun tog mellemskoleeksamen i 1937. Fra 1938 til 1945 havde hun forskellige kontorpladser i hjembyen samtidig med, at hun gik på handelsskole og tog kurser i maskinskrivning og stenografi. Først var hun ansat i assurandørkompagniet Baltica, derefter på Grenaa Folketidende og senere igen på Grenaa Postkontor. Det skal vi høre mere om. Efter halvandet års ophold i Sverige blev Århus stedet, hvor hun havde sit arbejdsliv. Først på chokoladefabrikken Elvirasminde i syv år og derefter i Magasin du Nord, indtil hun som 61-årig gik på efterløn i 1983. Hun havde dog stadigvæk kontakt til sin arbejdsplads og fungerede som afløser, indtil hun blev 70 år.

Red.

Fra den 1. april 1940 var jeg i to år ansat på Grenaa Folketidende, og dér var jeg meget glad for at være. Jeg blev ansat til den løn, jeg forlangte – nemlig 100 kroner om måneden, og så var der frynsegoder i form af gratis avis og gratis biograf.

Det var en dejlig tid. Der skete så meget. Vi var ikke så mange på kontoret, og der var tryk på, når nogle møder skulle refereres. Jeg blev også sendt af sted, selv om jeg ikke var journalist. Redaktøren mente, at jeg godt kunne klare en sådan opgave. Så ville han pudse det, jeg havde skrevet af, rent journalistisk.

Den 9. april 1940 kom jeg også på kontoret. Journalisterne havde været der længe og fortalte os, hvad der var sket – at tyskerne havde besat landet. En af mine opgaver var hver morgen at cykle til posthuset og hente posten i boksen, men den morgen var der en underlig stemning i byen. Folk stod rundt omkring og diskuterede det, der var sket. Jeg måtte også lige hjem for at fortælle nyheden, og jeg var så chokeret, at jeg græd og græd. Mor trøstede mig med, at det nok ikke ville vare så længe, før alt var normalt igen. Det kom desværre ikke til at slå til.

Grenaa Folketidende var et sted, hvor der altid skete noget, og hvor nyhederne samledes. Det var en venstreavis, og byen havde et borgerligt flertal med en venstremand som borgmester. Venstrepolitikken blev også drøftet derhjemme, og det blev jeg præget af i de unge år. Min far var i omkring 20 år i byrådet for venstre. Alligevel pressede han mig til at forlade avisen.

Han og postmester Sørensen fik mig til at søge en ledig stilling på Grenaa Postkontor. Her kunne jeg få pension, når jeg blev 65 år, men tænker man på det som 19-årig? Faktisk håbede jeg på, at de ovre i Postdirektoratet ville synes, at mine karakterer i fremmede sprog var for dårlige til, at de kunne bruge mig. Men nej, jeg fik pladsen, og det var med blødende hjerte, jeg sagde farvel til Grenaa Folketidende og begyndte på postkontoret.

Det blev ikke så slemt, som jeg havde troet. Nu var jeg her, og så var det om at få det bedste ud af det. Når man ser positivt på det, bliver det også godt. Jeg opdagede at "væsenet" så anderledes ud, når man var bag skranken end foran. Det var nogle søde mennesker, jeg kom ind til, og de tog godt imod mig. Men det var en forandring at komme fra en privat virksomhed til en etat.

På posthuset var der en overassistent, en assistent, en elev og to kontorassistenter samt alle postbudene. Som kontorassistenter skulle vi passe rigstelefonen og telegrafen og afløse ved pakkeindleveringen. Det hele var meget gammeldags. Rigstelefonen var afskærmet af en glasvæg, og der var et gammelt omstillingsbord med to linier til København og tre til Aarhus. Den gang kunne man ikke bare trykke på et par knapper og derved få forbindelse rundt om jorden. Man måtte pænt vente, indtil forbindelsen var igennem, og det kunne godt vare flere timer.

Grenaa var og er en fiskerby, og vi havde megen telefontrafik, når bådene var kommet ind med fisk, der hurtigt skulle sælges. Det foregik på den måde, at fiskeeksportøren ringede til os og bestilte et nummer – for eksempel i Hirtshals. Så skulle vi først have en linie klar til Aarhus. Dér skulle de have en linie klar til Holstebro og derfra en linie til Hirtshals. Det var i krigens tid, og der var ikke mange telefonlinier. Der skulle ikke meget til, før det hele stoppede et sted.

Efterhånden som jeg havde været på postkontoret i nogen tid, lærte jeg, hvordan jeg



Omtrent således så Grenaa Postkontor ud, da Aase Bendixen blev ansat i 1942. Fotografiet er fra ca. 1920, men der var kun foretaget mindre ændringer frem til 1940erne. J. A. Nielsen har noteret følgende om personerne. Fra venstre: 1: posthud Højfeldt, 2: postelev Esther Petersen (fra Lyngby, senere fru toldforvalter Baagø), 3: postmester Thrane Larsen, 4: postassistent Vinther, 5: posthud Aksel Aadorf, født Jacobsen, 6: ukendt kunde ved skranken, 7: ukendt, 8: postekspedient Rosenkilde, 9: postelev Gerda Hansen, Havnevej 128a.

kunne sno mig og få telefonsamtalerne hurtigt igennem. Når det så var lykkedes, og fisken var godt solgt, fik jeg ros af fiskeeksportøren. Der kunne også ske det, at der blev der sendt nogle rødspætter op til os med havnebilen. Især Thorbjørn Christensen var god ved os. Han var på den tid den mindste fiskeeksportør i Grenaa, men jeg ved, at han, inden han solgte sin forretning, var Baltica's største kunde, hvad bilforsikring angik. Sådan kan det gå.

Vi fik et nært forhold til alle dem, vi kendte via telefonekspeditioner. Telegrammer blev også sendt pr. telefon til Aarhus, og man skulle kvittere med navn. Derved lærte vi også dem at kende ved navn. En sommerdag stod der tre piger (damer) inde ved skranken på posthuset og ville tale med mig. De var fra telegrafen i Aarhus, og de var på ferie i Fjellerup. De ville lige se, hvordan vi så ud. Det blev til et langt og varmt venskab, og den ene er i dag stadig min gode veninde.

Vi var to, der afløste hinanden ved telefonen, og vi havde åbent til klokken 21. Vi havde meget at se til. Telefonerne kimede i ét væk, og fik man så et langt telegram, som

man skulle skrive samtidig, så brændte det ofte på. Jeg husker, at jeg havde en assistent fra Aarhus, der skulle lære mig op. Han fortalte mig, at jeg skulle passe på. Opdagede de i Aarhus, at jeg var ny, kunne de godt finde på at lave et langt telegram og så sige, at det bare var gas.

Jeg sad så en middagsstund helt alene, da der blev meldt et telegram til Grenaa Dampvæveri på 42 ord på fransk, og jeg havde aldrig lært fransk. De måtte stave hvert ord for mig, og telefonerne kimede. Jeg blev mere og mere nervøs, og pludselig gik det op for mig, at de ville lave gas med mig. Sur blev jeg og skældte ud. De skulle ikke have mig til grin, fordi jeg var ny, og så afbrød jeg. Det varede ikke længe, før jeg havde vagtchefen i røret. Det var altså rigtigt nok med dette telegram. Jeg forklarede, at jeg ikke kunne fransk, og at jeg sad helt alene og skulle passe telefonen samtidig. Det kunne han godt forstå og bad mig om at få fat i en, som kunne tage telegrammet. Det blev så ordnet.

Telefonregnskabet skulle vi også passe. Der blev lavet en lille lap papir for hver telefonsamtale, og vi skulle holde øje med, hvor længe der blev talt. Vi tog også mod post til fyrskibene, og når så fyrinspektionsskibet kom i havn, skulle besætningen ringe hjem til deres koner. Når vi om aftenen sad alene i det store hus, kunne vi godt snakke og pjatte med kunderne.

- - - - - - -

Telefonforbindelsen til Anholt var et helt kapitel for sig. Den var trådløs og altså baseret på radiosignaler. Vi talte i en mikrofon og lyttede til en højtaler, men forbindelsen var tit i uorden. Ude på Stensmarks jorder ved Fornæs var der bygget en relæstation rettet mod Anholt. Hvis der var forandringer i vejret, virkede den ikke, og vi måtte så ringe til Stensmarks ejer, Albert Ric-Hansen, der gik ud og stillede på relæerne, indtil forbindelsen virkede igen.

Jeg fik et meget nært forhold til frøken Grentzmann, som passede stationen på Anholt, og til mange andre på øen. Det var som sagt i krigens tid, og det var svært at få varer. Efterhånden havde mange fået den vane, at de afgav ordre på varer til mig, som jeg så skulle købe i Grenaa og få sendt over til dem. Det skete som regel dagen, før "Vera" skulle sejle til øen. Sådan hed det skib, der en gang om ugen sejlede fra Grenaa til Anholt.



Fotografi fra slutningen af 1950erne, da Aase Bendixen var ansat på Magasin du Nord's kontor i Århus. Hun sidder i leverandørbogholderiet ved regnemaskinen til højre i billedet. Hendes arbejde var blandt andet at regne fakturaer efter samt udregne detailpriser på varer. Kontoret var i kælderen under den store forretningsbygning på Immervad i Århus.

Jeg havde aldrig set nogen af øboerne, men da foråret kom, og jeg havde nogle dage fri, blev det bestemt, at jeg skulle tage til Anholt med en fiskerbåd. Jeg skulle dog først have tilladelse fra den tyske besættelsesmagt. Da jeg kom til Anholt, var flagene oppe, og havnefogeden stod på kajen. Jeg spurgte om, hvad der skulle foregå. Ja, det var alt sammen til ære for mig - for alle de indkøb, jeg havde ordnet for dem.

Jeg skulle nu besøge alle, som jeg jo kun kendte af navn, men det var svært at få invitationerne til at falde i hak. På den måde lærte jeg noget om, hvordan et øsamfund er. Man spiser, når man er sulten, går i seng, når man er træt, står op, når man har udsovet. Det eneste, man tidsmæssigt rettede sig efter, var bådenes ankomst fra Grenaa og København. Dengang var der også sejlrute til København. Denne tur til Anholt var en oplevelse, som jeg sent glemmer.

En sen aften, da jeg var hjemme, blev jeg ringet op af Lyngby Radio. De kunne ikke høre, hvad Anholt sagde, men på morse havde de bedt om hjælp. Så måtte jeg ned på postkontoret og lukke op. Det var også meget nødvendigt at få forbindelse. Der skul-

le sendes et ambulancefly over til øen for at hente en patient til sygehuset. Det blev ordnet, og alt gik godt.

I min tid på postkontoret blev næsten hele personalet udskiftet på nær postmesteren. Han var en snurrig fyr, og vi sagde altid, at det var fruen, der var postmester. Han skulle op og spørge hende, når der skulle tages en bestemmelse. En dag kaldte han mig ind på kontoret, og jeg tænkte, at jeg havde gjort et eller andet forkert. Men det var kun for at sige, om jeg ikke godt ville tiltale ham i tredje person og ikke sige "De" til ham. Vi grinede alle, da jeg kom ud og fortalte det.

Vi skulle spare på alt, og vi sad på nogle elendige stole, der ikke kunne køre. En dag kom overpostinspektøren på inspektion og så de dårlige stole, vi havde. Så fik vi nye stole og hovedtelefoner, så vi havde begge hænder frie. Der blev også indlagt centralvarme i stedet for de kakkelovne, vi skulle fyre i.

Jeg havde tænkt mig at søge forflyttelse til Århus, når krigen var forbi, men postmesteren syntes, det var en dårlig ide. Så skulle der nemlig oplæres en ny på kontoret. Far og mor skulle have sølvbryllup i november 1945, og jeg ville ikke rejse hjemmefra før efter dette tidspunkt. Men når jeg ikke kunne blive forflyttet til Århus, måtte jeg finde på noget andet.

En af vore daglige kunder på posthuset var en skibsmægler med forbindelser til Gøteborg, og jeg dristede mig til at spørge ham, om han via sine forbindelser dér havde mulighed for at finde et sted, hvor de havde brug for en ung pige i huset. Det lykkedes, og i februar 1946 ankom jeg til Sverige og var der i halvandet år.

I min tid i Grenaa har jeg aldrig måttet kæmpe for at få en plads. De er bare blevet mig tilbudt, og jeg kan godt se, at jeg er blevet forkælet og har aldrig været arbejdsløs. Nu ville jeg selv væk fra Grenaa, og jeg var både glad og sørgmodig. Da jeg kørte med toget, vidste jeg godt, at jeg aldrig ville komme tilbage for at bosætte mig. At jeg så i 1972 købte et sommerhus ved Grenaa Strand, er en anden sag.

Jeg har alligevel altid syntes, at jeg hørte til i Grenaa. Her er min rod, og hertil kom jeg så tilbage i 1997 efter 50 års fravær - for at ende mine dage i mit gamle fødehjem.

Efter 30 år med møbler endte jeg i HK

Af Erik Danielsen

Erik Danielsen er født i Kolind i 1929. Efter præliminæreksamen fra Ryomgård Realskole i 1946 kom han i handelslære i et isenkramfirma i Århus. Han aftjente værnepligten 1949-1950 og vendte tilbage til lærepladsen, indtil han i 1951 gik over i møbelbranchen med henblik på at indtræde i sin fars forretning. Det gjorde han i 1953 efter en kontorplads på en møbel- og madrasfabrik i Hjørring og en plads som ekspedient i en lille møbelforretning i København. Her begynder hans beretning.

Red.

Min chef i A. C. møbler på Gasværksvej i København solgte i foråret 1953 sin forretning, og jeg blev opsagt i min stilling som ekspedient. Jeg var i kontakt med en afdelingschef i Daells Varehus, der gerne ville have mig ind i møbelafdelingen, men da jeg fortalte min far dette, spurgte han mig, om jeg ikke godt ville komme hjem til Kolind. Han var ved at køre træt i arbejdet med sin møbel- og snedkerforretning i byen. Han havde alt for meget at lave og ville gerne, at jeg kom hjem og aflastede ham. Det lovede jeg så at gøre, selv om min forlovede, Ellen, også var flyttet til København.

Den 1. maj 1953 kom jeg hjem til Kolind. Der var ikke sket de store ændringer, siden jeg i 1940erne var mælkedreng og kendte næsten alle mennesker i byen. De fleste af forretningerne havde de samme indehavere, og det var stort set de samme håndværksmestre. Efter byens størrelse var - og er - det en god handelsby. - Der var for eksempel på det tidspunkt fem købmænd foruden brugsforeningen, fem forretninger, der handlede med tøj og og andet manufaktur, to cykel- og radioforretninger, to møbelforretninger, tre bagerforretninger, to slagtere, to skotøjshandlere og to store landbrugsmaskinforretninger. Hertil kom en del andre forretningstyper, hvoraf der kun var en enkelt: isenkræmmeren, cigarforretningen, farvehandelen, legetøjsforretningen "Tatol", mælkemanden og byens elinstallatør.

Der var også fem-seks damefrisørsaloner, to barber- og frisørsaloner og en del hånd-

værkere, der havde deres lille udstilling af egne produkter, for eksempel bødkeren, træskomanden og de to sadelmagere. Der var også mange forskellige håndværkere uden butik, men med værksteder, blandt andet to smede, tre mekanikere og en karetmager.

Mange af disse forretningsmænd og håndværkere var nogle snurrige størrelser. En af dem var den gamle bagermester Rask. Han gav mange af de andre håndværksmestre og forretningsfolk øgenavne, der kunne referere til deres udseende, gangart, eller deres erhverv. En mand, der haltede lidt, kom til at hedde "jen op og to i mente", en murermester, der ikke hørte til de store, hed "Sokkelmureren". Murermester Jacobsen fik navn efter en tegneseriefigur "Vilstrup", der idag er totalt ukendt. Han blev næsten ikke omtalt ved andet end dette navn, og en ung dame i Banken for Kolind og Omegn tiltalte ham en gang ved dette navn. Han tog det meget pænt, men hun blev jo noget rystet, da hun bagefter fik forklaret sagens rette sammenhæng.

Flere af de ældre forretningsfolk og mestre havde også vaner, som de holdt højt i hævd: Den daglige tur til barberen for at få skægget raget af, samtidig med at de ordnede verdenssituationen. Nogle af dem gik bagefter ned på Drasbeks Hotel for at få den daglige formiddagspilsner, der sommetider kunne blive til flere.

Grunden til, at alle disse forretninger og håndværkere i Kolind trivedes så godt, var dels byens gode opland, dels de vidt omkring berømte markeder. Den anden onsdag i hver måned strømmede folk til byen. Det var jo navnlig bønder, der skulle til marked for at handle grise, kreaturer og heste. Jeg kan ikke selv huske meget om kreaturhandelen, men hestene og grisene havde vi på nærmeste hold. Grisehandelen foregik i en ret stor hal lavet af bølgeblik, som lå over for vores møbelforretning.

Hestene var stillet op i lange rækker, og der var virkelig mange. Et stykke jord foran vores forretningsfacade hørte til markedspladsen, og her var der også en række heste. Det er sket mere end én gang, at en urolig hest er gået ind gennem en butiksrude. Jeg erindrer også, at en urolig hest sparkede en dreng, der tilfældigt kom forbi, i hovedet, så han blev dræbt på stedet. Han blev båret ind til vores nabo, sadelmager Knudsen.

I min drengetid kom hestehandlerne om morgenen kørende i hestevogne med en lang række heste bundet bag i vognen. Jeg husker især en hestehandler fra Auning, der kom med sådan en lang række heste. Han havde som medhjælper en hestetræk-

ker, der var meget speciel. Han var forsynet med en meget lille næse og kunne ikke tale rigtigt. Han kunne kun hviske højt, og han blev kun omtalt som "Hvæseren fra Auning". En anden temmelig original person og hestetrækker var Svend Kartinus, der var noget usympatisk. Disse hestetrækkere skulle ved en slags salgsdemonstration vise interesserede købere, hvordan hestene gik, og hvordan de travede.

Det var sjovt at overvære en hestehandel. Der var en masse tingen og prutten om prisen. De, der handlede, skiftedes til at slå hinanden i håndfladerne, når de enten afgav et tilbud eller gik ned i pris. Sommetider skulle der en opmand til at mægle, før prisen kunne accepteres af begge parter. Langt om længe kunne handelen så bekræftes med endnu et håndslag, og der skulle næsten altid drikkes lidkøb. Alle involverede parter - også hestetrækkeren - skulle have en øl eller en dram, sommetider begge dele, på Hotel Kolind.

Hvis det nu havde været en god dag med mange handler, havde nogle hen på eftermiddagen drukket for meget "lidkøb", og så blev der tit ballade og slagsmål. Det trak mange tilskuere, og det så vi drenge altid hen til som markedets største begivenhed. Jeg har flere gange set omtalte Svend Kartinus blive smidt i åen, fordi han var så fræk. Blev der for meget ballade inde i krostuen, ringede værten, Hougård, efter politiet. Så kom den lokale betjent, Pedersen, sammen med en kollega, der som regel var Techen fra Tranehuse eller hans bror fra Femmøller. I løbet af kort tid havde de fået skabt ro uden at optage rapport. De var bomstærke alle tre.

Jeg skulle altså til at hjælpe min far med at passe virksomheden. Foruden møbelforretningen havde vi snedkerværksted med fire svende og et par lærlinge, og vi lavede både bygningssnedker- og møbelsnedkerarbejde. Vi havde også en lille fabrikation af chatoller, der blev solgt over hele landet af et par repræsentanter, som også solgte møbler fra andre fabrikker. De havde hver deres distrikt, hvor de på provisionsbasis formidlede salg til møbelhandlerne. Selv om der var tale om håndværk, kaldte vi engrosvirksomheden med chatoller Kolind Møbelfabrik. Vi solgte også nogle stykker af disse chatoller i forretningen på Gasværksvej i København.

Jeg skulle nu tage mig af kontorarbejdet og regnskabet - også for det, der blev produceret på snedkerværkstedet. Forsendelsen og indpakningen af chatollerne skulle jeg også stå for. Desuden var der ekspedition og levering af de møbler og tæpper, der

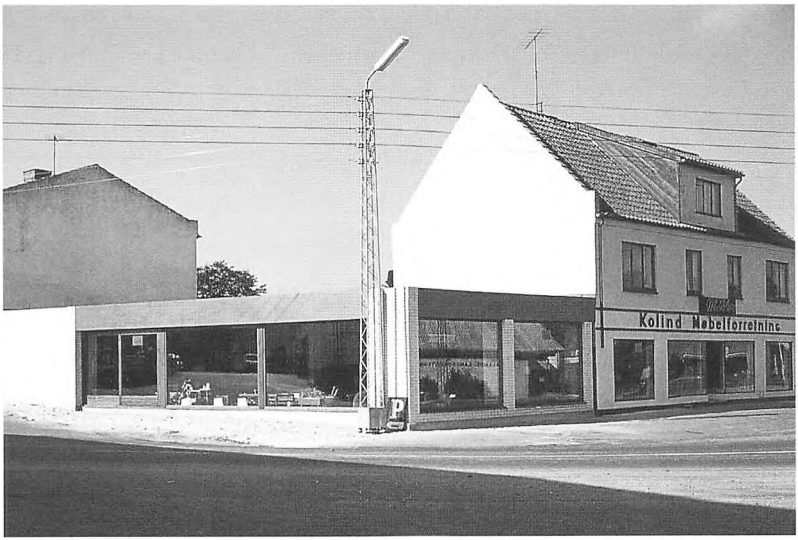
blev solgt i møbelforretningen. Min far leverede de fleste af de solgte møbler til kunderne ved hjælp af en anhænger, der blev spændt bag på hans store amerikanske personbil med seks cylindre. Af og til måtte jeg også med ham ud og lægge et lig i en kiste, da dette også var på repertoiret. Min mor passede forretningen, når min far og jeg var af sted begge to. Der var altså nok at se til hele tiden, og det var ikke underligt, at min far var kørt træt. Han fyldte for øvrigt 50 år måneden efter min hjemkomst.

Sommeren gik, og om efteråret kom Ellen tilbage til Jylland, til Århus. Hendes mor var meget syg, og da hun døde, besluttede vi at blive gift, når vi havde fået indrettet en lejlighed til os oven på forretningen i Kolind. Ombygningen blev påbegyndt i foråret 1954, og i den forbindelse blev noget af værkstedet inddraget til butik. Til gengæld udvidedes værkstedet i den anden ende. Vi fik en lille hyggelig lejlighed ud af det med skrå vægge i stuen, et lille soveværelse, et lille værelse og et lille toilet. Men vi fik ikke bad. Vi kunne jo gå ind i mine forældres badeværelse, når det var nødvendigt. Der var kun en branddør imellem lejlighederne. Vi blev viet i Mørke Kirke den 3. juli og tog på bryllupsrejse - otte dage rundt til familie i Jylland i en lejet bil.

Efter bryllupsrejsen fortsatte jeg mit arbejde. Møbelforretningen gik bedre og bedre, og på værkstedet gik det også godt. Vi lavede ikke så meget bygningssnedkerarbejde, men gik over til næsten udelukkende at producere de omtalte chatoller. I de glade 1960ere - som årene senere blev kaldt - havde vi også vores del af det store forbrugerboom. Det gik især godt med møbel- og tæppesalget, og vi blev klar over, at det skulle vi koncentrere os om. Chatollerne gik nemlig ikke så godt længere. De blev umoderne, da hængereolerne kom ind på markedet. Salget gik trægt, selv om vi begyndte at lave chatollerne af teaktræ, som var blevet det helt store hit inden for møbler fra midten af 1950erne.

To af vore svende, som havde været hos os i ca 20 år, og som jeg havde kendt fra min drengetid, blev tilbudt arbejde på Hornslet Møbelfabrik. Da det var bedre lønnet, rejste de naturligvis. Derfor besluttede vi helt at droppe fabrikationsvirksomheden. Vi beholdt vores ældste mestersvend, der fortsatte med at lave en del restaureringsarbejde på gamle møbler og ellers hjalp til med at levere varer ud til kunderne. Tæppesalget gik godt, og vi havde også brug for ham til dette arbejde.

I privatlivet var det gået sådan, at vi havde fået to piger og en dreng, så lejligheden over forretningen var blevet lidt for trang. Derfor besluttede vi at bygge et nyt hus, og



Kolind Møbelforretning på hjørnet af Bredgade og Mårupvej i Kolind.

vi købte en grund i en ny udstykning på bakken ved Mårupvej. På dette tidspunkt var det på tale at oprette et fjernvarmeværk i Kolind. Min far var primus motor i foretagendet, og vi skulle have fjernvarme i det nye hus, der blev det første i Kolind uden skorsten. Da vi i 1965 flyttede ind i huset, blev der mere plads i forretningen, da vores gamle lejlighed blev inddraget i udstillingsarealet. Møbler tager jo nu engang meget plads. Efter den tids forhold var forretningen ret stor, og vi kom rundt på det meste af Djursland med møbler og tæpper.

I byen var de gamle markeder, som afholdtes den anden onsdag i hver måned, lidt efter lidt næsten ophørt. Mekaniseringen inden for landbruget betød, at der blev langt mellem hestene på gårdene. Selv husmændene havde fået en traktor, nemlig den lille grå Ferguson. Der var ikke længere "et marked for markederne". Til gengæld kom landboauktionerne, der begyndte i den gamle grisehal med omsætning af svin, og det var et godt bytte. Hver fredag kom nu masser af landboere til byen til auktionerne, og mens fatter var til auktion, var mutter - hvis hun var med - naturligvis ude at se på forretningernes udvalg af varer. Auktionerne blev så stor en succes, at man besluttede at opføre en ny auktionshal.

Der blev skaffet penge til den nye auktionshal ved, at man solgte noget jord og den gamle grisehal til Specialarbejderskolen. Der var en del tovtrækkeri, før sagen gik

igennem, da der var en gammel klausul på markedspladsen om, at der måtte ikke bygges på den. På en eller anden måde lykkedes det at få klausulen ophævet, og en stor ny hal blev bygget. Der kom nu endnu flere mennesker til byen, og handelen blomstrede som aldrig før.

Også for vores forretning gik det godt. I 1968 døde vor gamle nabo, sadelmager Knudsen, og da hans enke døde i 1970, blev det muligt for os at købe nabohuset. Det blev revet ned, og vi byggede et nyt udstillingslokale på grunden. Vi syntes selv, at det var en flot udvidelse af forretningen med fem store udstillingsvinduer, og forretningen fortsatte i god gænge, indtil vi mærkede den økonomiske krise i slutningen af 1970erne.

Der blev nedlagt mange landbrug i disse år, og samtidig faldt priserne på de produkter, de resterende bønder producerede. Det bevirkede, at vores omsætning år for år blev lidt mindre. I 1982 fik min far en lille blodprop i hjernen. Det var dog ikke værre, end at han stadigvæk kunne gå rundt og gøre sig lidt nyttig, men jeg skulle nu selv træffe alle beslutninger. Det var meningen, at jeg skulle overtage virksomheden, men da jeg har fem søskende, som til sin tid skulle have deres part af arven, kunne jeg indse, at det ville blive en hård kamp. Den opgav jeg på forhånd, og der var kun en ting at håbe på - at få solgt forretningen og ejendommen.

I begyndelsen af 1980erne var et par unge mænd begyndt at sælge gulvbelægning og gulvtæpper fra en tidligere automobilforretning på Mårupvej i Kolind. På den tid var væg til væg tæpper allerhøjeste mode, og de havde fået oparbejdet et godt salg. En dag spurgte jeg en af dem, om det ikke var noget for dem at købe vores forretning, og det gav dem noget at spekulere på. Det varede ikke længe, før vi blev enige, og i begyndelsen af september 1983 begyndte vi at holde ophørsudsalg.

Vi købte et mindre parcelhus til mine forældre på Kaløvej og fik dem godt indrettet. De havde ikke så meget plads som tidligere, men det var et godt hus, som de blev glade for at bo i. Ophørsudsalget gik helt forrygende, sådan at der kun blev varer for ca. 20.000 kroner tilbage, som de nye ejere skulle overtage. Der var selvfølgelig en hel del træ og beslag fra det gamle værksted, som de ikke skulle have. Disse sager kom vi så af med på forskellig vis. Noget af det gode træ måtte desværre sælges til brændsel.

Den 1. oktober 1983 var Kolind Møbelforretning så ophørt. Den var blevet grundlagt i 1928, så min far opnåede at holde 50 års og jeg selv 30 års jubilæum. Men bittert var

det. Det var ikke alene mit barndomshjem, men også den forretning, jeg havde lagt en menneskealders arbejde i, og nu var jeg både arbejdsløs og uden større håb om at få arbejde igen. I min naivitet troede jeg, at jeg var så godt kendt i branchen, at det nok var muligt at finde et sted, hvor man kunne bruge mig, men det viste sig snart urealistisk.

Heldigvis var jeg, da det blev muligt, blevet medlem af de selvstændiges arbejdsløshedskasse (ASE), men det viste sig snart, at det ikke var så ligetil at få arbejdsløshedsunderstøttelse. Jeg skulle indsende forretningens regnskaber for de sidste to regnskabsår, og på det grundlag blev mine dagpenge udregnet til 260 kroner pr. dag. Det var ikke meget at slå til Søren for, og min kone, Ellen, havde ikke nogen indtægt. Hun havde hele tiden været hjemmegående husmor, der hjalp til i forretningen med regnskab og rengøring, men vi havde ikke været så forudseende, at hun også blev indmeldt i ASE. Vi måtte nøjes med mine dagpenge og bruge lidt af kapitalen fra forretningssalget. Tiden gik med at skrive ansøgninger til de forskellige stillinger, der blev annonceret i aviserne, og på arbejdsformidlingen var der aldrig noget. Jeg fik naturligvis også gjort en hel del ved vores hus og have.

I foråret 1984 ophørte landboauktionerne i Kolind. De havde lidt efter lidt mistet deres betydning, og da lukningen blev en kendsgerning, syntes vi, at nu måtte forretningslivet i byen da gå helt i stå. Auktionshallen stod tom en månedstid, men en mand fra Århus begyndte så at afholde auktion over forskelligt indbo, værktøj, maskiner og billeder. Det foregik - ligesom landboauktionerne - om fredagen, og der begyndte igen at komme folk til byen.

I løbet af august måned fik jeg et job som auktionsmedhjælper. Det var kun nogle få timer om ugen, men det var en begyndelse. Jeg påtog mig også at rengøre og male den del af hallen, hvor kreaturerne havde været opstaldet, indtil de skulle på auktion. Der var temmelig meget komøg på væggene, der skulle skrabes, før de kunne males. Det var ikke noget delikat arbejde.

Mit arbejde på auktionerne var ikke synderlig interessant. Om morgenen skulle jeg notere navnene på de kunder, der eventuelt kunne tænkes at ville byde på varerne. Når jeg havde noteret deres navn og adresse, fik de udleveret et nummer, som de kunne række op, når de fik hammerslag på deres bud. Når selve auktionen gik i gang, skulle jeg gå rundt til de varer, der blev budt på, og enten holde dem op, så alle kunne se dem, eller også bare pege på dem. Når hammerslaget faldt, noterede auktiona-

rius nummeret på den kunde, der fik hammerslaget, og så gik vi videre til næste nummer. Efter auktionen kom kunderne og fik udleveret de varer, de viste kvitteringer for. Hvis jeg var interesseret, kunne jeg også selv byde på varerne, og på den måde fik jeg en billig radio, nogle kobberstik og noget værktøj.

Jeg fortsatte selvfølgelig mine anstrengelser med at finde et heltidsjob - dog uden held. Men der kom en løsning på sagen fra en helt uventet side. Min svigersøn var - og er - ansat i et revisionsfirma, der tager sig af revisionen i FDB, og han kom også i forretningen OBS ved Randers. Han hørte tilfældigt, at lederen af benzinstationen ville til at holde op, og han spurgte direktøren, om han ikke kunne bruge mig til at bestride den opgave. Han fik det svar, at jeg bare kunne sende en ansøgning ind, og så skulle han behandle den velvilligt. Jeg skrev så en ansøgning og blev også bedt om at komme til samtale et par dage senere. Den faldt åbenbart heldig ud, for jeg fik stillingen.

Den 1. november 1984 begyndte et nyt afsnit i mit arbejdsliv. Jeg skulle ikke alene i gang med at sælge nogle helt nye varer. Jeg skulle også meldes ind i en fagforening. Det havde jeg ikke prøvet før, men FDB's overenskomst med HK krævede, at alle butiksassistenter skulle være medlemmer. Jeg måtte i gang med at udfylde blanketter, men det gjorde ikke noget. Nu havde jeg fået fast arbejde, og selv om jeg skulle køre ca. 80 kilometer hver dag, glædede jeg mig hver dag til at komme på arbejde.

I de første 14 dage var den gamle leder af benzinstationen der stadig for at sætte mig ind i arbejdsgangen. Der var også en dame ansat, og vi var altså tre på stationen i den første tid. Kort tid efter, at den gamle leder var rejst, skulle vi i gang med den første priskrig på benzin. Hver dag skulle jeg køre rundt i Randers og tjekke priserne på de andre tankstationer. Vi skulle altid ligge mindst ni øre under de andre, men engang imellem blev priserne sat ekstra langt ned for at lokke kunder til. Det skete i form af store annoncer i de lokale aviser. En sådan kampagne skulle jeg lede, da jeg havde været der tre uger. Jeg fik ikke sovet meget natten før.

Jeg begyndte dagen med at rette priserne på de store skilte, og de skulle også rettes i benzinstandernes apparater. Der holdt allerede en lang kø af biler, da jeg fjernede kæden ind til stationen, og så gik vi ellers i gang med salget. Kunderne tankede selv benzinen, og de skulle så køre frem og betale for købet. På denne måde kunne vi ekspedere et stort antal. Undertiden kunne kunderne berette, at benzinstationer i nærheden også havde sat prisen ned, så den matchede vore priser. Så måtte jeg køre

ud og se, om det passede, og derefter ringe og fortælle det til direktøren. Så skulle prisen yderligere 25 øre ned, og på den måde kom prisen ofte mere end en krone under normalprisen. Den sidste søndag før jul styrede jeg en priskampagne, hvor der kom så mange bilister, at det blev ét stort kaos. Vi måtte sende bud efter politiet, så betjentene kunne regulere tilstrømningen.

I min tid hos OBS ved Randers har vi tre eller fire gange solgt for over 200.000 kroner benzin og dieselolie på en enkelt priskampagnedag, men der var ikke altid overskud på benzinsalget. Det var en lokkevare, der gav et godt salg i det store varehus. De gange, vi havde rekordsalg, var enten onsdag før skærtorsdag eller ovennævnte søndag før jul.

Efterhånden blev arbejdet en rutinesag. Jeg fik nye medhjælpere flere gange, men efter et par års forløb fandt man ud af, at jeg udmærket kunne passe stationen alene, når jeg blot fik en afløser. Det gik såmænd udmærket. I foråret 1990 fik jeg så at vide, at man også ville spare mig væk. Man ville automatisere alle benzin- og dieseloliestanderne, således at kunderne selv skulle tanke benzin og olie efter betaling med pengesedler eller kreditkort i en automat. Jeg skulle være med til at køre dette system ind, der ikke før var prøvet på en OK-tankstation. Jeg skulle organisere benzinregnskabet og hjælpe kunderne tilrette, så de kunne blive fortrolige med betjeningen af automaterne.

Der var mange problemer i begyndelsen, og tre gange måtte kasseapparatet udskiftes. Også de computere, hvor priserne skulle indtastes, måtte udskiftes, men til sidst kørte det, som det skulle. Jeg kunne så bare gå ude i al slags vejr og vejlede kunderne, indtil jeg den 31. oktober 1990 måtte sige farvel til alle mine kolleger.

Jeg sagde derimod ikke farvel til direktøren, der havde afskediget mig. Han forsøgte at få mig til selv at sige op for at spare noget af min fratrædelsesløn, men det gik jeg selvfølgelig ikke med til. Hvis jeg bare havde været ansat en måned længere, kunne jeg have fået 1500 kroner mere. Jeg havde været glad for at være hos OBS. Arbejdet var ikke særlig vellønnet, men det var nemt og renligt, og det krævede ikke de store armkræfter, så jeg kunne godt have fortsat, indtil jeg skulle på pension.

Jeg var nu arbejdsløs igen og var fuldstændig klar over, at jeg som 61-årig ikke havde store chancer for at få et arbejde, men jeg håbede alligevel. Da der var gået omkring et år, opgav jeg håbet og gik på efterløn. Jeg fik bijob som interviewer for et analyse-

institut i København "GFK", der tidligere var kendt som Observa. Det var for så vidt et meget interessant arbejde, der skulle foregå fra klokken 16 til 20. Jeg fik opgivet en adresse, hvor jeg skulle begynde og derefter besøge alle huse på venstre hånd for eksempel. For det meste skulle den person i husstanden udspørges, som først havde fødselsdag efter besøgsdagen, og jeg blev sat til mange forskellige opgaver. Det kunne dreje sig om forskellige varer, politiske synspunkter og andre holdninger.

Nogle af de mest interessante interviews blev lavet til det såkaldte "Eurobarometer". Hertil blev interviewene foretaget samtidig i alle de lande, der var medlem af EF. Det kunne være en italiensk bondemand eller en fisker i Bønnerup, der blev udspurgt om de samme ting. Det kunne dreje sig om aktuelle sager, men også om folks finansielle situation, familieforhold og deres forhold til religion. Navnlig besvarelserne af holdningen til religion forbløffede mig. Næsten alle var mere eller mindre troende og kun enkelte ikke troende. Interviewene til disse eurobarometre tog næsten halvanden time, og efter et par år eller tre havde jeg fået nok. Så gik jeg rigtig på efterløn.

I 1997 fik jeg et sommerjob i Djurs Sommerland. Hvert år siden har jeg været der i for- og eftersæsonen, altså uden for skoleferien. Direktionen har fundet ud af, at vi ældre efterlønnere og pensionister er meget mere servicemindede end de unge mennesker, fortrinsvis studenter og skoleelever, de sædvanligvis bruger i højsæsonen. Vi er vel efterhånden en snes, som har det godt sammen. Vi passer fortrinsvis de aktiviteter, hvor folk skal være aktive, såsom familiecykler, pedalbåde, kanoer og "guldgravning". I 1999 har jeg for eksempel været sherif og passet skydebanen. Det er et alsidigt job, hvor man træffer mange forskellige nationaliteter og har mange sjove oplevelser med for det meste glade mennesker.

Mit arbejdsliv har måske ikke været særlig spændende, og jeg har måske ikke helt levet op til andres og mine egne forventninger. Jeg har åbenbart ikke været dygtig nok til at drive forretning som delvis selvstændig. Dog mener jeg, at mangelen på succes også til en vis grad skyldes tidernes ugunst. Mange andre selvstændige har måttet "dreje nøglen" i det tidsrum, hvor vi solgte møbelforretningen i Kolind, og mange har slet ikke fået noget ud af det, mens vi dog kom ud af forretningssalget med lidt penge til overs. Jeg føler mig helt uden skyld i, at forretningen nogle år efter vores salg gik konkurs, men det viser, at det ikke er helt let at drive den type forretning i dag.

Mødet med den dømmende magt - det varede i 22 år

Af Inga Chandorf Jensen

Inga Chandorf Jensen er født i Vrinners på Mols i 1931. Familien flyttede til Pindstrup og senere til Århus, hvor hun havde sin skolegang. I 1947 kom hun i lære på et sagførerkontor i Århus, og efter endt uddannelse var hun ansat som sekretær sammesteds, blandt andet ved militæret, på personel- og motorkontoret samt ved Aarhus Universitet. I 1953 blev hun gift med modelsnedker Povl Rikardt Jensen. I 1965 adopterede de en søn fra Grønland, og Inga Chandorf holdt pause fra udearbejdet nogle få år. Familien flyttede til Grenaa i 1969, og efter et års ansættelse i Djurslands Bank, blev hun ansat på dommerkontoret på Østerbrogade i Grenaa. Herom fortæller hun selv.

Red.

I foråret 1970 søgte jeg en opslået stilling på Dommerkontoret i Grenaa og havde faktisk opgivet at få ansættelse, men så kom der et brev - håndskrevet af dommer Harald Holten. Han ville gerne have en samtale med mig næste dag, og jeg mødte op. I samtalens løb spurgte dommer Holten: "Kan De stave?" Ja, det mente jeg da godt, jeg kunne, og så blev jeg ansat på halv tid fra 1. august. Dommerens afskedssalut var: "Så må vi jo se, om det går."

For omkring et års tid siden refererede jeg samtalen for Holten og fortalte ham, at jeg for tiden gik på VUC og fik 13 i dansk diktat. Han kunne ikke huske ordvekslingen, men det var jo også over 25 år siden, den fandt sted. - Dommer Holten var en mand af den gamle skole med hensyn til retskrivning. Han gik så meget op i det danske sprog, at han satte røde streger i indgået post, hvis der var ting, som ikke behagede ham. Papirclips hadede han og sendte dem tilbage, hvor de kom fra.

Jeg var retssekretær (skriver) i civile sager - et bredt område, som blandt andet omhandlede inkassosager, ægteskabssager, faderskabssager, søretssager, mortifikationssager, landvæsenskommissionssager og husdyrvoldgiftssager. At være skriver i retten

vil sige, at jeg sad ved siden af dommeren på hans venstre side og skrev i protokollen med kuglepen, hvad dommeren dikterede til mig. Siden skulle det renskrives på skrivemaskine. Det var skrivemaskine med farvebånd, og der skulle lægges karbonpapir imellem papirstykkerne, når der skulle skrives flere eksemplarer. Hvis man skrev forkert, skulle der viskes ud, og der blev puttet små stykker papir ned mellem arkene, når man viskede. Derefter blev papirstykkerne taget op igen, og det rigtige blev skrevet. Ak ja, hvor besværligt, men vi kendte jo ikke til andet dengang.

Det hed sig, at man skulle skrive så tydeligt i protokollen, at alle kunne læse det. Det tvivler jeg på, at alle kunne, for efterhånden blev skriften mere "sjusket" end godt var. Det var en "arbejdsskade". Holten sagde engang til mig: "Fru Chandorf, De skrev engang så pænt." Ja, så fik jeg den.

De sager, der berørte mig mest, var nok ægteskabssagerne. Det var ikke altid rart at skulle høre på, hvordan en sådan tvist udartede sig, og især var jeg utilpas, hvis der var strid om børn. Husdyrvoldgiftssager kunne til tider være ret så fornøjelige. Her gjaldt det åbenbart for den ene handelsmand at tage den anden handelsmand godt ved næsen. Engang drejede det sig om en hest, som blev løjet meget yngre, end den var. Da handelsmanden, der nu ejede hesten, i retten fortalte, at han havde hesten med - ikke i retssalen, men nedenfor i en vogn, så ville dommer Holten "sætte retten" nede på Torvet. Vi udvandrede alle og gik ned for at se hesten an. Jeg ved så meget, at man kan se på en hests tænder, hvor gammel den er, og dommeren kikkede også på hestens tænder. Handelsmanden, der havde solgt hesten, indrømmede nu også, at den var "en del ældre end oplyst". Ja, det var en gemytlig sag.

Jeg har også været med på en "åstedsforretning" i Fjellerup. Der var tale om en landvæsenskommissionssag, der handlede om adgangsret på en sti ned til vandet. Retten blev da sat i et sommerhus. Sådanne sager kunne også være interessante, fordi det i mange tilfælde drejede sig om, hvorvidt der var "vundet hævd" på en eller anden rettighed.

I tiden under dommer Holten skrev vi på almindelige skrivemaskiner med farvebånd. Jeg lignede altid "mit arbejde", hver gang et farvebånd skulle skiftes. Hvordan jeg bar mig ad, ved jeg ikke, men sort over det hele blev jeg. Frøken Riis havde en vis tiltro til mig angående dette stykke arbejde, som hun absolut ikke kunne finde ud af. Jeg skiftede troligt også hendes farvebånd. Efterhånden fik vi lov til at få en elektrisk skrivemaskine. Den blev tildelt "straffedamen", men hun var så stokkonservativ, at hun ab-

solut ikke ville bruge den. Hun var for øvrigt også den kollega, der sidst blev medlem af HK. Jeg tror, skrivemaskinen stod ubenyttet i flere måneder.

Vi fik flere elektriske skrivemaskiner og blev glade for dem. Også fotokopieringsmaskiner vandt indpas og nye kassemaskiner, hvor stempelmærker kunne køres ud på strimler i stedet for de løse stempelmærker af forskellig værdi. Det var fremskridt, som kunne mærkes. Sagsantallet steg år for år, og det havde ellers været umuligt at følge med, hvis vi ikke havde fået disse lettelser i arbejdet.

Der skulle spares på statens penge, og vore kontorstole kunne ikke sådan lige skiftes ud, når de var godt udtjente. Nej, der kunne allerhøjst skiftes betræk på dem, og afdelingerne måtte skiftes til at få ny stolepolstring på. Rådighedsbeløbet til noget sådant kunne ikke række til mere end 2-3 stole om året. Hovedrengøring blev der også sparet på. I Østergade havde vi en privat dame, fru Poulsen, en elskelig dame, som gjorde rent og gjorde det hyggeligt for os. Hun tog håndklæder med hjem for at vaske dem. I dag forekommer det urimeligt. Gardinerne hang i hvert fald i 10 år, før de blev vasket. Støvet blev hvirvlet af dem, når vi måtte trække dem for solen.

At tinglysningsdokumenterne blev ekspederet i hurtigt tempo, lå dommer Holten meget på sinde. "Det drejer sig jo om mange penge, at folk får deres skøder og pantebreve tinglyst hurtigt", mente han. Det bevirkede, at vi alle på kontoret måtte "konferere" dokumenter. Det vil sige, at vi sad to og to og læste dokumenter op for hinanden. Originaldokument og kopi skulle være fuldstændig ens, ellers kunne dokumentet afvises. Det var et "træls" arbejde, syntes jeg. Den Tid, der gik med det, gik fra ens eget arbejdsområde, men "der var ingen kære mor". Vi vidste godt, at grunden til, at de ikke selv kunne klare opgaven på tinglysningskontoret var, at en af kollegaerne der ikke var så effektiv, som man kunne ønske. Hun faldt simpelthen i søvn over arbejdet, men vi var solidariske, selv om vi skumlede, og vi sagde ikke noget til chefen. Hun var enlig mor med små børn. Hun fandt heldigvis senere selv ud af at søge sig et andet job nærmere hjem og børn.

Julefrokoster blev også afholdt på første sal i bygningen på Østergade - i fogedretslokalet. Det var gerne vældig festligt. Opgaverne blev fordelt mellem de forskellige afdelinger. Et år var det fogedafdelingens tur, et andet år tinglysningens og skrivestuens tur. Det år, skrivestuen stod for festen, tilbød jeg at tage opvasken med hjem, for jeg havde en opvaskemaskine. Alt blev pakket ned, og jeg drog hjem med "skidtet" - og så gik min opvaskemaskine i stykker. Den julefrokost vil jeg sent glemme.

Til hver julefrokost var der en sang, som vi glædede os til. Her fik alle et lille "hip", og vi morede os. Min gode kollega, som desværre døde alt for tidligt, var vor "huspoet"- en af de rigtig gode. Der blev også holdt taler - både alvorlige og "mere spøjse" - de sidste stod dommerfuldmægtigen gerne for. I årenes løb havde vi mange af slagsen. Fuldmægtigen var også gerne dømt til at være nisse med hue.

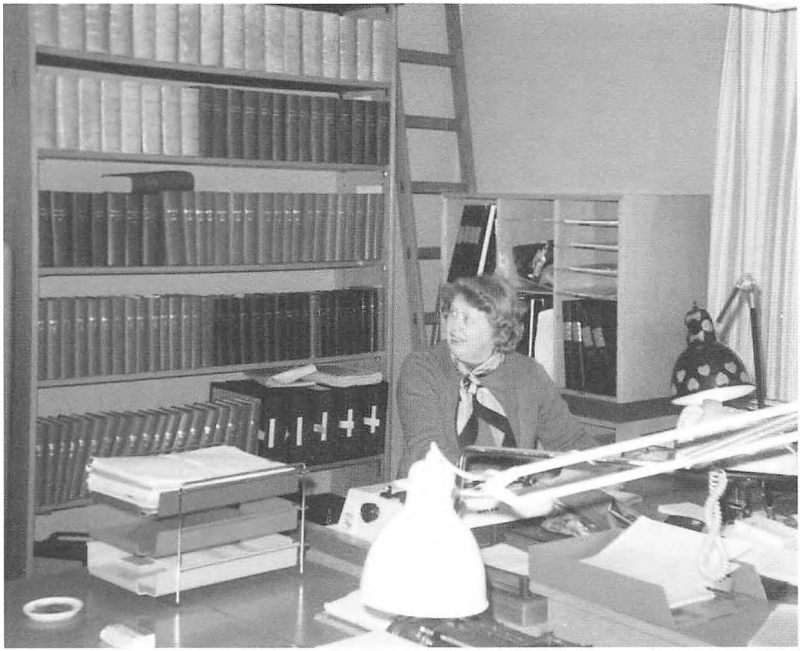
Da dommer Holten den 1. april 1976 gik af på grund af alder, skete det med fuld bravur med uniform og skråhat på. Han var vist vokset "lidt" i taljemålet, siden uniformen sidst havde været på, men sådan skulle det altså være. Vi holdt af vores "gamle" dommer, og som man siger: "Man ved, hvad man har, men ved ikke, hvad man får."

Efterfølgeren hed Poul Schou og kom fra Silkeborg, hvor han havde været retsassessor. Det blev en glædelig overraskelse. Vi fik alle tiders chef - uhøjtidelig, humørfyldt og hurtig - også når han talte. Det kneb undertiden at følge med. Alle på kontoret blev dus - også frøken Aagaard, som var af den gamle skole, men det var da helt befriende. Der kom i det hele taget en friere tone på kontoret.

Midt i arbejdstiden kunne vi i skrivestuen få besøg af dommeren svingende med en lille radio. Nu skulle vi op og gøre gymnastik - bare komme i gang. Han bagte kager til os, og vi var inviteret til hans 50-års fødselsdag hjemme i Karlby med påhæng. Bulletinerne op til den fødselsdag var herlige. Jeg tror vi fik hele tre. Der var blandt andet en, hvor han skrev, at hans kone gerne så, at vi medbragte en aflægger af en eller anden blomst til haven, der var ved at blive anlagt. Fru Schou kendte intet til dette ønske, viste det sig, da vi pligtskyldigt mødte op med hver en lille "kost" til haven.

Det år, hvor vi havde salt i drikkevandet i Grenaa midtby, måtte vi tage vand med hjemmefra, for at kunne få en ordentlig kop kaffe. Da det havde stået på en tid, for dommer Schou "i blækhuset" og skrev selv et brev til ministeriet - lige ud af karsken bælg - om "at personalet skulle have et køleskab, så madpakkerne kunne være friske, og der kunne være mulighed for at have kolde sodavand til at drikke, da det var umuligt at drikke vandet i hanerne". Schou var ikke så nøje med, om et brev så pænt ud. Det blev sendt af sted med rettelser og slåfejl, og de morede sig i ministeriet. Vi fik prompte et køleskab.

Schou ville ændre på arbejdsfordelingen på kontoret. Vi skulle være mere fleksible. Jeg skulle arbejde med straffesager, og det var meget anderledes end det, jeg hidtil havde arbejdet med, men interessant var det. I straffesager var der mange frister, som



Inga Chandorf Jensens arbejdsplads på dommerkontoret i Grenaa i 1982. Ejendommen Østergade 36 fungerede på dette tidspunkt som dombus.

skulle overholdes, og når afsagte kendelser om for eksempel varetægtsfængsling blev kæret, skulle sagen beskrives omgående og sendes videre til landsretten til bedømmelse. En sådan sag havde jeg sendt af sted, men den kom tilbage, fordi siderne ikke sad i nummerorden. Jeg var ked af det og ville skynde mig at gøre det godt igen, men "ikke tale om", sagde Schou, "sådan noget pjat at sende det tilbage til os", og jeg måtte sende sagen af sted, som den var. Nej, han ville ikke hænge sig i petitesser, og han var solidarisk med sit personale.

En overgang havde vi megen sygdom blandt personalet, og jeg havde både civile sager og straffesager som mit arbejdsområde. Det var lidt hårdt, og jeg var træt, når jeg gik hjem. Min arbejdstid var også blevet sat op til 30 timer om ugen. Vi havde et godt arbejdsklima på kontoret og hjalp hinanden, hvor vi kunne.

Efter kun tre år i Grenaa ønskede dommer Schou på grund af familiære forhold at søge embede i sin hjemby, Skive, og vi måtte tage afsked med ham i 1979. Vi var meget spændte på, hvem vi nu fik som chef, og dagen oprandt, da dommer Birger Breum ankom.

Dommer Breum var en noget anderledes chef. Han var meget pertentlig. Han skrev domme i kladde i hånden, men der skulle altid rettes i dem efter renskrift, og det var i skrivemaskinens tid! Vi gjorde dog god brug af fotokopimaskinen, så tingene kun skulle skrives rent i et eksemplar og derefter fotokopieres. Båndoptagere blev indført i retssalen, men man var alligevel stadig med i retten som retssekretær. Jeg fik igen de civile sager som arbejdsområde, og straffesagerne blev fordelt på to personer.

Det gamle rådhus på Nytorv stod tomt, og det var dommer Breums fortjeneste, at det blev indrettet til domhus. Han var primus motor og fik justitsministeriet med på ideen. Der skulle ske et mageskifte, da ejendommen på Nytorv tilhørte Grenaa Kommune, mens ejendommen i Østergade var ministeriets. Vi - personalet - var ikke så begejstrede for ideen i begyndelsen. Vi var bange for at miste den nære kontakt indbyrdes, men vi blev alle taget med på råd og fik lov til at indrette vore kontorer og bestemme farver på væggene m.m. Da vi flyttede ind, blev vi glade for at have fået mere plads, og det var også et stort plus, at de to retssale lå i samme bygning som kontorerne. Også arkiverne fik vi i en prima stand. Det var dejligt. Jeg fik hovedansvaret for arkivet, efter at man inden for de forskellige arbejdsområder havde klargjort sagerne til registrering.

I 1988 begyndte en ny epoke. Vi kom i januar på kursus i tekstbehandling på edb i Padborg - tre meget hektiske dage, men reelt kun to undervisningsdage. Vi blev delt op i hold på fire, og vi havde en instruktør knyttet til os. Det vil sige, at vi sad foran en skærm med tastatur og fik alle den samme opgave. Løb vi sur i opgaven, råbte vi fortvivlet efter hjælp, men han/hun kunne jo ikke hjælpe alle på én gang. Vi måtte så blot springe over og vente på den nye opgave. Det var temmelig frustrerende, og vi forstod ikke altid, hvorfor man nu skulle trykke på den knap for at få det rigtigte resultat og på en anden for at slette og så videre. Hovedet var ved at sprænges. Uvilkårligt tænkte man: "Åh - ikke alt nyt er godt nyt". Min kollega fra skrivestuen var ved at opgive og rejse hjem, og hun var ellers "meget teknisk". Men vi fik en super behandling med et dejligt værelse og megen god mad.

Da vi kom tilbage til kontoret, stod det nye "uhyre" der, og det var bare med at gå i gang. Skrivemaskinerne var fjernet. Det blev en hård tid. Nu skulle min nye viden stå sin prøve. Jeg var alene, men kunne dog få hjælp pr. telefon fra instruktøren på Sjælland. Den ene af mine kolleger på skrivestuen fik lungebetændelse efter kurset og var væk i godt 14 dage, og den anden kollega, der havde været syg længe, døde i oktober



Dommerkontors personale fotograferet i august 1988 foran domhuset på Nytorv. Personerne er nr. 1: Mona Brøgger, 2: Ingrid Andersen, 3: Joan Nielsen, 4: Hanne Kromann, 5: Tove Nielsen, 6: Betty Carl, 7: Ingrid Bengtsen, 8: Mogens Pedersen, 9: Inge Engelsted, 10: Inge Rasmussen, 11: Karin Andreasen, 12: Carin Holm, 13: Inga Jensen, 14: Dorte Johansen.

1988. Hun var sådan et livstykke, og jeg savner hende stadig meget. Vi var også jævnaldrende.

Nu stod jeg pludselig med ansvaret for skrivestuen - et heldagsjob på straffesagsområdet, et halvdagsjob på politisagsområdet og så mit eget trekvarte job inden for de civile sager. Vi kunne ikke få nogen vikar - forstå det, hvem der kan, med den tids arbejdsløshed. Jeg prøvede "at holde det værste fra døren", og det lykkedes da også at få hjælp udefra, da jeg efter nogen tid måtte sige fra over for dommeren, og straffedamen blev rask igen, men mit blodtryk fik det ikke så godt i den periode.

Mine kolleger havde uden min viden indstillet mig til at få tildelt flekspuljen, der var på 5.000 kroner. Disse penge fik jeg udbetalt i september 1989. Nogle kaldte det "fedterøvstillæg" og lad dem bare gøre det, men jeg var lykkelig for tanken og pengene.

Det var en mægtig hjælp med disse tekstbehandlingsmaskiner, og det forenklede sagsbehandlingen meget. Det blev efterhånden også afskaffet, at retsskriveren skulle med i retten. Alt blev indtalt på bånd. Man kunne godt savne at være med til sagernes domsforhandling, og det blev mere et rutinejob at sidde på hver sin "pind" og skrive på livet løs. Men vi havde nu overskud til at kunne hjælpe hinanden og gå ind i andre arbejdsområder. Det blev en god ting.

Når man tænker tilbage, må man erkende, at der er sket en fantastisk udvikling inden for kontorfaget - bare inden for de sidste 25 år. Man kunne vel give den en overskrift: "Fra kuglepen til computerverdenen". Jeg begyndte med kuglepennen i retssalen. Der kom båndoptager, og efter et almindeligt gammelt "hakkebræt" af en skrivemaskine kom den elektriske. Derefter kom den første tekstbehandlingsmaskine med givne jobs, der var indkodede i programmet, og senest en mere avanceret computer, som jeg skrev på i 1997 i Ebeltoft. Ligeledes blev fotokopimaskinerne meget mere avancerede. De første stod man og puttede enkeltark i. De seneste kan tage fotos, tælle og sortere og slå bundter sammen. Jo, det er sandelig fagre nye verden.

Årene gik. Den 1. maj 1989 havde jeg 25 års jubilæum i statens tjeneste. Tidligere ansættelser hos henholdsvis Forsvarets Civilundervisning og Århus Universitet talte med. Nu nærmede tiden sig også, da jeg skulle gå på efterløn. Jeg måtte/skulle blive, indtil jeg var godt 62 år, for at få efterløn svarende til fuld tid. Det var et lidt indviklet regnskab, men i februar 1993 tog jeg afsked med dommerkontoret i Grenaa. Det var naturligvis vemodigt. De fleste af kollegerne havde jeg arbejdet sammen med i over

20 år. To var ansat samme år som jeg - i 1970. Man rendte ikke af pladsen, når man var ansat på dommerkontoret.

Jeg savnede det sociale samvær i den første tid. De første par år efter fratrædelsen havde jeg kollegerne hjemme til julehygge med gløgg og æbleskiver. Det var hyggeligt, men det er nu gledet ud. Alle har så travlt i julemåneden, og de har også travlt, når man kikker ind på kontoret. Jeg har haft den glæde, at man kunne bruge mig som vikar på dommerkontoret i Ebeltoft. Her har jeg arbejdet i to sommerperioder - i 1996 og 1997 - inden for de 200 timer, som man må have, når man får efterløn. Jeg har også vikarieret som skriver for dommer Breum i taksationssager.

Nu har jeg travlt med så meget andet og er blandt andet blevet lidt af en computernørd. Jeg går stadigvæk til undervisning på VUC - i år til samfundsfag og billedkunst på HF-linien. Min have har jeg omlagt og flyttet kampesten i massevis og anlagt en større græsplæne. Den er ganske vist kun ca. 100 kvadratmeter, men her får jeg både frisk luft og motion. Min mand skal naturligvis også passes og børnebørnene. Tiden kan ikke slå til, men man er jo heller ikke så hurtig til tingene, som man var før, og der skal også være tid til bare at sidde og lave ingenting - eller som Poul Dissing synger på den nye CD med Benny Andersens tekster: "Man skal skynde sig langsomt."

Men alting får jo en ende

Af Agda Brændstrup

Agda Brændstrup har tilbragt det meste af sit liv i Grenaa. Hun blev født ved Grenaa Havn i 1926 og tog realeksamen fra Grenaa Kommuneskole – nu Vestre Skole – i 1943. Herefter kom hun på sagførerkontor hos Axel Sidenius og senere hos Henning Hansen, begge Grenaa. Efter en kort afstikker til sagførere i Århus og Horsens vendte hun tilbage til Grenaa og blev i 1949 gift med Ole Brændstrup, som blev ansat i sin fars manufakturforretning. Senere overtog Agda og Ole Brændstrup denne virksomhed, indtil den blev solgt i 1964. Som så mange andre kontoruddannede blev Agda "hjemmegående" efter giftermålet i 1949, og dette varede til 1964. I det følgende fortæller hun om den sidste fase i sit arbejdsliv fra 1964 til pensionering som tjenestemand pr. 31 december 1993.

Red.

Efter endt skolegang i april 1943 med mellemskoleeksamen og realeksamen kom jeg allerede den 1. maj ud på arbejdsmarkedet som elev på et sagførerkontor. Dengang var der ikke noget, der hed, at man kunne holde fri et stykke tid for at finde ud af, hvad man gerne ville være. Til gengæld var det ikke svært at få en elevplads, men jeg måtte opgive mit store ønske om at læse videre. Fra Grenaa skulle man til Århus eller Randers for at komme på gymnasiet, og det var ikke lige sagen i krigsårene.

Det var en ren tilfældighed, at jeg kom på et sagførerkontor. Min far kom med passende mellemrum hos landsretssagfører Axel Sidenius for at rense kakkelovne, og min far fortalte ved en sådan lejlighed om sin datter, der just var færdig med skolen. Sidenius havde til gengæld et kontor, hvor han godt kunne bruge en elev - ja, så var det afgjort. Selve ansættelsen foregik ret smertefrit. Jeg skulle møde på kontoret næste dag, blev anbragt på en stol over for chefen himself og fik et stykke papir udleveret, hvor jeg skulle skrive og ikke mindst stave de ord, der blev dikteret. Det skrevne blev nøje vurderet - stadig med lille mig siddende, og da det åbenbart blev fundet tilfredsstillende, var jeg ansat.

Vi var tre piger på kontoret. En til bogholderiet, en til skrivearbejdet og så mig som

elev. En egentlig elevplads blev det dog aldrig. Jeg var der bare og skulle ret hurtigt lave det samme som den anden kontordame til den fyrstelige løn på 25 kroner om måneden. På det tidspunkt var der ikke nogen som helst tale om HK, snarere tværtimod. Lige fra begyndelsen blev man gjort opmærksom på, at når man var på et sagførerkontor, hørte man ikke til i en fagforening. Arbejdstiden var fra klokken 9 til 17 fem dage om ugen, og selv om det ikke var noget egentligt krav, at jeg skulle gå på handelsskole, skulle jeg lære både stenografi og maskinskrivning. Jeg gik altså på Grenaa Handelsskole i tre år om vinteren. Det foregik efter arbejdstid fra klokken 18 til kl. 20 ugens fire første dage, og stenografi var ekstra fag om fredagen.

Da jeg havde været "elev" i godt og vel to år, havde jeg efterhånden de samme arbejdsopgaver som den anden kontordame - dog ikke til samme løn. Derfor mente jeg, det var på tide at bede om lønforhøjelse, og efter megen overvejelse fra chefens side blev jeg tilbudt fem kroner mere om måneden.

Imidlertid stod en anden sagfører i Grenaa uden kontordame, og da jeg dér kunne få 125 kroner om måneden, var beslutningen om at flytte ikke vanskelig. Jeg begyndte hos sagfører Henning Hansen den 1. december 1945, og så var min elevtid faktisk slut. Jeg glemmer aldrig Sidenius' vrede, da jeg var inde hos ham for at "sige op", og i min anbefaling står der, at jeg forlod min stilling for at overtage et bedre lønnet arbejde hos en kollega. Jeg mødte siden Sidenius flere gange, blandt andet på dommerkontoret i Grenaa, og hver gang lod han, som om han ikke så mig. Han tilgav mig aldrig.

Jeg var i mellemtiden blevet forlovet, og da vedkommende fik arbejde i Århus, var det en naturlig ting, at jeg også søgte til Århus hos en sagfører. Her fik jeg stillingsbetegnelsen sekretær. Det blev en nogen anden arbejdsgang. Jeg mødte en time før de andre piger og tog imod diktat uafbrudt indtil klokken 9. Derefter gjaldt det bare om at få det hele gjort klar til underskrift inden fyraften.

I forhold til Grenaa, hvor jeg var alene på kontoret og havde det som blommen i et æg, var min tid i Århus noget helt andet. Min chef var en meget upersonlig mand. Han kom hver morgen ind ad døren som en hvirvelvind, fik frakken af i en vældig fart, og så var det bare i gang med diktat af dagens post, som i forvejen var tilrettelagt med små sedler i hver sin sagsmappe. Jeg kan ikke mindes, at jeg nogensinde har set så meget som et smil på "mandens" læber, ej heller hørt et eneste venligt ord.

Det største problem ved flytningen til Århus var at få fat i et værelse. Jeg var så heldig at kunne bo hos min søster, indtil det endelig lykkedes at finde et værelse hos en lille familie, som nærmest betragtede mig som en datter og bekendtgjorde, at de ikke tolererede "mandfolk" på værelset. Der var ingen nøgle til dørlåsen ind til værelset, og hver morgen stillede manden med en skål havregrød, som jeg så bare kunne spise - enten lysten var der eller ej. Under disse omstændigheder var det til gengæld dejligt at komme hjem til Grenaa hver weekend. At jeg så hver søndag aften vendte tilbage til et værelse, hvor indholdet af mine skuffer var undersøgt, og en del af mit tøj havde været i brug, det fandt jeg mig stiltiende i. Husk på, der også dengang var mangel på værelser.

Vi spiste på et pensionat i den anden ende af Århus, og jeg kan den dag i dag høre husets datter komme ind med dagens ret og forkynde, hvor meget der var til hver: "Der er to frikadeller til mands - eller der er to pølser til mands". Det var efter krigen, og mange madvarer var stadigvæk rationeret. Også kørvelsuppen var et kapitel for sig. Vi fik den gerne to gange om ugen. Den var meget blå, og det halve æg deri var nærmest sort.

Da vi begge gerne ville se noget mere, inden vi skulle vende tilbage til Grenaa, blev Horsens næste station. Også hertil fulgte jeg efter min tilkommende mand. Horsens blev den gang kaldt "Jyllands kirkegård", og jeg var meget ked af flytningen, da jeg var blevet glad for byen Århus og ikke mindst for pigerne på kontoret. Det var med vemod, jeg forlod Århus til fordel for Horsens.

Jeg skulle dog hurtigt få en anden opfattelse af denne by. Jeg fik to chefer, hvoraf den ene var en meget høj og tynd mand med et enormt gråt skæg - nærmest som Simon Spies. I flere måneder efter min ansættelse troede jeg, at billedet på hans skrivebord af et barn på omkring to år var hans barnebarn, men det viste sig at være hans søn. Hvor der i Århus havde været fart over feltet, blev det her lige det modsatte. Min chef gik op og ned ad gulvet under diktaten og kunne midt i en sætning holde en meget lang pause, så man var lige ved at falde i søvn. Der var heller ikke rigtig noget, der hastede.

Det mest spændende var de auktioner, hvor min chef var auktionarius, og jeg var med som "skriverpige". Det var anderledes end arbejdet på kontoret og ofte tragisk. Ting og sager, som folk ikke havde betalt, blev hentet og solgt på auktion. Mit første møblement i form af en sofa og to lænestole med rødt plysbetræk blev købt på en af

disse auktioner. Jeg havde en auktionsmedhjælper til at byde på det, da vi ikke kunne købe noget selv. Det havde nær voldt problemer, idet den egentlige ejer af møblementet mødte op på kontoret og ville have sine møbler igen.

At Horsens skulle være "Jyllands kirkegård" blev hurtigt gjort til skamme. Man havde i byen kørt en kampagne med de tre H'er: Høflighed - Hjælpsomhed - Hjertelighed, og det var bare alle tiders by. Vi spiste på KFUM, og vi fik hurtigt mange gode venner. Vi havde begge et dejligt arbejde, og selv om jeg i begyndelsen boede i en gammel villa langt uden for Horsens, fandt jeg ret hurtigt et værelse hos en ældre dame på 84 år, som var elskeligheden selv.

Men alting får jo en ende - også opholdet i Horsens, og den 1. juli 1949 vendte vi tilbage til Grenaa. Vi blev gift samme år, og jeg blev hjemmegående husmor indtil den 1. juni 1964. På det tidspunkt flyttede min mand og jeg fra hinanden, og jeg blev alene med vores søn og var nødsaget til selv at tjene til livets fornødenheder.

- - - - - - - - - - -

Grenaa Hundested Færgefart blev min redning. Det begyndte som et dejligt sommerjob med en arbejdstid fra klokken syv morgen til 15, fast arbejdstid hver dag, fri hver eftermiddag, hvor mine kolleger arbejdede i tre holds skift. Det var en god tid med masser af arbejde, masser af mennesker af alle slags, utroligt hjælpsomme og dejlige kolleger og en umådelig flink chef og hans kone, der begge arbejdede på stedet.

Men sommeren varer som bekendt ikke evigt, og da jeg den 1. november samme år fik valget mellem at skifte til tre forskellige arbejdstider som de andre eller kvitte mit job, måtte jeg sige farvel og tak. Jeg havde i sommerens løb fået en lejlighed i Fuglevænget, og det var den første, som var færdig til indflytning. Der var altså ikke andre beboere i opgangen end mig, og da jeg ikke kunne lade min søn være alene om natten, måtte jeg desværre holde op. Jeg stod igen uden arbejde.

I en avisannonce søgte Grenaa Kommune en kontordame til Grenaa Kommunale Værker fra den 1. januar 1965. Jeg sendte min ansøgning ind og fik efter "megen lang" ventetid brev om, at jeg skulle møde til samtale hos direktør Jens Anker Udsen på Gasværksvej. Dette møde blev noget af en overraskelse - ikke med hensyn til Udsen, som nok var et af de flinkeste mennesker, jeg har mødt - men kontoret og dets inventar så ud til at være mindst 100 år, og personalet bestod af to "gamle" damer og



Dette fotografi er fra 1937, men omtrent sådan så arbejdspladsen også ud, da Agda Brændstrup i 1965 begyndte som kontordame på Grenaa kommunale Værker. Pengeskabet står lidt skjult bag kakkelovnen, som dog ikke var der i 1965. På skabets låge var der en engel, og når man skubbede den til siden, kom nøglehullet frem. Hvad mon "Olsen Banden" ville sige til et sådant system?

en ganske ung mand. Jeg var faktisk helt slået ud, da jeg gik derfra, og det skal ingen hemmelighed være, at jeg tudede, da jeg kom hjem. Glæden over min nye stilling var til at overskue.

Samtidig med min ansættelse ved Grenaa Kommune begyndte også mine mange år som HK'er i Grenaa. Det var en selvfølge, at man skulle være medlem af HK, enten man ville eller ej.

I det hele taget blev sorgen til glæde vendt. Den ene af de "ældre" damer holdt op, den anden fortsatte, og den unge mand viste sig at være alle tiders. Den dag i dag er han stadig kommunalt ansat på Grenaa Rådhus. På første sal huserede direktøren, to ingeniører og en kabelmester. Og så ikke at forglemme alle de dejlige mænd, der arbejdede uden for kontoret med henholdsvis gas, el og vand. Der var dygtige mænd til det hele. Jeg må da heller ikke glemme måleraflæseren, som faktisk hørte til kontoret.

Hvad lavede vi så? Jo, der var målere overalt i byens huse og lejligheder til måling af forbruget af gas og el. De blev aflæst hvert kvartal. Resultaterne heraf blev ført ind og forbruget regnet ud, og der blev skrevet regninger, som blev delt ud - ikke sendt - af måleraflæseren samt en medhjælper. Næste kvartal kunne man så begynde forfra. Ind imellem solgte vi koks fra gasværket og passede de mange telefonsamtaler hver eneste dag - ikke mindst fra de forbrugere, der måske en dag manglede lys, gas eller vand. Særlig slemt var det i stormvejr, hvor elmasterne kunne vælte, og i tordenvejr, hvor lyset kunne forsvinde, eller ved juletid, hvor gassen ikke rigtig kunne nå ud i yderdistrikterne. Jo, vi havde det "sjovt" ind imellem, men hvor havde vi det godt. Det hele fungerede bare, som det skulle, - men alting får jo en ende.

Et nyt rådhus blev bygget i 1980, og så skulle hele den kommunale administration, der var spredt rundt omkring i byen, samles på ét sted, og vi skulle med. Vi kæmpede imod med næb og klør. Vi kom med alle vore argumenter om, at vi virkelig fungerede til alles tilfredshed netop fra det sted, hvor kontoret og alle vore mænd befandt sig. Vi blev en sag i Grenaa Byråd og blev til store overskrifter i den lokale avis: "Kommunale værkers dilemma: Vil ikke - men SKAL flytte til rådhuset", og "Kommunale værker får igen marchordre". Men lige lidt hjalp det, og den 11. juni 1980 – på fandens fødselsdag - blev så dagen, hvor vi nødtvungent flyttede fra Gasværksvej til Torvet 3, Grenaas nye rådhus.

En hel lille virksomhed skulle flytte til et større kontor - troede vi da. Det viste sig hurtigt, at vi havde kæmpet imod så længe, at der faktisk ikke var plads til os. Vi fik på første sal længst ude mod Nytorv et meget lille kontor til to personer ved siden af et endnu mindre kontor til driftsbestyreren samt et lidt større kontor til ingeniøren, kabelmesteren og overmontøren. Regnskabsafdelingen blev anbragt ved to skriveborde i underetagen. Vi kunne faktisk ikke komme længere ud - troede vi da.

Det varede ikke længe, før vi måtte rykke ud af vort lille kontor og overlade pladsen til en afdelingschef. Inden længe blev der ansat en teknisk direktør, der skulle styre det hele, så nu havde vi pludselig tre chefer - foruden borgmesteren og kommunaldirektøren. Der skete virkelig noget på det nye rådhus. Gamle møbler blev smidt ud og erstattet med det nyeste nye - nogle steder. Vi havde stadigvæk vore medbragte møbler fra Gasværksvej, men jeg havde den glæde, at jeg nu skulle dele kontor med ingeniøren, kabelmesteren og overmontøren. Sidstnævnte kom og gik, idet arbejdet fortsat var uden for rådhuset. Ham så vi ikke meget til i det daglige.



På denne maskine blev regningerne til forbrugerne af el, gas og vand udskrevet. Kasserne i baggrunden rummer kartotekskort i A4 format – et kort for hver forbruger ordnet efter gader og gadenumre. På disse kort blev måleraflæsningerne indført med kuglepen, og forbruget blev regnet ud og sammenlignet med tidligere aflæsninger. Havde forbruget ændret sig væsentligt i forhold til tidligere, blev måleraflæseren sendt ud igen til en ekstra kontrol. Måske var en måler defekt og skulle skiftes ud. De omkring en halv meter lange regninger blev enkeltvis sat i maskinen med håndkraft, og de blev udfyldt med tallene fra kartotekskortene. Ved oplæsning blev hver eneste regning konfereret med de måleraflæste tal, og hvis der var fejl, blev de skrevet om. Først herefter kunne regningerne deles ud til forbrugerne af måleraflæserne. – Når man tænker tilbage på alt dette og sammenligner med teknikken i dag, føler man sig meget gammel.

Det nye rådhus - det fungerede da. Det skulle det jo. Vi havde kontakt med alle vore folk uden for huset ved hjælp af bilradioen, og når vi fik besøg af dem, blev de lukket ind ad bagdøren eller skulle hele vejen igennem rådhuset ad indgangsdøren. De fik ikke selv udleveret en nøgle.

Vi havde fået masser af nye lamper i lofterne til omkring 500 kroner pr. styk, og før ophængningen blev de synet for den mindste lille fejl og ombyttet, men det var bestemt ikke "arbejdslamper". Et års tid senere blev alle lamperne taget ned og anbragt i en bunke i kælderen. Der blev i stedet ophængt lysstofrør, og vi gik tilbage til skrivebordslamperne. Et års tid senere igen kunne de dyre lamper købes af personalet for 100 kroner stykket. Jeg købte selv en, der nu gør gavn i mit redskabsskur.

Det var nu også en spændende tid, jeg gik i møde. Der var på Anholt blevet bygget et nyt el- og vandværk, som jeg havde den glæde at se derovre. Jeg overtog renovationen på Anholt og lærte dermed Karsten at kende. Jeg fik en køretur med ham på øens traktor og fik indblik i, hvor alle skraldespandene stod. Alt imens blev jeg på

samme tur opmærksom på, hvordan det var at bo på en lille ø, som faktisk var delt i to lejre. Den ene del hilste ikke på den anden, når man mødtes. Det er mange år siden, og måske har tingene forandret sig.

Anholt skulle også have en vindmølle. Det var nyt og spændende, og for at gøre det helt rigtigt blev der ansat en ingeniør, som kom fra Randers. Han rykkede teltpælene op fra en god og tryg tilværelse med venner og bekendte og blev placeret på samme kontor som mig. En mærkelig mand af ganske få ord - meget få ord. Han nærmest listede sig omkring uden at gøre sig bemærket på noget som helst område, men han fik en vindmølle i gang på Anholt. Den voldte mange kvaler, men da den omsider kørte, som den skulle, var der ikke mere plads til ingeniøren. Så det var farvel - og en meget lille tak. Jeg hjalp ham ned ad bagtrappen med hans bagage. Han ønskede ikke at tage afsked med andre på gangen, og jeg sad tilbage med en underlig smag i munden. Ingeniøren døde et par år senere i Grenaa.

Han kom, og ingen kunne rigtig forstå, hvorfor han kom.

Et skrivebord blev sat ind i det i forvejen så trange kontor, og ingen kunne vel rigtig forstå, hvorfor det netop skulle stå der.

Han satte sig ned, og ingen kunne vel rigtig forstå, hvad han skulle lave.

Én fik en lys ide: En vindmølle på Anholt, - og endelig var der da noget, han kunne tage sig til.

Vindmøllen blev rejst, og ingen kunne vel rigtig forstå, hvad han nu skulle lave.

Vindmøllen stod for det meste stille, han havde arbejde med at få den i gang igen.

Han sad for det meste stille - sagde ikke ret meget.

Stille og roligt kom han - stille og roligt gik han. Ingen lagde rigtig mærke til, at han kom. Ingen lagde rigtig mærke til, at han gik

Vi behøver da ikke at have dårlig samvittighed - eller gør vi?

Jeg fik også fornøjelsen af at opleve endnu en ny ingeniør på samme kontor, nemlig en energiingeniør, der skulle gennemgå og forbedre alt, hvad der lå i kommunalt regi, for at spare så meget som muligt på energien. Han var et dejligt menneske, tog alle med storm og fandt på et tidspunkt ud af, at der var biogas under den nye golfbane, hvor der tidligere havde været losseplads. I februar 1986 kunne man i avisen se et dejligt billede af ingeniøren med overskriften "Grenaa Kommune får energisheiker." Jo, der blev lagt store planer, og der var ingen grænser for, hvad al den gas kunne bruges til. Det var spændende at komme med ud til boringerne og prøve at tænde ild i den gas, der kom op af borehullerne. Men, men alting får en ende, også gassen, og så var den ingeniør der heller ikke mere.

Den næste, der nu fik plads på det samme, trange kontor, blev en ny mand til at lede det nyopførte halm- og affaldsforbrændingsanlæg, og så skulle der købes halm. Det var også et spændende projekt. Der var bare ingen på Djursland, der troede på det med halmen, og der måtte i begyndelsen hentes halm i Nordjylland, indtil landmændene omkring Grenaa fandt ud af, det godt kunne lade sig gøre at omdanne halm til varme. Der blev så oprettet kontrakter om køb af den mere "hjemlige" halm, og det blev min opgave at afregne for købet. At halmen kunne brænde andre steder end i værkets ovne, oplevede brandvæsenet adskillige gange, og vi måtte ligge stille et stykke tid hver gang. Også Grenaa Kommunes renovationsaffald blev afhentet og brændt samme sted. Det gav også lidt arbejde til kontoret.

Vor ingeniør, der stod for vandværkerne med dertil hørende ansatte, var den næste, der måtte forlade skuden. En, to, tre væk. Han havde lige som vi andre været der i over 25 år. Dernæst begyndte man at forhandle med driftsbestyreren, som også holdt op efter mere end 25 år, og da jeg for tredje gang blev flyttet - denne gang over på den anden side af gangen for at dele kontor med andre fra teknisk forvaltning - var det nærliggende for mig at tænke på at holde op. Det gjorde jeg den 31. december 1993.

Der var også gode sider ved Grenaas nye rådhus. Vi havde fleksure, vi havde en dejlig kantine, hvor vi hyggede os hver formiddag i 12 minutter med en kop kaffe, hver middag i 29 minutter med et stykke mad og hver eftermiddag ved skrivebordene med en kande kaffe fra kantinen. Der var samværet i kantinen, opdelt ved bordene med personale fra ens egen afdeling, og samværet med det øvrige personale på rådhuset, men det var nu mest med dem, man arbejdede sammen med.



Kontormiljø på Grenaa Rådhus i 1993. Agda Brændstrup er fotograferet ved sin arbejdsplads.

Jeg havde den glæde at være med til at redigere det interne kommunale blad "Komposten" i adskillige år. Det var en hyggelig og dejlig form for arbejde. Bladet eksisterer ikke mere, men er erstattet af et andet. Heldigvis havde vi, da jeg var ansat på Grenaa Rådhus, tid til tale lidt med hinanden, når vi mødtes på gangene eller i de forskellige afdelinger. Jo da, jeg blev glad for "det nye rådhus." Men først og fremmest var jeg glad for mit arbejde og mine arbejdskammerater.

Jeg tænker også med glæde på alle de langtidsledige, jeg havde på kontoret til at hjælpe med arbejdet. De var dejlige alle sammen og utroligt forskellige. Én kunne kun tale om sine katte, der blev vasket, pudret og friseret, så de kunne komme på udstilling. En anden var lidt for glad for øl - også i arbejdstiden. En tredje blev gift og fik barn. En fjerde samlede på mønter. En femte fik senere sammen med sin bror etableret Enggården. Vi hyggede os ind imellem, og begge parter var kede af, når tiden var udløbet, og de igen skulle ud til arbejdsløsheden.

Når jeg en meget sjælden gang taler med det nuværende personale på rådhuset, får jeg et lille indtryk af, hvordan arbejdsforholdene er i dag, og kan kun glæde mig over, at jeg nu er pensionist. På den anden side indrømmer jeg gerne, at savnet af kollegerne og selve "huset" var meget, meget stort i flere måneder efter, at jeg var holdt. Det var trods alt 29 år, der lå bag mig.

Og hvad er så konklusionen af mit lange arbejdsliv som medlem af HK kommunal? Det var en god tid og en umådelig tryg arbejdsperiode, hvor jeg ikke én eneste gang har haft brug for hjælp fra min fagforening. Men hele tiden har jeg vidst, at den var der, og at jeg trygt kunne henvende mig, hvis det blev nødvendigt. I dag som pensionist har jeg utrolig stor glæde ved stadig at have et tilhørsforhold til HK gennem seniorklubben. Dette forhold har blandt andet haft som resultat, at jeg igen har "oplevet" min tid som kommunalt ansat.

Grenaa Dampvæveri var mit udgangspunkt

Af Inga Witt.

Inga Witt er født i Enslev ved Grenaa den 5. august 1933, men familien flyttede samme år til Grenaa. Her boede hun, indtil hun som 20-årig rejste til København. I Grenaa tog Inga Witt mellemskoleeksamen, og vi skal høre om, at hun derefter kom i lære på Grenaa Dampvæveris laboratorium og senere igen blev ansat på virksomhedens kontor. I København arbejdede hun også på kontor og laboratorium, og her blev hun gift i 1954. I omkring 10 år var Inga Witt hjemmegående, mens hendes tre børn var små, men i 1969 flyttede familien til Tjæreborg, hvorefter hun begyndte at arbejde i Tjæreborg Sparekasse. Hun blev skilt i 1981 og sluttede sit arbejde i sparekassen i 1986. Hun valgte at flytte til hjembyen Grenaa, og efter et par vikariater og perioder med ledighed fik hun bevilget førtidspension i 1992. Inga Witt har været aktiv inden for De unges Idræt, Socialdemokratiet og HK.

Red.

Mit første arbejde havde jeg, da jeg var 10 år, hvor jeg om eftermiddagen vaskede op, gjorde rent og handlede ind for en ældre dame. Senere blev jeg budpige for en modist, Helga Christensen, der havde en hatteforretning i ejendommen Storegade 7 i Grenaa. Det var et hus i fire etager og med flere forretninger. Huset blev bombet natten mellem den 24. og 25. februar 1945, og jeg havde om eftermiddagen været oppe i frøken Christensens lejlighed for at tænde op i kakkelovnen, så der kunne være varmt, til hun kom hjem dagen efter. Hendes lejlighed lå allerøverst, og det var da godt, at hun ikke var hjemme om natten, da bomben raserede bygningen. Efter et par år kom jeg ud til træskomager Arne Jensen på Østergade 10, hvor jeg skulle passe familiens to drenge og gøre lidt rent. Her var jeg, indtil jeg var færdig med skolen.

Jeg tog mellemskoleeksamen i marts 1949, og den 1. april skulle jeg begynde på Grenaa Dampvæveri som elev på laboratoriet. Det lå i ejendommen Østerbrogade 18, hvor Dagbladet Djursland nu har redaktion. Jeg ville jo gerne skynde mig med ar-

bejdet, men resultatet blev, at jeg allerede den første dag fik min venstre pegefinger ind mellem to tandhjul. Jeg måtte gå med armen bundet op i 14 dage, så det var en køn måde at begynde arbejdet på.

Det blev en god arbejdsplads, hvor jeg i den første tid arbejdede under tekstilingeniørerne Thorvald Bille og Chr. Munkebo. Nogle gange blev jeg sendt ud for at forrette private ærinder for Munkebos kone, og som tak forærede han mig engang to par silkestrømper. Det var de første, jeg nogensinde havde ejet. Det var behagelige chefer, og den første gang, jeg slog en kolbe i stykker, sagde de bare: "Hvor der handles, der spildes".

Mit arbejde bestod i at undersøge de forskellige bomuldsgarner, som vi importerede fra Egypten og Indien – alt sammen rå og ublegede varer. Jeg skulle blandt andet rulle garnerne op på en tromle, hvor jeg først havde monteret et stykke sort, klæbende karton. Så kunne man se alle uregelmæssighederne i garnet. Der måtte ikke være for mange "klumper", som kunne genere under vævningen og få tråden til at springe.

Den famøse maskine med tandhjulene brugte jeg til at rulle et bestemt antal meter garn op på. Garnet blev bagefter vejet, for at vi kunne kontrollere, om det holdt den vægt, det skulle ifølge vores ordre. Der var både fine og grove garner alt efter, hvilket stof det skulle bruges til. Der blev vævet mange forskellige varer på Grenaa Dampvæveri - fra fine skjortestoffer over ternede kjolestoffer til grove kakistoffer. Hver mandag morgen skulle jeg over i vævesalene og skifte papir på varme- og luftfugtighedsmålerne. Der var omkring 15 rundt i de forskellige vævesale, og af hensyn til vævningen var det meget vigtigt, at der var en konstant temperatur og luftfugtighed.

I begyndelsen sagde jeg selvfølgelig De til alle på fabrikken, men min far, som var ansat som væver, kom snart hjem og sagde, at jeg måtte lære at sige du til alle arbejderne. Ellers troede de, at jeg var snobbet.

Efter et stykke tid flyttede laboratoriet ind i helt nye lokaler ovre på fabrikken på den anden side af Østerbrogade, og det blev en stor forandring. Snart fik vi også en assistent, Inger Nissen, der kom fra kamgarnspinderierne i Sønderborg.

Grenaa Dampvæveri begyndte nu at fabrikere GREDANA-bomuld, og det blev en kæmpesucces. Det var ternet og stribet bomuldsstof, der var vævet af meget fine garner, og det var meget slidstærkt. Til gengæld kom det også til at koste fire gange så



Inger Olesen står ved styrkeprøveapparatet på Grenaa Dampvæveris laboratorium. Fotografiet er taget i forbindelse med udgivelse af virksomhedens jubilæumsskrift i 1943: Lad Skyttelen gaa. En del år senere kom Inga Witt til at arbejde ved maskinen.

meget pr. meter som almindeligt bomuldsstof i forretningerne. Senere kom GREDANA-vaskeuld til. Det bestod af halvt bomuld og halvt uld, men i modsætning til datidens halvuldne stoffer, som bestod af en længdetråd af bomuld og en ulden tråd på den anden led, var GREDANA-vaskeuld vævet i en tråd, hvor uld og bomuld var sammenspundet. Det blev også meget populært.

På laboratoriet skulle vi undersøge garnerne både før og efter indfarvningen. Vi havde nemlig både blegeri og farveri på fabrikken. Vi kontrollerede lysægtheden ved at lægge et stykke stof under en speciel lampe i et vist tidsrum, og vaskeægtheden undersøgte vi ved at vaske et stykke stof og bagefter måle, hvor meget farve det havde mistet. Vi målte også, hvor meget stoffet krøb i vask, og på fabrikken havde vi en sanforiseringsmaskine. Her gennemgik stofferne en mekanisk proces, der gjorde dem næsten krympefri. De var garanteret en krympemargin på plus/minus en procent.

GREDANA-bomuld blev brugt til vævning af skjorte- og kjolestoffer og til sengelinned. En meget fin kvalitet af dette blev kaldt arvelinned. Alle disse stoffer blev merceriseret. Det var en behandling, som gjorde stoffet blankt, og samtidig øgedes styrken. Både garnerne og de vævede stoffer blev afprøvet for, hvor meget stræk de kunne holde til, og ved alle disse prøver klarede GREDANA-stofferne sig utrolig flot. Vi skulle op på mange gange vask og belyse et stykke stof i meget lang tid, før vi kunne se nogen forskel i farverne. Den mest sårbare farve var blå. Hver dag fik vi også nogle vandprøver ovre fra vandtårnet. De skulle undersøges for flere forskellige ting.

På laboratoriet havde vi også et mørkekammer, og vi fremkaldte selv film og lavede billeder. Jeg syntes, det var spændende, og interessen for at fotografere har fulgt mig siden. Der blev taget mange billeder på fabrikken – for eksempel når der skete uheld med stofferne eller maskinerne.

I fritiden var jeg engageret i arbejdet inden for De unges Idræt (D.U.I.). Jeg var med, fra jeg var syv år, og indtil jeg rejste fra Grenaa. Jeg tænker tilbage på dette med megen glæde. Vi havde møde en gang om ugen, og om vinteren lavede vi desuden gymnastik med køller i Vestre Skoles gymnastiksal. Hen mod jul samledes vi om at lave juledekorationer, som vi afleverede til beboerne på De gamles Hjem i Lillegade. Om sommeren tog vi på tur til Ramskovgård syd for Grenaa, hvor vi sov på høloftet. Senere blev der bygget en hytte, som hed Falkereden. Det var nogle dejlige år.

I 1951 kom kongeparret til Grenaa. De kom sejlende hertil på kongeskibet Dannebrog, og jeg var med til modtagelsen på havnen, fordi jeg på dette tidspunkt var leder inden for D.U. I. Alle børne- og ungdomsorganisationerne stod i lange rækker med lederne foran for at byde vores konge og dronning velkommen. De gik også hele vejen ned langs rækkerne og hilste på lederne. Min far var formand for D. U. I., og kongen spurgte ham ud om dette ungdomsarbejde. Dronningen spurgte også mig om, hvilke aktiviteter vi havde. Bagefter måtte jeg skynde mig tilbage på mit arbejde.



Kongeparret besøgte Grenaa i sommeren 1951. Som dette fotografi viser, var Inga Witt i begivenhedernes centrum, da Kong Frederik og Dronning Ingrid blev modtaget på Grenaa Havn. I sin egenskab af leder for De unges Idræt i Grenaa var hun med ved modtagelsen, og her er hun i snak med dronningen.

Kongeparret besøgte også Grenaa Dampvæveri, og dronning Ingrid gik igennem laboratoriet. Direktør H. Rosenvinge forærede Dronningen et par ruller GREDANA-stof og fik derefter lov til at kalde virksomheden for kongelig hofleverandør.

Da jeg var udlært efter tre år, blev der antaget en ny elev på laboratoriet, men jeg blev på virksomheden og kom til at arbejde på kontoret. Først kom jeg i lønningsbogholderiet, hvor jeg var med til at regne løn ud, fylde penge i lønningsposerne og dele dem ud på fabrikken. Der blev udbetalt ugeløn hver onsdag. Senere var jeg med til at lave hulkort, og senere igen kom jeg ind til C. J. Krogenberg, hvor jeg skrev de udenlandske fakturaer og forsendelsespapirer. GREDANA-stofferne blev nemlig en eksportvare, og der blev også solgt til USA. Importøren derovre var en kvinde, og hun besøgte et par gange Grenaa for at se, hvordan vi behandlede varerne.

Da vi en gang skulle have en sending af sted til USA, måtte vi tage både lørdag eftermiddag, aften og den halve nat med. Den gang arbejdede vi lørdag formiddag til klokken 13. Om eftermiddagen havde jeg de papirer færdige, som direktør Rosenvinge skulle underskrive, og jeg cyklede op til hans hjem på Baunhøj for at få en underskrift. Jeg blev vist ind på hans kontor, men hvor blev jeg forbavset, da jeg så de lædermøbler, han havde derinde. De var så slidte, at jeg tror, de fleste mennesker ville have skiftet dem ud.

Desværre skrev han under et forkert sted, og jeg måtte i gang med at lave nye papirer, da jeg kom tilbage til kontoret. Det var et større arbejde, da skibspapirerne skulle skrives med otte kopier. En gang til op på Baunhøj og minsandten om ikke Rosenvinge igen skrev under et forkert sted. Tredje gang jeg tog derop, havde Krogenberg sat et kryds, hvor han skulle skrive. Den måned havde jeg rigtig mange overarbejdstimer, og jeg fik udbetalt 151 kroner ekstra. Jeg gik straks op til Vogel og brugte de 150 kroner til en flot gabardinenederdel. Det er nok den dyreste nederdel, jeg nogensinde har haft. Min månedsløn dengang var på 408 kroner, men der var ofte mange overtimer. Den første time gav 33 procent ekstra, den anden 50 procent, den tredje 75 procent og den fjerde 100 procent.

En morgen kom Krogenberg ind til mig og sagde, at han havde mavesmerter, som han ville tale med lægen om. Et par timer senere mødte jeg ham på gangen, og da havde han endnu ikke været hos lægen. Men senere blev der ringet fra sygehuset med besked om, at han var indlagt og skulle opereres for blindtarmsbetændelse. Desværre var ingen andre inde i arbejdet med eksportvarerne, og om eftermiddagen blev jeg sendt op på sygehuset for at få noget at vide af ham, men han var slet ikke vågen, og jeg måtte af sted igen næste dag.

På et tidspunkt blev der sendt GREDANA-stoffer til Paris, hvor der blev syet flotte modelkjoler, og der blev lavet store opvisninger rundt i mange af de europæiske hovedstæder med internationale mannequiner. Til sidst fik vi som ansatte på kontoret lov til at købe kjolerne, og jeg købte en gråternet kjole, som jeg havde glæde af i mange år.

Som ansatte kunne vi en gang om måneden købe af de varer, som var på lager. Vi fik en god rabat, og når man som jeg selv syede bluser og kjoler, var det helt fint. Vi kunne også købe såkaldte "kilopakker", der indeholdt reststykker. De blev tilovers, når der havde været fejl i rullerne med stof. Det var meget billigt, og jeg tror, vi gav én krone pr. kilo. Grenaa Dampvæveri havde en afdeling, som hed Dansk Tekstil Udstyr, og der kunne vi købe puder og dyner. Bolstrene hertil blev vævet på fabrikken, og på en systue blev betrækkene syet. Afdelingen solgte også sengetøj, og et helt specielt sæt "arvelinned" var der 25 års garanti på.

Vi havde en funktionærforening, som arrangerede fester og lignende for os, og med den oplevede jeg min første teatertur. I Århus Teater så vi "Annie get your gun", og det var en fantastisk oplevelse. Hedvig Volmer spillede Annie. Bagefter var vi inde på "Maritza" i Frederiksgade, hvor vi dansede og fik en drink, før bussen igen kørte til Grenaa.

I efteråret 1953 syntes jeg, at jeg ville hjemmefra, og jeg fandt et job som korrespondent i Glostrup på Hudecentralen. Samtidig begyndte jeg på Niels Brocks Handelsskole med at tage både tysk og engelsk korrespondance. Jeg havde bestemt, at jeg nu ville uddanne mig i den retning, da der ikke var ret mange tekstillaboratorier i Danmark. Hvis jeg ville videre den vej, skulle jeg tage et kursus på Teknologisk Institut i tre måneder, som jeg selv skulle betale, og det havde jeg absolut ingen mulighed for. Jeg kunne bedre tage et aftenskolekursus, samtidig med at jeg arbejdede.

Det gik ikke særlig godt med arbejdet. Den sekretær, som hidtil havde haft al udenlandsk korrespondance på kontoret, ville ikke give noget af arbejdet fra sig, og da direktøren opdagede, at jeg var medlem af HK, lod han mig hurtigt vide, at det så han helst, at jeg ikke var. Efter et halvt år fandt jeg et nyt arbejde inde midt i København. Det var hos et automobilfirma "Frisia", som lå i nærheden af Kongens Have, og dér gik jeg hver dag over for at spise min frokost. Det var et noget ensformigt arbejde

med at passe telefon, føre lagerlister og skrive fakturaer. Dengang kostede en lille Renault 8.999 kroner, men min månedsløn var også kun på 650 kroner. Firmaet ville gerne have, at vi piger var ens påklædt, og vi fik tre sæt tøj forærende, men da jeg rejste, skulle jeg aflevere det igen.

I december 1954 blev jeg gift, og da vi fik lejlighed i Glostrup, søgte jeg ned på sæbefabrikken "Sunlight", som lå lige ved siden af banegården. Efter et par måneder på kontoret kom jeg ned på laboratoriet, og der stod jeg i fire år og kontrollerede Rinso sæbepulver og Elida hårshampoo. Det var rart at kunne cykle på arbejde i stedet for at skulle med S-toget. Det var også spændende igen at være på et laboratorium, men det blev hurtigt rutine, når jeg hver dag skulle lave næsten det samme. Vægtfylden skulle for eksempel kontrolleres hver anden time hele døgnet, og der stod flere pakker til kontrol hver morgen, når jeg kom. Nogle gange skulle jeg selv over på fabrikken for at hente prøverne. I fedtkogeriet var det med at holde sig for næsen, for der stank meget grimt. Fra destruktionsanstalten kom der selvdøde dyr, som blev kogt med til sæben.

Det var en speciel arbejdsplads på den måde, at vi kun var piger – i alt ca. 10 - med en kvindelig chef, som aldrig havde været gift. Det var ikke altid lige rart, og jeg tror ikke, der findes noget værre end kvinder til at være onde ved hinanden. Men i vores fritid kunne vi have det vældig rart med hinanden. Vi havde et dejligt håndboldhold, og når vi spillede med andre firmaer, klarede vi os vældig godt. Jeg var som regel back på holdet og var god til at dække op. Da vi en gang spillede mod symaskinfabrikken "Singer", var der én, som blev så sur over min opdækning af hende, at hun gav mig en kæmpeøretæve, men så kom hun også ud af banen i en fart.

Hver sommer havde vi en udflugt med alle ansatte, og da vi hørte under Unileverkoncernen, mødtes vi med firmaet "Vinolia" fra Amager og margarinefabrikken fra Korsør. Jeg husker, at der en gang var lejet et tog til de ansatte fra "Vinolia" og os fra "Sunlight", da vi alle skulle til Korsør. Der var også en nytårsfest alene for funktionærerne, og den foregik på "Nimb", der var en meget fin restauration ved siden af Tivoli. Så var de fleste damer i lange kjoler og mændene i mørkt tøj. Det var dejlige oplevelser med god mad og drikke, og senere på aftenen var der dansemusik, gratis drinks og til sidst natmad.

Da jeg fødte vores første barn i juni 1959, holdt jeg op med at arbejde ude, og i februar 1960 flyttede vi til Langholt nord for Aalborg. Dér boede vi i 10 år. Jeg gik hjemme og passede hus og efterhånden tre børn, men i mange af årene skrev jeg fakturaer for en dyrlæge. Det var en dejlig lommeskilling at få, og dyrlægen var alle tiders chef. Jeg måtte lave arbejdet, når det passede mig, og jeg måtte også gerne tage det med hjem. I foråret 1968 og 1969 havde jeg nogle måneders arbejde på FDBs frølager i Aalborg. De havde behov for ekstra hjælp i den periode, hvor der skulle sendes frø ud, mens de resten af året kun var to personer på kontoret.

I sommeren 1969 flyttede vi til Tjæreborg på grund af min mands arbejde, og en forårsdag i 1970 så jeg i en annonce i Vestkysten, at Tjæreborg Sparekasse søgte en halvdagsdame. Tjæreborg Sparekasse skulle fra den 1. maj 1970 være en filial af Esbjerg Sparekasse med åbent hver eftermiddag. Sparekassen havde hidtil haft til huse på kassererens private bopæl. Han var nu blevet en ældre herre på 80 år og ville ikke mere. Al bogføring var blevet ført i store kontrabøger i hånden og med fyldepen. Det var en nydelse at se så flot en håndskrift.

Kasserer Nielsen var af den gamle type, der spurgte folk, når de kom for at hæve penge - om det nu også var nødvendigt. Det fik jeg mange historier om, da jeg begyndte arbejdet i sparekassen. Jeg fik nemlig jobbet, selv om jeg aldrig havde siddet i en sparekasse før og havde været hjemmegående i 11 år. Jeg tror, det talte med, at jeg boede i lokalområdet, og det var der vist ingen af de andre ansøgere, der gjorde.

En ung fuldmægtig, Ejgil Heintze, blev bestyrer for afdelingen, og ham arbejdede jeg sammen med i de otte år, jeg var der. Kasseapparatet var en stor gammel NCR model, der skulle åbnes med en nøgle, som altid opbevaredes i boksen. Maskinen var tung at arbejde med, og dets store håndsving, som skulle trækkes helt ned for hver ekspedition, gav mig nogle grimme infiltrationer i nakken. Men min læge var god til at lægge blokader, så jeg slap for alt for megen hovedpine.

Da jeg begyndte i 1970, havde vi sent åbent om fredagen, men i de sidste par år gik vi over til lang torsdag. Det var jeg lidt ked af. Da vi sluttede klokken 19 om fredagen, blev det hurtigt en vane, at Heintze og jeg skulle have en rød Tuborg, når kassen var gjort op. Det var en god afslutning på arbejdsugen, syntes vi, men det faldt ikke nær så naturligt, når vi sluttede ved 16.30 tiden. Da skulle vi som regel ud at handle bagefter.

Jeg spurgte, om jeg måtte få en uddannelse som sparekasseassistent, men der var flere ting i vejen for, at det kunne lade sig gøre. Jeg tror, det afgørende var, at sparekassen så skulle indbetale mange penge til en pension til mig. Ellers var det en dejlig arbejdsplads. Jeg kom ganske vist meget lidt på kursus, men sådan var det for hele personalet. Jeg fik dog lov til at være med på et aftenkursus i jura, og det var meget interessant. En ung advokat underviste os, og det gjorde han i et meget forståeligt sprog, som vi alle kunne forstå.

En fredag aften, da jeg gik hjem fra arbejde, gik jeg forbi en filial af Sparekassen Sydjylland, som lå på samme vej som min sparekasse. Jeg lagde mærke til, at der holdt en bil over for filialen, og af en eller anden grund bed jeg mærke i bilens registreringsnummer. Da det senere viste sig, der havde været indbrud i den sparekasse den aften, ringede jeg ind til politiet om bilnummeret. Det viste sig, at dette ledte politiet på sporet af tyven, og jeg fik 4.000 kroner i dusør. Tyvens veninde havde siddet ude i bilen, mens han foretog indbruddet, og selv om hun var elev i Den Danske Bank i Bramminge, kunne hun slet ikke forstå, at hun havde gjort noget forkert og derfor blev fyret.

En "sjov" oplevelse havde vi, da der en dag kom en ung mand og ville veksle en check. Mens vi kontrollerede, om checken var god nok, bad den unge mand om at låne toilettet, og han havde åbenbart ikke ren samvittighed. Han kravlede ud ad vinduet og forsvandt. Endnu en pudsig oplevelse var det, da en af vore kunder havde ringet og meddelt, at hendes sparekassebog var væk, og at hendes konto skulle spærres. Et stykke tid efter kom der en herre og ville hæve på bogen. Vi kendte ham ikke og måtte meddele, at kontoen var spærret, og at vi ikke kunne udbetale noget til ham. Men han satte sig roligt ned og ventede, indtil vi havde talt med kunden, som viste sig at være hans kone. Hun havde ikke tænkt over, da hun sendte ham af sted, at vi ikke kendte ham. Han var advokat i Esbjerg.

I efteråret 1978 ville min mand, der var blevet selvstændig, flytte sin forretning og sit værksted til Grindsted. Han fandt et egnet sted hos Grindsted Sparekasse, og da de hørte, at jeg var i Tjæreborg Sparekasse, pressede de ham til at få mig til at søge en stilling hos dem. De manglede en kassedame i Sdr.Omme-afdelingen. Det gjorde jeg så, og jeg blev der til den 1. oktober 1986, da jeg flyttede hjem til Grenaa.

I afdelingen var vi tre personer: en fuldmægtig, Evald Eriksen, en sparekasseassi-

stent, Connie Nissen, og mig som kassedame. De første år var det en dejlig arbejdsplads, og hver gang vi fik ny teknik, fik jeg en god oplæring. Efter at Connie havde fået to børn, ville hun gerne have halvdagsjob, men det ville direktøren ikke give hende, og kort tid efter fandt hun andet arbejde. Det blev direktøren så sur over, at han slet ikke kom ud for at sige farvel til hende, og hun havde endda været der i 10 år, men han var nu også noget for sig.

Jeg var glad, da jeg rejste fra dette arbejde. Jeg blev skilt i 1981 og havde bestemt, at når min yngste søn var udlært, ville jeg "hjem" til Grenaa. Her gik jeg arbejdsløs et halvt år og fik så et seks måneders job hos Lion Ferry i bogholderiet. I forbindelse med dette arbejde kunne jeg heldigvis flyttes fra Sparekassefunktionærernes Forbund til HK. Jeg var igen arbejdsløs, men vi fik heldigvis lavet en god gruppe blandt de ledige inden for HK. Vi kaldte os A-holdet, og vi holdt faste møder hver tirsdag. Nogle gange tog vi ud til A-holdene i Randers og Århus.

I den forbindelse deltog jeg i foråret 1989 i et weekendkursus for arbejdsløse på Hotel Kattegat i Bønnerup. Lederen af kurset var Ove Lund, og han henvendte sig senere til HK Grenaa, om nogle af kursusdeltagerne ville medvirke i et møde om arbejdsløshed på Dagbladet Aktuelt. Vi var fire med til mødet, hvor journalister fra en række aviser var til stede, og det resulterede i en del dagbladsartikler. Nogle dage senere ringede Ove Lund til mig og spurgte, om jeg ville deltage i et tv-interview. Det indvilgede jeg i. Jeg deltog også i en række andre kurser og konferencer for arbejdsløse, men arbejde kom der ikke ud af alle anstrengelserne.

I det daglige betød det sociale samvær på A-holdet meget for os. Et år lavede vi så mange påsketing, at vi kunne holde en bazar og sælge det hele. Det gav et pænt overskud, som vi fik lov til at bruge på en todages tur til København. Otte piger tog af sted, og vi var i teatret, overnattede på vandrerhjemmet på Amager, og næste dag var vi i Folketinget, hvor vi blev vist rundt af folketingsmand Søren B. Jørgensen, der var valgt i Grenaa Kredsen for Socialdemokratiet.

Der var et dejligt sammenhold på A-holdet, men efterhånden kom de forskellige i arbejde, og jeg fik et syv måneders job på dommerkontoret, hvor jeg var i skrivestuen det meste af tiden. Jeg hjalp med at skrive kendelser ud efter bånd og havde forskellige små jobs rundt omkring i huset. I 1992 fik jeg tilkendt førtidspension, og kort tid efter fik jeg en henvendelse fra dommerkontoret, om jeg kunne tænke mig at blive

sekretær for dommeren i hans egenskab af taksationskommissionsformand. Det blev nogle dejlige år med et interessant arbejde. Det sluttede i efteråret 1998, da Birger Breum holdt op som dommer, og jeg ikke ønskede at fortsætte.

I mine unge dage var jeg med i DSU, og i den sammenhæng traf jeg min mand. I Tjæreborg var jeg medlem af bestyrelsen for Socialdemokratiet, og en enkelt gang var jeg opstillet til Ribe amtsråd. Der skulle helst være en repræsentant fra hver afdeling i Esbjerg-området. I Grindsted var jeg også med i bestyrelsen, men nu er det slut med at være politisk aktiv. Jeg har min familie, min slægtsforskning, er kasserer i Slægts- og lokalhistorisk forening og er af og til i Dronningens Ferieby som hjælper for nogle af gæsterne. Jeg mødes jævnligt med fire gamle skoleveninder, og vi har den 1. april 2000 fejret 60-årsdagen for vores første skoledag. Jeg har altså rigeligt at bruge min tid til. Mine tre dejlige børnebørn skal jeg også have tid til at besøge.

SOLGT AF
ÅRHUS KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Redaktørens Efterskrift

Af Børge Kjær

Set med historikerens øjne er der meget stof til eftertanke i denne bogs meget forskellige beretninger, og samlet set giver de et nuanceret billede af store ændringer inden for et arbejdsområde – lige fra teknologi og arbejdsmetoder til omgangstone og påklædning. Rammende har Agda Brændstrup formuleret dette i en kommentar til et af billederne i bogen: "Når man tænker tilbage på alt dette og sammenligner med teknikken i dag, føler man sig meget gammel."

Vi kommer ind på livet af enkeltpersoner, men der tegner sig også et livsmønster for den generation, som har forladt arbejdsmarkedet i 1980erne og 1990erne. Tænk for eksempel på, hvorledes de kvindelige forfattere i bogen har klaret vægtningen af familieliv og arbejde, før det blev en selvfølge, at der var institutioner og pasningsordninger til børn. De forlod slet og ret arbejdsmarkedet, når det første barn meldte sig og gik igen i arbejde efter nogle år, når børnene var blevet store. Disse kvindelige pionerer på arbejdsmarkedet tog med andre år "børneorlov", men uden løn, tilskud eller anden støtte. Man accepterede at gå ned i levestandard.

Sådan blev det ikke for den næste generation af HK-kvinder. For dem blev det en naturlig ting at blive på arbejdsmarkedet, mens børnene var små og voksede op. Derfor udbyggedes børneinstitutionerne, og der blev rettigheder til barselsorlov med videre. Om vi så hermed har ramt en rigtig vægtning af familieliv og arbejde, er en anden sag. Men heldigvis tyder alt på, at kvinderne er kommet på arbejdsmarkedet for at blive.

Der er også et mønster i de problemer, som var forbundet med at forlade arbejdsmarkedet i 1980erne og 1990erne. Vi taler i dag meget om, at nutidens arbejde kræver mere og mere fleksibilitet og omstillingsparathed, men det gjaldt så sandelig også den generation, som fortæller i bogen her, og det var langt fra altid af fri vilje, at man sadlede om. Navnlig de sidste år på arbejdsmarkedet eller som arbejdsløs blev for en del præget af jobtilbud og kurser uden ret meget perspektiv. Her fortælles altså også historien om, at mange på HK-området kom "lidt baglæns" ud af arbejdslivet, hvor efterlønsordningen for en hel del blev en lykkelig udgang. Her er i høj grad noget at rette op på i fremtiden. Et liv på arbejdsmarkedet skulle jo helst være et godt liv til det sidste.



hb vo

33.129
Fra pult og disk

3278132845
020604

3278132845 Århus Kommunes Bibl.

HK/DJURSLAND